

ЯРОСЛАВ БОХЕНСЬКИЙ

ТАЙНА ЧЕРВОНОГО
ПОСОЛЬСТВА

СЕНЗАЦІЙНА ПОВІСТЬ

ВИДАВНИЦТВО "ГОВЕРЛЯ"

1

9

5

6

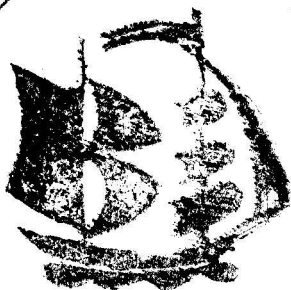

ЯРОСЛАВ БОХЕНСЬКИЙ

ТАЙНА ЧЕРВОНОГО ПОСОЛЬСТВА

СЕНЗАЦІЙНА ПОВІСТЬ

Дашко Карчук

"HOWERLA"

41 E. 7th St., New York 3, N. Y

1956

diasporiana.org.ua

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Принадково одержали ми книжку Я. Бохенського "Тайни Червоного Польста, і перечитавши її, рішили перевидати, бо її зміст, хоч є сензаційний, то не манше актуальний і інтересний для кожного читача.

Не зважаючи на те, що оригінал був дуже знищений, ми відреставрували його і книжка появляється як друге незмінене видання.

За В-во "ГОВЕРДЯ"

Д-р М. Сидор-Чарторійський

І. Червона заграва над Лондоном

Надзвичайне!!... Телеграма!!...

На-адзвичайне!!... Сензація...

Сповитими у мряку вулицями Лондону бігли швидко малі продавці часописів.

„Morning Express“!

Телеграма! Надзвичайне!! „Megaphone Daily“.

З брудного паперового лахману рвалися невисохлими ще від друкарської фарби стрічками крикливо-сензаційні наголовки:

Загальний страйк вуглекопів! Бурхливі сцени в парламенти! Кервав і заворушення в Свонсі. Десятки ранених — сотки потурбованих!

Комуністична пропаганда!

Лондон 10:30 ранком: — Сьогодні рано о год. 10-ій проголосила Начальна Рада Професійного Союзу Вуглекопів загальний страйк. Всі копальні в краю вже від ранка нечинні.

Льондон 10:45 ранком: — Наш парламентарний справоздавець доносить: Представники Робітничої Партії в особах М. П. (*), Мек'а Нейля і Віліяма Робертсона зажадали на сьогоднішньому засіданні затвердження внесеного ними закону про підвищення платні гірникам. Дійшло при цьому до гострої виміни слів між М. П. Джемсом Борденом, членом консервативної партії і Мек'ом Нейлем. Предсідник виключив останнього зі засідань парламенту на протяг цілого місяця.

---

*) М. П. Member of Parliament — член парламенту.

Лондон 10:45 ранком: В звязку з проклятованим страйком, урядники „Scotland Yardu“ перевели ревізію в льокалю Союзу Вуглекопів. Тут сконфісковано численну кореспонденцію з московськими робітничими союзами та німецькою комуністичною партією. Виявляється, що ці організації виасигнували величезні суми на піддержку страйку гірників.

Свонсі 12:16 ранком: (Т. А. Райтера) Сьогодні ранком дійшло в нашому місті до кєрвавої сутички між страйкуючими робітниками та поліцією. Демонстранти намагалися знищити льокаль дирекції копальні. До мійської лічниці перевезено 18 важко раних робітників і трьох полісменів. Соткам потурбованих наспіло з помічу Лікарське Поготівля. В місті від учора гостре поготівля гарнізонів.

Від Редакції: Тривожні вісти про розрухи развраз одержуємо також з цілого ряду інших промислових осередків, однак задля браку місця відкладаємо їх до чергового числа. —

Над зодягненим в тумани мряки Лондоном нависло грізне марево революції, криваві щупальці якої охоплювали поволі цілу державу.

* * *
„... Назвати сьогодні ситуацію, що витворилася в послідніх днях у нутрі держави, фатальною, булоби переборщенням. Але за кілька днів...“

Шєф східнього відділу „Intelligence Service“,*) генерал Гордон на хвилину перервав своє політичне експозє. Запалив погасле сигаро.

„Толєранційна політика консервативного пра-

---

*) Англійська розвідна організація, стоїть в безпосередньому звязку з генеральним військовим штабом.

вительства супроти комуністичної партії не дала довго ждати на наслідки. Бо що останній страйк є ділом емісаріїв III-го Інтернаціоналу, емісаріїв, які від давна уже розвинули успішну діяльність в наших робітничих і ремісничих кругах,—про це немає двох думок“.

Стрункий, 24-літний, з діточим обличчям і неслухняною чуприною чорного волосся молодечь, самотній слухач політичних виводів генерала — притакнув мовчки головою.

„Ліквідаційна акція обійматиме дві фази: перша — це ліквідація в державі комуністичних установ. Переведе її поліція. Ми будемо тільки тихими, невидними дорадниками. Друга фаза, це викриття й унешкідливлення заграничних центрів, інспіруючих червоно-революційний рух у нашій державі. Це завдання вложено на наші плечі. Мусимо виконати його“.

Нове сигаро найшлося в устах генерала. Довша хвилина мовчанки.

„Поїдете завтра до Берліна, поручнику! — обізвався по хвилині. На місце нещасного сотника Клерка, який пропав без сліду... Само собою, що це є вирішення і нагода до авансу, та про це зайвим є говорити“.

Сірі, допитливі очі генерала спочали пронизливо на обличчю поручника. Не був задоволений з вислідом.

„При апробаті вашої кандидатури, зголошеної нашим відділом Foreign Office*) брали ми під розвагу, не тільки ваш талант, сприт, чи амбіції точного виконання раз порученого завдання, одним словом, не тільки прикмети, якими щедро обдарував вас організаційний реферат, опі-

*) Англійське міністерство закордонних справ.

ні:ючи вашу кандидатуру. Тут задецидувало ваше словянське походження. Висилати там когонебудь з ваших товаришів, значить засудити згори нашу місію на соромну невдачу. Чуйний на три англійські милі нюх шпівнів відчувби в них Англійців. Пішлиби слідами сотника Клерка... Ваш зовнішній вигляд не має в собі нічого з англійського типу. Володієте прекрасно німецькою мовою, без того ганейного, типово-англійського наголосу. Володієте безсумнівно однаково добре і своєю матірньою мовою--російською?"

„Українською“.

„Длячого?“.

Густі брови генерала стягнулися в знак питання.

„Моя мати була українкою“ відповів поручник з гордим усміхом.

„Ах так пригадую собі добре тепер. Свого часу було це незвичайною сензацією в товариських кругах лондонських сальонів.

Донька дідица — запекла революціонерка. Участь в заговорі проти царя. Сибір. Утеча. Романтичні пригоди, завершені подружжям з лордом Робертом Артурем Ввайльдмор... вашим батьком. Часописи розписувалися про це широко.

Але вертаймо до нашої справи, гм... гм...“

Легке змішання покрив генерал неприродним кашлем.

„На чім ми зупинилися, поручнику?“

Свавільні вогники заграли в блакитних очах молодця.

„На романтичнім подружжю мого батька, пане генерале!“ відповів.

„Ні, не про це..“

Чоло генерала зморщилося в напруженню.

„Ага!... Поїдете, отже, до Берліна. Звіти наших агентів в останніх часах однозгідно стверджують,

що комуністична централя, як пропагандистична так і шпінська, стоїть в дуже близькому звязку з більшовицькою амбасадю в Берліні. Ліберальну поведінку берлінської поліції зглядом цих панків відчуваємо немало на своїй шкурі. Щоб завдати повний „шах-мат“ нашому противникові, мусимо мати докази тайної співпраці більшовицької дипломатії разом з ним. Це буде вашим завданням. Не потребую додавати, що не зашкодилоби здобути при цьому переконуючі докази про нельюальну політику більшовицьких дипломатів та їхніх прислужників супроти самої Німеччини. Це вилічилоби сентиментальних німців раз на завсіди з їхнього легкодушного трактування через рукавички свого бувшого псевдосоюзника.

Першим вашим кроком, на берлінському ґрунті, буде навязати контакт через підвладних вам розвідників з російськими військовими кругами і українською еміграцією. Вони багато вам можуть допомогти“.

„Москалі — можливо. Українці — сумніваюся“ — замітив коротко поручник.

„Чому?“ здивувався генерал.

„Цілком природно. Засліплена в своїй фанатичній ненависти до більшовицького режиму російська еміграція кожному з охотою буде служити знаряддям до якогонебудь пляну, щоб тільки вістрям був він звернений проти С. Р. С. Р. Здорово думаюча людина ледви чи зробить це. Примініть тут афоризм про витягування чужими руками каштанів з вогню.“

„???“

„Добачуватиме в цьому тільки новий акт затвердження англійської супрематії на континенті“.

„Наші погляди на цю саму справу різко ріж-

няться від себе“ перервав сухо генерал. „Не маю найменшої охоти вислухувати ваших дальших політичних міркувань, впрочім досить дивних як на Англійця.

В підібранню метод до виповнення вашої місії лишаємо вам вповні вільну руку. Пожаданим однак булоби навязання зносин, а навіть і втягнення на свою службу декого з урядників більшовицького закордонного представництва. При загально відомім перекупстві росіян і жидів, повинно це вам удатися. Сміло можете пробувати. Ще одна заввага. В Берліні будете здані виключно на власні сили. Наша амбасада не стоятиме з вами в жадному звязку. Ви розумієте це? Щоб там не сталося, не можете сподіватися від неї якоїнебудь явної помочі. Розуміється, до часу. Бо політика має до себе те, що подібно як вітер, дуже часто зміняє свій напрям.“

„Це булоб все“ додав по хвилі. „Подрібні інструкції та інформації дасть вам майор Ерльскін. Поїзд до Довру відходить 5:18 ранком. Не забудьте купити на двірці останнє число „Таймса“. В урядовому відділі знайдете замітку про перехід на власну просьбу Артура Ромена — „Романа“ — поправив поручник.

„Ввайльдмора“—тягнув дальше генерал — поручника генерального штабу М. К.*) з чинної служби до резерви“.

Генерал отяжіло двигнувся зі скіряного фотелю. Авдієнція була скінчена.

„До побачення поручнику!“

„Приказ, пане генерале!“

---

*) Military Cross — англійське військове відзначення за мужність і відвагу.

Струнка постать випрямилася у військовому уклоні. Короткий жовнірський стиск руки.

„Стрінемося ще вечером на прийняттю в Смісів?“

Голос генерала не мав тим разом в собі нічого з попередньої службової гостроти.

Поручник не міг чомусь відразу відповісти. „Це ні трохи не пошкодить твоїй місії. Алісса не може тратити свого дансера через чужі забаганки“ — рішив за нього генерал.

* * *

Мале спортове авто задержалося перед брамою підмійської віллі.

„До вечера, Арт...“ — сині очі дівчини розблисли чарівним усміхом.

Артур Ввайльдмор вважав за вершок амбіції легковажно усміхнутися.

„Нова нагода до спліну. Дякую ввічливо. Не вибираюся“.

„Овва! Обійдеться без тебе. Навіть ніхто й не запримітить твоєї неприявности“ — старалася бути байдужою.

„А ти?“

„Ввіліямс заангажував мене до всіх танців. Й не зуявиш собі, що то за чаруючий хлопчина з нього. А танцює...“

„Знаменито. Не маю вже по що й приходити сьогодні до Смісів. Для мене не буде там місця...“

„Ні! Можеш прийти Арт“ — малий геройський відворот.

„Навіть конечно прийди. Прийдеш? Бо як ні...“

„Бо як ні...?“

— І питання ввірвалося на устах коханої дівчини.

„Так з нашої прогульки верхом не буде нічого? Памятаєш, завтра о 4-ій“.

„Завтра“.

Зморщилося чоло в задумі — „Завтра“...

„Завтра, о год. 5:18 ранком відходить поїзд до Довру“.

„Згадалися слова генерала Гордона.

„Завтра“...

Ілюзії... Дійсність! Доглянула блідий, загадочний усміх на його обличчю.

„Що завтра, Арт“? — питалися трівожно її очі і здавалося читали його понурі думки.

„Арт...“ ніжний шепіт болю і просьби.

„Ваш виїзд мусить лишитися якнайстрогішою тайною! Навіть найближчі не сміють про нього знати. Цього вимагає успіх вашої місії!“ — звучала інструкція майора Ерльскіна.

Не судилося тепер Аліссі дізнатися про таємничу місію свого товариша. Мало це статися багато пізніше, коли жорстокі колеса випадку втягнули їх у вир трагічних кривавих подій.

„До вечера, Арт!..“

Прощальний рух рукою вже з тераси вілли.

„До вечера. Аліссо“!..

Дрібна сільветка дівчини зникла за шкляними дверми. Супровожав її сумний усміх поручника.

Авто повільно рушило з місця.

* * *

Крізь салю поплила тужна, чарівна мєльодія танга...

Струнка постать поручника відірвалася від гуртка приятелів. Позірно заглиблена в конвенціональній розмові з панєю дому, Алісса гляділа на нього. — Йшов свобідно, звинно, уникаючи зудару з танцюючими парами. Вже коло неї. Легкий поклін. Інакше як завсіди витав її нині. Подали собі руки та непомітно згубилися в танцюючій юрбі.

Танго... Дума парних, аргентинських ночей...
Танго — мелодія понурих екзотичних степів, гімн
відвічної туги...

Танго!..

Линивим рухом перекинула назад голову. Золото-мідяні її кучері були розкинено побурхані. Зпід примкнених вій покірно гляділи сині незабудьки — очі. Дрожали інтимно розхилені, червоні уста.

„Чи можу просити“?

Арогантський голос Ввіліямса, особистого секретаря міністра військових справ вразив немоло поручника.

Вимушений усміх, — легкий поклін і поручник відійшов від обоїх. Вслід за ним понісся докірливо — болючий погляд синіх очей.

Подала руку Ввіліямсові.

Танго, фокстрот, вальс в обняттях що раз то нового дансера.

Вказівки годинника посувалися безмилосерно швидко вперід.

Спертий на поручча скіряного фотеля в затишному кутку салі, глядів на неї. В душі тихо прашався... Слав їй гарячі запевнення любови, тувив дрібну сільветку в своїх обняттях, впивався її чарівною красою.

Години минали.

Чиясь рука спочала на його рамени.

„За дві години відходить поїзд до Довру. Уже час поручнику!“ — мов крізь сон почув шорсткий голос генерала Гордона. На пів притомний погляд в останне спочав на дрібній сільветці дівчини. В одчаю вдивлявся в її риси, щоби понести їх зі собою в далеку чужину на скитання...

А на салі конав останній акорд вальса.

* * *

З понурої скляної галі висунувся сталевий потвір. З пронизливим свистом заглибився в клуби мряки, що густим серпанком вкривала місто. В купе першої кляси молодий подорожний, переглядаючи свіже число „Таймса“, всміхнувся блідо.

Поручник Ввайльдмор ступив на важку й відповідальну підпольну службу.

II. Підпілля працює.

Сьогодні вечером міністерзакордонних справ др. Курц зложить візиту в амбасаді Королівства Великої Британії. В звязку з тим пресовий реферат дементує поголоски, неначеби предметом конференції обох державних мужів було устійнення спільного становища відносно конфлікту на Далекому Сході. Відвідини матимуть чисто приватний характер“.

„Стільки референт „Товариської хроніки“ щоденника „Час“.

* * *

„Тексти обох копій порівнані, Ексцеленціє!“ — завважив у певній хвилині секретар міністра“.

„Гаразд! Оригінал негайно спалить.“

Невеличкий звій паперів спочав на пригаслому вогнищі старосвітської печі, перевезеної з лондонського „home“ до модерного будинку амбасад в Берліні. Зажеврїлися паперові пластинки, скорчилися в пароксизмі горячі. На хвилину спалахнули блудними вогнями, щоби сконати повільно в жмуті сірого попелу.

Погляд сталевих зірниць міністра спочав на льорді Белемі.

„Ексцеленція зволять підписати“ — замітив холодно і заховаючим рухом подав льордові золоте перо.

Англійський дипломат ноншалантським рухом положив свій підпис під державною печаттю.

„Прошу!“ Передав ручку міністрові, відступаючи від стола.

Лискавичний рух пера і тайний союз недавніх ще ворогів, був остаточно завершений. В кріпкому обняттю стиснули собі руки два дипломати два символи приязни двох народів.

„Ви, раді що вже скінчилося?“ спитав міністер льорда Белемі.

„Сподіюся“ відповів англієць. Денервуючі хвилини поза нами. Маю надію, що нам пощастилося вповні, і що за порогом цієї кімнати жива душа не підозріває існування цього важного договору.

„Успіх нашого пляну залежить саме від договору. Ексцеленція вибачать, що віддалюся тепер на хвилину, але на мене жде післанець президента поліції в сусідній кімнаті“.

Перейшов швидко до другої кімнати. Високий, неприродно блідий мужчина відірвався на відголос кроків від вікна і поспішив на зустріч. Подав міністрові запечатаний лист. Дрожачі легко руки розірвали нервово коперту.

Дирекція поліції
в Берліні.

Ч. . . .
Дня 17 XI. 19..

Пане міністре!

Перед годиною одержала поліція вістку про плянований замах на вас, пане міністре, в поворотній дорозі з амбасади. Вістка ця з певних, відомих нам зглядів не заслугоє на злегковаження і ддятого вважаю своїм обовязком упередити вас, пане міністре, та починити відповідні заходи для вашої, пане міністре, безпеки.

Важні справи, зв'язані з повище згаданим замачом не дозволяють мені явитися в амбасаді. Делегую в тій цілі свого підвладного урядника, комісара Урбана, який з усіх мір заслуговує на повне довіря. Прошу ласково примінитися до всіх його заряджень.

З належною до Вас пошаною
Др. фон Лінден
президент поліції. (в. р.)

Пронизливий погляд міністра спочав на комісарі.

„Ви знаєте зміст цього листа?“

„Так, Ексцеленціє!“

„Пан президент поліції поручає мене вашій опіці, точніше, жадає віддатися у ваші руки без жадних застережень. Все це дуже гарно, мій пане“.

Руки бавилися нервово листом,

„М-м... так пане комісарє“ — замимрив міністр.

„Але яку я маю поруку, що саме ви не є цим замаховцем, оскільки справді якийнебудь замах є плянований? Позволю собі сумніватися в автентичність цього листа“.

„Ексцеленціє, тут моя поліцій навиказка!“

Міністр перебіг розсіяним зором сторінки виказки.

„Забуваєте, що фабрикація фальшивих документів стоїть сьогодні на дуже високому рівні.“ відповів, звертаючи комісареві виказку. Легковажний рух руки підчеркнув терпкі слова.

Бліде лице комісара запалало румянцем гніву.

„Не лишається мені в такому разі ніщо інше, Ексцеленціє, як тільки...“

„Арештувати мене?“ — перервав гостро міністр. „Як бачу, урядники поліції не грішать великою чемністю і пошанованням своїх зверхників...“

„Ексцеленціє такого поручення я не маю!“

„Позвольте.“ Розсіяний зір міністра спочав через хвилину на телефонічному апараті, він стояв на бюрку. Підійшов швидко до нього. Супроводжала його загадочна усмішка на обличчю комісара.

„Галльо! прошу дирекцію поліції... централя дирекції? Прошу получить мене з паном президентом!.. Др. фон Лінден при телефоні? Пане президенте, перед хвилиною зголосився до мене комісар Урбан з листом від вас... Ах так... я мав певні сумніви, але... Добре... добре!

Слухавка спочала на вилках апарату. „Які зарядження видав пан президент?“ спитав нетерпеливо комісара.

„Жадна зміна не повинна наступити в відїзді вашої Ексцеленції. Лімузина переїде заздалегідь передбаченими вулицяму до міністерства закордонних справ. Кільканацять кроків за нею поїде авто з поліційною асистую. Тільки замість Ексцеленції поїде лімузиною разом зі секретарем один агент.“

„А я... а радше, ми?“ Зрівноважений завсїди міністер тратив поволі панування над собою.

„Ми Ексцеленції поїдемо звичайною таксівою за пять хвилин пізніше.“

„Це вже все?“

„Наразі, Ексцеленції.“

„Заждїть на мене у вестибулю!“ Міністр повернув до кабінету. — Секретар вручив йому грубу, старанно заляковану, коперту з комісією договору, Ексцеленція сховав її до скіряної течки.

Стінний годинник вдарив повільно вісім разів.

„Восьма!“ — жажнувся.

„Час замкнути нашу конференцію“ звернувся до льорда. „Маю о год. 3-тій кабінетову раду у пана президента міністрів.“

„Не задержую вас“.

„Обовязок перш за все!“ відповів льорд.

Короткий стиск руки, конвенціональна виміна компліментів та глибоких поклонів — товаришили розстанню дипломатів.

* * *

До входу амбасадати тихо підсунулася крита таксівка.

„№. 915“ — завважав міністр, сідаючи до авта. Біля нього заняв місце комісар. Шофер з тріскотом зачинив дверцята.

„Площа Олександра. Дирекція поліції“ — комісар кинув приказ. Шофер притакнув головою.

Затуркотів мотор. Розтрискуючи на боки дрібні клаптики болота, авто зробило легкий лук на їздні і покотилося швидко долі вулицею.

„В противному напрямі до курсу лімузини пана міністра“ — пояснив коротко комісар.

Міністер мовчки хитнув головою. В цій хвилині мав тільки одно бажання: Як найскорше найтисся в кабінеті й спочити у вигідному фотелі...

* * *

Лискуча чорна лімузина, кидаючи в сумерк два пронизуючі вужі проміння, ввігналася в широку алею. Здвоїла свою скорість. Шум вітру, нанизаного перлами осіннього дощу, шо бив по вікнах лімузини, гудів зловіщо. Столітні дерева, миготили крізь заплакані шиби, наче тіни казочних велитнів.

Хвилина — дві — три...

Гострі вогні рефлекторів затоплювалися підозріло по сірих стінах камениць, контури яких замайоріли ще здалеку від лімузини.

Закреготали легко гамульці. Звільненням бігом готовилося авто зробити закрут, коли негайно щось

зашаруділо, при чому регулюючий вуличний рух полісмен замахав руками так, начеб хотів падати, а рівночасно перед лімузиною блиснув тьмавий вогонь...

Якось дивно затанцювала вона на гладкому, ховзькому асфальті. Загула сильна хоч переривана детонація і куски сталевого мотору дрібним дощем посипалися на їздню.

З брам сусідних камениць висипалися групи прохожих, що схоронилися там перед дощем і окурили румовища лімузини.

Минуло кілька хвилин, доки надбігла заалармована поліційна стежа разом з дільницевим хірургом. Цей послідний не мав і так багато праці. Побіжні оглядини не давали найменшої надії, щоб у трьох кусках людського мяса, крилася хочби й найменша іскорка життя.

Грубий сержант поліції Гуго глянув безрадно на задну, фантастично викривлену частину карoserії з якої звисала біла табличка: Б. 130-725.

Заглянув до реєстру авт, долученого до службової книжечки.

Б. 130-725 — репрезентаційне авто міністра закордонних справ...

* * *

Таксівка ч. 915. скрутила в Банкову вулицю „Курите“? запитав міністер, подаючи комісареві срібне етуї з цигарками.

„Дякую, Ексцеленціє“. Другою вільною рукою витягнув сірники з кишені.

Полумінь заблисла квітистими вогниками, рефлекс яких домилися в мінливому блеску опалю на пальці лівої руки.

Міністер нахилився легко над сірником. В тій хвилині авто нагально відскочило на бік. Шофер

виминав товарову п'ятакформу, що виїхала з попереочної вулички.

Отяжілий корпус міністра звалився цілком своїм тягарем на комісар. Скіряна течка, що спочивала на його колінах, зіснулася на підлогу таксівки.

„Пардон“ — буркнув затрівожено. Не було її на колінах.

Комісар похилився і підняв течку з підлоги. Подав її міністрові. „Дякую“. Ще кілька перехресть і авто задержалося перед дирекцією поліції.

Ряд сходів — лабіринт коридорів. „Туди, Ексцеленціє“. Комісар відчинив двері до бюро президента. В першій кімнаті, при столику дримава розкішно дижурний старшина.

Міністер застукав до слідувачих дверей.

„Ввійти!“ розлягся голос зі середини. Зі здивування видовжилося квадратове лице шефа поліції.

„Ексцеленціє, в тій порі!“.

Вирази змішання і перестрахи чергувалися на його обличчю.

Міністер шорстким рухом відсунув підсунений фотель.

„Пане президенте, може в імя державних інтересів тепер ласкаво виясните мені дійсну причину ваших дивних заряджень?“ — спитав іронічно.

Шеф витріщив очі.

„Признаєте, що стиль Вашого листа, лишає багато до побажання?“.

„Якого листа?“

„Вашого листа, врученого мені комісарем Урбаном?“

„Ексцеленція вибачає, тут зайшло якесь непорозуміння!“

У відповідь міністер подав йому змінного

листа. Шеф поліції перебіг швидко його зміст. Дрібні пружки на його чолі моментально злилися в одно напухле пасмо.

Підніс лист до електричної лампи, що звисала над бюрком. Не улягало сумнівові, що папір був... оригінальний!

Краплини поту задрожали на його чолі. Ще раз приглянувся листові до світла. Сіра краска спровола набирала селєдинової відтіни.

Витягнув з щуфляди бюрка зразок урядових листів дирекції.

Сіра краска переходила легко в попеласту відтінь.

„Незвичайно вдатний фальсифікат, Ексцеленціє. Ще хвилинка і я сам бувби повірив, що цей лист походить від мене. Дрібна помилка в красці паперу“.

„Виглядає це на кпини, пане президенте! Як в такому випадку, маю я розуміти нашу телефонічну розмову? Ваше заховання сьогодні є щонайменше дивне!?“

„Ближчі пояснення, Ексцеленціє!“ завважав холодно шеф.

„Пане президенте!“ вибухнув гнівно. „Наша розмова починає приборати характер якогось несмачного жарту в другоряднім кабаре!.. Присилаєте мені до амбасади свого урядника з остерігаючим листом. Я звертаюся телефонічно до вас за ближчими виясненнями. Ви збуваєте мене нічим, а радше радою примінитися до всіх заряджень вашого уповаженого. Тепер з жестом здивовання й обурення перечите цьому!“

„Одна хвилинка, Ексцеленціє. Все зараз повинно вияснитися. Де є цей комісар, про якого Ексцеленція згадували?“

„Залишився в сусідній кімнаті“. Шеф поліції,

ступуючи тихо на пальцях підійшов до дверей Шарпнув нагло за клямку. Двері відскочили з імпетом. Дижурний старшина випрямився струнко. Лискавичний погляд шефа вмить злюстрував цілу кімнату.

Таємничий комісар зник!

„Де подівся товариш пана міністра?“ спитав старшини.

„Вийшов перед хвилиною“.

„Прокляття!“ — сикнув крізь зуби шеф. Біжи швидко на долину і притримай його. Якщо не схоче добровільно вернути, візви дижурних полісменів і силою достав його сюди!“

„Незвичайно вдачна містифікація, Ексцеленціє. Можна подивляти його безличну відвагу!..“

„Даруйте, але я не розумію цього безцільного наражування власної шкіри. Що за ідея присвічувала йому, в безглузнім пірванні мене, якщо це так можна назвати?!..“

„Безглузне?“ спитав др. фон Лінден, усміхаючись загадочно. „Чи Ексцеленція справили стан своєї течки? Раджу це зробити?“

„Ви... ви підозріваєте...“ дальші слова втопились у горлі міністра. Нервовим рухом витягнув срібний ключик з кишені камізельки.

Шеф поліції подав ввічливо течку, що лежала на столі.

Крх! Крр! Замок не піддавався. Вираз сильного змішання відбився на збілілому обличчі міністра. Руки дрожали, немов у пропасниці. Спробував вдруге. Крх!.. Ключик не обертався в замку.

„Шкода пробувати“ замітив шеф поліції „Течка підмінена“. В руках його заблищали малі сталеві щипчики. Сильним шарпненням відірвав замок.

Вираз полекші вирвався з грудей міністра. З середини течки випала важка, залякована копер-

та. Міністер вхопив її швидко. В міру уважного оглядання вираз задоволення уступив місця виразові непевности. Печать, відбита на ляку, видалася йому підозрілою.

Розірвав коперту. Зі середини випав звиток чистого паперу..

Отяжіла віком і наглим та несподіваним ударом постає міністра впала безвладно у фотель. Болючо викривлене лице скрилося в долонях.

Минали хвилі понурі, глухі, безнадійні...

Мовчанку, що чаїлася по кутках затишної кімнати прониз нечайно прикрим дисонансом уриваний дзвінок телефону.

Шеф поліції підняв слухавку.

„Гальо!.. При телефоні!.. Гаразд. Повідоміть негайно слідчого суддю. Шофера і тих трьох злодіїв перевезіть під сильною ескортою до Ц. С. У.*) Якщо в міжчасі прибуде судова комісія, хай задержиться до мого приїзду... Так. Апробую. Четверта бригада вже повідомлена? Гаразд“.

Спокійний погляд шефа поліції спочив несамовито на погруженому в одчаю міністрі..

„Таємничий комісар мав на жаль добрі інформації. На лімузину пана міністра виконано перед 30-ома хвилинами атентат.

Всі згинали на місці. Поліція придержала трьох підозрілих людей“.

Глумливий сміх міністра перервав його дальший звіт. Півбожевільною каскадою розлився він по кімнаті, щоб за хвилю сконати по її кутках.

Укрите досі в долонях, виглянуло бліде, опірне обличчя міністра. В сталевих зірницях горів трагічний вираз жаху. Півпритомний міністер піднісся з фотелю.

---

*: Центральний Слідчий Уряд.

„Пробачте. Сильно розтрясені нерви“ — звинявся змученом голосом. Дрожача рука просунулася в розсіянню по чолі.

„Боюся, що маю початки божевілля. Протягом останньої години, постарівся я щонайменше яких 10 літ“.

„Пане міністрі“, замітив докірливо шеф поліції, — „моїм обов'язком є ще переслухати пана міністра. Без цього не можна зачинати слідства“.

Міністер зжахнувся.

„Чуюся в тій хвилині німечим старцем: Даремний труд, щоб дізнатися чогонебудь від мене. Один, могутній клуб пошарпаних думок...“

„Кожна хвилина дорога“ перервав нетерпеливо др. фон Лінден.

„Дарма!“ повторив з дитячою впертістю. „Завтра ранком сам зголошуся до вас. Сьогодні прагну тільки одного: спокою. Хвилинами чую дивний заник пам'яті. Прощайте.“ Апатично простягнув руку.

В половині кімнати задержався. Здавалося пригадував собі щось.

„915“ шепув до себе.

„Не забудьте, дорогий президенте, 915“. Вийшов повільно, лишаючи шефа поліції, затопленого в глибокому здивованню.

„Товариш їх Ексцеленції, пана міністра, відіхав автом, яке ждало на нього під дирекцією“ — зголосив дежурний старшина. „Стійковий, що сторожить перед входом, затамив число авта. Таксівка ч. 915“.

* * *

Мініатурна моторова лодка мчалась як водний комар по розбурханому плесі ріки. Стукіт мотору глушив розмову двох мужчин, спертих на поруччя біля керми.

„Товариш Криков повинен бути задоволений з нас“ — говорив вищий з них, окутаний в сірий плащ.

„Плян виконано до найменших подробиць, хоч заносилося вже на „всипу“. Горячий піт облив мене, як міністер підійшов до телефону. На щастя проводи перелучено в сам час“.

В тій хвилині моторівка підплила під правий беріг. Вогники газових ліхтарень просовгнулися по моторівці, задержуючись на хвилину на обличчях подорожних.

„Сходимо з курсу, Петя! Керлуй на ліво“ — засичав вищий розказуючим тоном.

Лодка занурилася звільна у темінь понурої, осінньої ночі.

„Причалиш при Третьому мості“ — продовжалася перервана розмова. „Я не повинен довго забавити дома. — Можливо однак, що випаде мені вертати до амбасади другою дорогою. Краще не жди на мене, — вертай до пристані моторівкою, а відтак просто до амбасади“.

З густої імлі виповзли звільна неясні зариси залізних луків моста. Дві нужденні ліхтарні освічували непевно ряд струпишілих деревляних сходів.

Лодка прибила до невеличкої плятформи. Таємничий подорожний у дощевому плащі вискочив звинно з неї і побіг швидко по сходах. На горі пристанув і обережно оглянувся довкола. Відтак пропав у пустій, темній вуличці. На грудях під плащем притискав печаливо масивну скіряну течку...

Три мовчазні тіні відірвалися в той час від склепіння старої, напів заваленої рудери і хильцем поспішили слідом таємничого мужчини...

До льожі нічного кабарету „Еден“ в перерві між popisом індійського балету і хором донських козаків, застукав дискретно кельнер.

„Телефон до пана сотника Кеслера“, Пристійний, старший вже мужчина в смокінгу, зірвався з фотелю, перепросив численне товариство і побіг до телефонічної будки.

„Гальо!.. Це Ти Мільку?“ Мельодійний тихий голос перейшов у шепіт.

„Гаразд... Стрінемося в четвертій ранком на розі Маршальської площі. Приїду автом... Тільки осторожно...“

...На другому кінці міста на піддашу старої камениці, стрункий мужчина з брутальними, несимпатичними рисами відложив спокійно слухавку. Зі своєї робітничої блюзи витягнув малий перстень, якому уважно почав приглядатися до світла.

Заграв вогнями шляхотний опаль...

* * *

III. Загадочний анонім.

Згорблений, посивілий на службі в поліції, вольний положив на бюрку плік пополудневих часописів

Др. фон Лінден глянув втомлено на них. З перших вже сторінок дихнули на нього крикливі заголовки випадків, що через одну ніч приспорили йому чимало срібних ниток на голові... Шеф сягнув по перший з берегу часопис:

„Вчера в 8-мій годині вечером — писав репертер „Вечірнього Світу“ — нечисленні прохожі з Алеї Рож були принагідними свідками потрясаючої автомобілевої катастрофи, що потягнула за собою смерть трьох людей. На перехресті Стрілецької вулиці і Алеї Рож, декільки кроків перед „грибом“ стійкового, що регулює вуличний рух, експльодував мотор переїзджаної лімузини Б. 130-725, що є власністю міністерства закордонних

справ. Авто в одній хвилині змінилося в румовище. Лікарська поміч, яка прибула з поліційною стежею за п'ять хвилин на місце катастрофи, показала не потрібною. Зпід румовищ добуто три трупи. Згинули: Макс Райнгольц, секретар міністра закордонних справ, Ганс Роттер, десятник політичної поліції і Степан Гадзік, шофер лімузини. Не обійшлося при цьому і без гидких виступів наших апашів, яких навіть повага смерти не повздержала від рабунку. Поліція придержала чотирьох злодіїв, що користаючи зі замішання, буцімто для ратування, (!!!) переводили особисту ревізію жертв катастрофи. Одному з них вдалося вирвати з рук поліції і замішатися в юрбі цікавих, що ще до пізньої ночі громадилася на місці нещасного випадку.

О 9-тій год. зіхала на місце судова комісія, до якої прилучився і наш репортер (А. Ш.). Присутний був і сам президент поліції др. Отто фон Лінден, який живо зацікавився нещасним випадком. Причин катастрофи покищо не стверджено. Запитаний приватно нашим репортером слідчий суддя, п. др. Матая, заявив, що на його думку мається тут до діла з експльозією збірника бензини. Жертви випадку перевезено до Судового Медичного Інституту, для переведення секції.

Сьогодні ранком обігли місто тривожні поголоски, що жертвою катастрофи впав сам міністер закордонних справ др. Курц, якого в грізному стані перевезено до Університетської Лічниці. Для ствердження тих поголосок делегували ми свого співробітника до міністерства. Шеф президіяльного бюро міністра, п. радн. Шобер заперечив категорично — ці поголоски. Папа міністра не було в критичній хвилі поміж нещасними пасажирами лімузини. Причину тих затривожуючих поголосок, п. радн.

Шобер добачує в цьому, що фактично п. міністер на вістку про трагічну смерть своїх підвладних нагло занедужав.

Стан достойного пацієнта, є сьогодні вповні вдовольняючий. Пан міністер є під опікою домашніх лікарів. (Гл. дальше 17-та стор.).

Шеф поліції перекинув сторінки часопису:

В Последній хвилині.

Слідство в справі трагічної самоходової катастрофи в Алеї Рож, прибрало нагло сензаційний зворот. Центральний Слідчий Уряд комунікує, що загинув нагло в таємничий спосіб поліційний рядовик IV-ої бригади (регуляції вуличного руху), Франц Реваль, який повинив вчорашнього дня службу на розі Стрілецької вулиці і Алеї Рож від шостої до дев'ятої вечір. (Як відомо вже нашим читачам, катастрофа мала місце кілька хвилин по восьмій). Реваль зник зараз після випадку й досі не з'ясувався в своїй команді. В останніх хвилинах зарисувалася в слідстві гіпотеза, що лімузина ч. Б. 130-725 впала жертвою не звичайного трагічного випадку, але зорганізованого пляново атентату. За цю гіпотезою промовляє наразі тільки факт, про який згадуємо в рубриці „Нещасні випадки“. А саме поліційне авто, що ескортувало лімузину пана міністра (??!) улягло кілька хвилин скоріше на Катедральній вулиці також нещасному випадкові.

З огляду на тайну слідства вздержуємося покищо з дальшими ревелюціями і власними заввагами...

Пронісся дзвінок телефону. Шеф поліції кинув читати.

— Одначе до цієї справи повернемо ще цими днями.

Телефон задзвонив удруге.

Поволі зняв слухавку.

„Галльо... Так! У власній особі... Переслухання ще не скінчені. На всякий випадок прошу повідомити пана міністра, що буду ще сьогодні у нього. Коли? За дві години!.. Скорше ані хвилини. В шестій. Adieu!“ Машинально натиснув один з білих мініатурних гузичкіє, уміщених на тафлі бюрка.

„Комісар Льотшек? — спитав до мікрофону. „Принесіть мені негайно всі акти справи П. Р. 12.280.-Д. Жду на Вас!“

Дві хвилини пізніше.

„Льотшек! Міністер Везер нетерпеливиться. О шестій мушу бути в нього зі звітом про вислід дотеперішнього слідства“

Комісар здвигнув безрадно раменами.

„Побоююся, що ці вислиди ні трохи не задовлять пана міністра внутрішних справ. Це незвичайно складна і загадочна справа. Щоб тобі хоч найменша неувага, найменша помилка тасмничого злочинця!. Ще й досі, на жаль, не маємо ні одної вихідної точки, яка помоглаби нам до знахідки т. зв. „ключа справи...“

Др. фон Лінден перервав терпко.

„Робитесь налоговим балакуном, Льотшек. Стверджую це з превеликим жалем. Ключа, до якого зітхасте побожно в мене певно не найдете. За дві години поїдете зі мною до міністра. Від вас залежить, чи вернете звідтіля з актом переходу на емеритуру, чи з надією швидкого авансу!“

На худе, гладко обголене лице комісара виповзла іронічна усмішка.

„Пригадався мені в тій хвилині малий фрагмент з дитячих літ. Був у мого батька розкішний вовчур „Султан“, страшний лінюх і ласун. Я пробував часто разом з моїм братом, впрягати його

до малого візка, але бестія не хотів у шляях зробити ані кроку. Тоді ми впали на дотепний фортель. Один з нас сідав до візка, а другий манив пса кусником мяса. В цей спосіб ми остаточно поставили на своєму...”

„Нор?“—спитав здивовано шеф.

„Цілий „віц“ полягав на використанню ласунства пса. Для здобуття мяса бігав він годинами по подвір'ю, послухний усім нашим забаганкам.

Що до мого авансу: Мені не спішно за ним! Три роки вже жду на нього, ще других три можу спокійно подождати. В дирекції поліції є багато людей, які, на мою думку, скоріше заслугоють на аванс, ніж моя скромна особа“.

Шеф змішався. Відчув уколєння ігли, затроєної їддю іронії та глуму.

„Позвольте, що повернемо до нашої справи“ — замітив холодно. „Чи виконано всі мої зарядження?“

„Так. Оскільки пригадую собі, було їх пять. Перше“—заглянув до актив-„переслухання поліційних урядників з асисти п. міністра. Зізнання списано в Державній Лічниці, де вони перебувають на ліченню. Дуже інтересні: „Нічого не бачили—нічого не знають: Таємничого комісара й на очі не виділи, очуняли шойно в Лічниці, з розбитими головами, носами і т. п. Гідний похвали ляконізм. Колиб я вірив у теорію реінкарнації, то присягби, що сьогондя говорив я з найкращими представниками справжніх старинних Спартан із часів Леоніда... Цікаві є досить зізнання агента Тавбера, що в хвилині зудару сидів на передньому сидженню біля шофера. Він твердить, що виключене, щоб зудар наступив наслідком неосторожности або неуваги шофера вантажного авта. Поліційне авто їхало з приписовою шкидкістю, даючи на кож-

ньому вуглі вулиць остерегаючі сигнали. Впротім шофер вантажного авта, мав змогу ще задержати авто перед самим зударом. Стільки пан Тавбер.

Це булoб перше. З черги відвoрoтнa сторона медалі: переслухання арештованого шофера. Як можна було сподіватися, він заперечує усьому і скидає вину на поліційного шофера, який, по його словам, не давав жадних сигналів. Між нами кажучи, він говорить неправду. Вуличні прохожі, які зголосилися на свідків, ствердили, що поліційне авто давало сигнали.

Називається Едвард Фрідель, літ 35, поліційно ані судово не караний. Працює в транспортному бюроі „Litter u. Co“. Ця фірма істнує від шістьдесяти літ і тішиться великим довірем в торговельних кругах. Фріделеві дала якнайкраще свідоцтво.

Трете поручення, якщо не милюся,—продовжав комісар,—було спровадження шофера таксівки ч. 915. Називається Мерц і є власником воза. Виїхав сьогодні ранком з гостем до Груневальду. Повідомлено телефонічно тамошній комісаріят, який, сподіюся, доставить його ще сьогодні, якщо в міжчасі не зник.

Слідуюча точка: розіслання гончих листів за таємничим комісарем. Зроблено. Хоч я, особисто, не привязую великої надії до цих листів.

„Не зашкодять ближчі пояснення“ — замітив невдоволено шеф поліції.

„Порівняйте, пане президенте, описи зовнішнього вигляду цього фальшивого комісара, заповідані урядником і возьним амбасаді: які неточности а навіть місцями скрайні протирічivosti! В так хаотичному освітленню, опис псевдокомісара випав досить неfortunно. На мою думку треба було задержатися з розсилкою гончих листів, аж до пе-

решування шофера таксівки ч. 915. Не забуваймо, що він перебував в товаристві цього „комісара“ більше як годину!“

„Пардон“ - вдарився нагло в чоло. „Який я недотепа! Таж найкраще може заподати нам вигляд псевдокомісара пан міністер др. Курц, що розмовляв з ним в амбасаді і мав час пригланутися йому ближче! Чи вже відібрано зізнання від пана міністра?“

Шеф поліції заперечив головою. „Тільки без алузій в роді попередної. Пана міністра не переслухано з тої простої причини, що вже від вчорашнього вечера він знаходиться у непритомному стані. Горячка непохитно 40^о, ні точки нижче. Лікарська нарада двічі збиралася сьогодні“.

Ця вістка заскочила дещо комісара.

„Часописи згадували тільки про легку недиспозицію...“

„Часописи...“ відповів погірдливо шеф поліції. „Вони саме є на це, щоб в разі потреби скривати справжній стан речей перед влізливим оком загалу. Слово „правда“, це у часописах досить зглядна річ“.

Комісар покивав жалісно головою.

„Підкомісар Гайнц перевів контролю реєстраційної книги телефонічних получень“ — змінив нагло тему розмови. „Вислід розуміється негативний. У вчорашньому дні англійська амбасада не лучилася ані разу з дирекцією поліції. Справджується моя теорія, що злочинці перемінили відповідні телефонічні проводи, сполучуючи амбасаду зі своїм апаратом!“

Шеф поліції з черги покивав жалісно головою.

„Стійкового Ревая, ще нема?“ — спитав.

„Оскільки відомо мені, нема! Якщо не буде

його до завтра ранком, треба буде і за ним розписати гончі листи“.

„Чи справджено вже ідентичність приловлених злодіїв?“

Шеф поліції мав дивну методу задавання наглих, відривочних питань.

Комісар махнув легковажно рукою.

„Звичайні кишеневі злодії. Поліційна хроніка нотує їх вже від кількох років під К. З. IV.—318, 702, 506. Кільканацять разів карані судово, все за дрібні крадежі. Спеціальність,—крадіж жіночих торбинок і портфелів при помочі гострої бритви або ножика до голення. Виключене, щоб вони мали щонебудь спільного з ініціаторами замаху. Впрочім я був при їх переслуханню... Ні, це булоби скрайно глупе,“—запалився комісар, — „приписувати їм організацію чи виконання цього „випадку“. Плян і переведення були такі мистецькі, що їх авторство приписавби я радше вам, пане президенте, аніж тим злодіям, яких круг думання обмежується виключно до здобуття кількох марок на алькоголь і любаски...“

Шеф поліції захлиснувся димом від сигара.

„Дякую за признання! Взагалі останніми часами приходитьсь мені часто жалувати, що замість посвятитися злодійському фахові, я вибрав поліційну кар'єру. При праці і зручності теперішних поліційних урядників, мене ждалаби там багато краща кар'єра“.

„Не перечу“ закінчив зі стоїцьким спокоем комісар. „Люди часто помиляються у виборі свого звання, що опісля й мститься на них“.

Др. фон Лінден зірвавсь мов опарений з фотелю.

„Забуваєшся часами, Льотшек! Є певні меж навіть в відношенню двох давних шкільних това-

ришив. Ти за часто переступаєш їх! Не зашкодилоб час від часу пам'ятати, що я є твоїм зверхником!”

„На щастя, пригадуєте мені часто це самі!“— завважав холодно комісар, якого худе, спокійне обличчя ледви виглядало зза туману файкового диму. Старий венецький годинник вибив повільно п'ять разів. Зближалася година прикрої авдієнції. Про це тямив добре шеф поліції і перший зрезигнував з дальшої перепалки.

„За годину будемо в міністра. Що скажете йому?“

„Нічого, згідно з подійсним станом справи“.

„Сподіється, що міністер вдоволившись тим?“— спитав іронічно.

„Мусить! Гарячкове, необдумане ділання заведе нас в сліпу вуличку. Маємо до діла з людьми, що працюють на холодно, обдумано. Тільки таким самим оружжам можемо...“

* * *

До кабінету всунувся неспостережно джурний старшина.

„Пан майор Ерльскін з англійської амбасадн просить о хвилину розмови“.

Стрінулися заінтриговані неспокійні погляди. Майор Ерльскін, військовий аташе Великої Британії.

„Просити!“

Ввійшов стрункий, шпакуватий мужчина в старшинському однострою. Мав шорсткі, військові рухи.

„Не буду забирати богато часу пану президентові...“—зачав тоном конвенціональної розмови.

„Приходжу з поручення їх Ексцеленції льюрда Белемі. Сьогодні, після полудня міський післанець доручив возному амбасадн лист, заадресова-

ний до льорда. Їх Ексцеленція поручили мені передати його пану президентові“.

Подав зімятий, вузького формату лист.

Др. фон Лінден приглянувся уважно коперті, записаній дрібним машиновим письмом. З шуфляди бюрка витягнув він білі, нитяні рукавички, які убрав на руки.

Кінчиками пальців обережно вибрав з коперти лист.

„Відтиски пальців можуть бути слідні“ пояснив здивованому майорові. „Не треба затирати їх“:

„Пане льорде!—звучав зміст листу. - Цеї ночі плянований влім до вашої амбасади. Шукатимуть за тайними документами. Візвіть поліцію, хоч ледви чи вона що поможе“. „Х“.

Шеф поліції вложив обережно лист назад до коперти. „Позвольте, що лист задержу в себе“.

„Маю ідентичне поручення від Їх Ексцеленції“.

„Чи вольний амбасади запам'ятав число післанця?“ вмiшався до розмови комісар Лютшек.

„Так є, ч. 1253. Що більше, запам'ятав навіть риси його лица. Багрянний ніс, руда ві бачки, звисаючі вуса, мала близна на лівому боці лица“.

„Шмінка“ — замітив шеф.

Комісар притакнув головою.

„Ексцеленція жадають приділення поліційної охорони“.

„Дуже радо. Негайно вишлемо людей, хоч я особисто не привязую великої ваги до цього аноніму“. Замінив значучий погляд з комісарем.

„Друга копія тайного договору укрита добре?“ спитав комісар майора.

„В приватному сейфі Ексцеленції. Тільки до позавтра. В п'ятницю ранком їду до Лондону, разом з куріером амбасади, який перевозить дипломатичний багаж“.

„Аж в п'ятницю?“ Шеф поліції задумався на хвилину, зморщки збіглися на його чолі. Здавалося вагався з виявленням якоїсь думки.

„Пане майоре!“ сказав нагло. „Перед двома роками мав я нагоду пізнати поручника Ввайльдмора, з англійської військової розвідки. Не перечте! Знаю про це з його власних уст. При якій нагоді, скажу вам другим разом. Інтуїційно відчув він, що тільки таким шляхом може здобути певні успіхи своєї місії, з якою приїхав сюди. Своєю щирістю здобув він мою симпатію і подив. Від цього часу ми часто співпрацювали разом. Взаїмна прислуга, без жадних зобов'язань. Підчас цього пізнав я всесторонню його незвичайний талант і зручність. Признаюся щиро, що головно йому завдячуємо кілька своїх sukcesів в політичних справах.

Чи не моглиб ви тепер скомунікувати мене з ним?“

Майор Ерльскін усміхнувся загадочно.

„Пане президенте, ваше бажання, признаєте самі, ставить мене в досить клопітливому положенні. Поручник Ввайльдмор виступив перед двома роками з армії і оскільки працює на терені вашої держави, то тільки на власну руку. Наша амбасада не удержує з ним жадних зв'язків“.

„Приймім, що так є“ відповів лукаво шеф. „Всежтаки не виключене, що стрінете його припадково на вулиці в трамваю, або каварні. Не забудьте тоді згадати йому про моє прохання“.

„Постараюся стрінуги його і побалакати з ним“ — згодився вкінці майор.

„Слово?“

„Слово. Як бачу, він для вас великий авторитет“ — усміхнувся жартівливо і попрощався.

„Якась засідка криється в тім анонімі, Лютшек!“ сказав шеф поліції до комісара, як тільки

двері замкнулися за майором. „Маю таке неясне прочуття. А воно мене, на жаль, ніколи не заводить“.

* * *

Два листи.

Аліссо!

Та перша наша стріча по двох роках, видається мені хвилинами кошмарним сном, з якого інколи отрястися мені годі. Вона, ця стріча була здається на те, щоб тільки розвогнити давні рани, загосені вже часом і гаруванням. Для чого, Аліссо, дячного, ти зробила це? Невже ти справді найшла в цьому подружжі своє щастя?

Ні, ні, і ще раз ні! Не можу вірити в це. Не хочу!

Тямлю твою обидливо-згїрдну усмішку з наших давних безжурних днів: „Арт, я не з тих, що змінюють свої почування як зужиті рукавички. Я не з тих, що ступають шляхом найменшого опору. За своє щастя зумію терпіти і боротися!“ Як же швидко, Аліссо, ти про це забула!

Бачу твоє здивоване обличчя при читанню оцього лист. Прости, оскільки він не на місці. Два роки я мовчав, та далі годі.

Перший лист — по двох роках.

Аліссо! Товариш твоїх молодих літ, що гаряче любив і любить тебе, питає сьогодні: Чи ти щаслива? Одне слово, щире,— хочби бруталъне і болюче, але щире! Думаю, що маю право жадати його...

Арт.

— — —
Пане поручнику!

Пишете, що зі здивованням читатиму ваш лист. Не зі здивованням, але з обуренням і несма-

ком. Як понизили ви мене тим листом! Чи ви свідомі цього? Мабуть.

Покликуєтеся на свою давню приязнь і любов... Забудьте їх! Я згадую сьогодні про них, як про один з нешкідливих, перелетних фліртів, яких чимало в нашому давньому житті.

Хочете знати правду? Гарзд! Не знаю, чи це придасться вам,— але я щаслива! Сповнилися мої мрії. Кохаю, люблю і мене люблять. Навіщож мені більше?

Пишете „перший лист“. Я додаю і „останній“. Не думаю провадити переписки зі своїми давніми знакомими поза плечами мужа. А признатися йому до цього—не можу. Стидно мені булоби, що мій давній товариш забав, який тишився моєю приязню і довірям, сьогодні пробче нарушити спокій мого домашнього вогнища. Невжеж так поступає джентльмен? *Ліска Болоні.*

П. С. По прочитанню негайно лист цей спаліть!

IV Сумніви молодого репортера.

„Прикро мені, пане редакторе, але пан президент зайнятий. Рішуче заборонив когонебудь пускати“— джурний старшина заявив це таким тоном, що виключав дальшу якунебудь розмову на цю тему.

Арпад Шмідт, ас столичних репортерів, з виразом тихої резигнації присів на фотелі.

Урядник заглибився знову в актах.

Минали хвилини, повільно, одноманітно, — а в них час від часу просувалися мовчазно по кімнати згорблені тіни поліційних урядників з теками актів під пахую.

Репортер збирався вже закурити третю цигарку, як з прилеглого кабінету голосно отвори-

лися двері.

Готовий до виходу шеф поліції задержався біля бюрка.

„Пане підкомісар!“ звернувся до дижурного старшини. „Виходжу на годину. Оскільки зайшлоби щось наглого, телефонуйте під число 18.47“.

Доглянув уклін репортера. Зморщене лице розпогодилося привітною усмішкою.

„Здоров Арпаде! Ти до мене з ділом? На жаль, не маю тепер ні хвилини часу“

Репортер махнув легковажно рукою.— „Зайду другим разом. Нічого пильного“.

Вийшли на коридор.

„Оминаєш від якогось часу своїх приятелів, Арпаде“ -- завважав докірливо шеф поліції. Моя пані питала, чи ти часом не хворий?“

„Не забуду подякувати при першій нагоді за ласкаву пам'ять. Послідніми часами був перевантажений працею... в редакції“—додав без запалу.

Шеф усміхнувся. Про працю Шмідта мав свою окрему думку...

Шофер в ліберії відчинив дверцята лімузини.

„Беру тебе зі собою, коли не маєш нічого проти цього“ сказав др. фон Лінден, сідаючи до авта.

Шмідт глянув на годинник.

„За пів години повинен я бути в суді. Але,— махнув легковажно рукою, „мала проїздка не зашкодить!“

Заняв місце біля шефа.

Авто помчало хижо по вулицях міста, зміряючи в сторону передмістя.

„Інтерес, чи безцільна проїздка для успокоєння нервів“ спитав коротко шефа.

„Інтерес. Сьогодні ранком стежа річної по-

лиці виловила в пристані біля Третього моста трупа невідомого чоловіка, якого замордовано“.

„О-о!“ Репортер не міг скрити здивовання. „Відколи то президент поліції цікавиться дрібними випадками?“

„Помиляєшся, друже“ відповів шеф заклопотано. „Маємо певні дані здогадуватися, що за тим „дрібним випадком“ криється поважна справа, над розв'язкою якої працює безуспішно від місяців Ц. С. У.“.

Шмідт глянув питаючо.

„Політичне?“ муркнув.

„На мило чути репортером“, засміявся у відповіді шеф. В цій хвилині дальші питання були йому не на руку. „На щастя тільки пачкування заборонених наркотиків. Маю враження, що будеш першим з редакційних гончих псів, що впадуть на слід тої афери. Постарайся змонополізувати справоздання...“

Репортер хитнув недовірливо головою. Збирався відповісти шефові, але вже не було часу.

Лімузина задержалася тихо перед станицею річної поліції в Трептов.

В дижурній кімнаті застали перестрашеного наглою інспекцією заступника команданта. Добродушне лице випогодилося, коли довідався про ціль візиту президента поліції.

„Тіло виловлено кільканацять метрів понище магазинів транспортного бюро „Litter u. Co“. Наткнулися на нього робітники, що працюють над поглибленням дна ріки. Телефонічно заалармовано нашу станицю, яка вислала негайно на місце трьох людей. Тіло перевезено до станиці і зложено в гаражу. Ні, тепер його вже там нема. Дільничевий лікар поручив перевезти до Судового Медичного Інституту. Труп був в повному убранні, без зверхньої нагортки. Риси лица? Перелічні, жад-

них характеристичних знаків. Сліди удушення на шиї, хоч смерть на думку д-ра Дана наступила наслідком удару тупим знаряддям в тімя“.

„Чи сфотографовано відтиски пальців на шиї?„

„Десятник Міллер зробив кілька різних знімків, як цього вимагає правильник слідчої тактики Відбитки повинні вже бути готові. Зараз спробую“
Зник у сусідній кімнаті.

По хвилині вернув, несучи розложені на картоні, ще не висохлі знімки. Шеф поліції взяв до рук знімку обличчя замордованого. „Сержант мав рацію“ признав в дусі, „риси лица пересічні, нічим не помітні. Сотки подібних людей байдуже минаємо щодня на вулиці“.

Переглянув побіжно прочі знімки. Над послідною його зір задержався довше. Зморщене чоло свідчило про певну дозу зацікавлення.

„Це що?“ спитав сержанта.

Цей глянув крізь рамя шефа. „Ліва рука. Бракує перстенного пальця. Лікар ствердив, що палець відрізано гострим ножом уже по смерті“.

Нагла якась думка прошила в тій хвилині мозок шефа поліції.

Підійшов до телефону. 7-18...

Дирекція поліції?... Прошу получить мене з кімнатою ч. 27... Комісар Лютшек?... Тут др. фон Лінден. Прошу зарядити зараз поновне спровадження шофера таксівки ч. 915... Є у вас? Знаменито! Хай задержиться до мого повороту. За 15 хвилин буду в своїому кабінеті... Добре.

„Пане сержанте. Вложіть мені ті знімки до копєрти. Беру їх зі собою... Рапорт? Який рапорт? Ага, про цей випадок. Само собою перешліть його разом з копіями знімков до Ц. С. У.“

„Маєш знамениті дані на дипломата“ замітив шеф до репортера підчас поворотної їзди.

„Цікавість аж палить тебе, хоч знаменито маскуеш її байдужністю“.

„Для чого?“ здвигнув раменами. „Ця справа цілком не цікавить мене. Дрібна новинка на 13-ій сторінці“.

Шеф поліції притакнув головою, попадаючи в легку задуму.

В мовчанці проїхали дальшу частину дороги.

В певній хвилині, репортер застукав до шиби, відділяючої їх від шофера.

„Стоп!“ Авто нагло задержалосся.

„Вже висідаєш?“ спитав здивовано шеф.

„Маю діло в тій дільниці“ відповів коротко репортер і попрощавшись, зник за вуглом першої камениці.

* * *

Пять хвилин пізніше входив шеф поліції до свого кабінету.

„Повідоміть комісара Лютшека, що негайно хочу бачитися з ним!“ поручив дижурному старшині в переході.

Комісар застав шефа похиленого над столом актів.

„Лютшек“ сказав він, відриваючись від актів“.

„Коли не милюся, ми с на слідах таємничого комісара! Хе-хе“!

Звичаєм комісара, було ніколи не дивуватися — Несподівану вістку прийняв спокійно, здавалося скептично. „Цікаво“ вештував тільки.

„Де є шофер“?

„В сусідній кімнаті“.

Шеф поліції відчинив двері. Зір його спочав проникливо, на добродушному і щирому обличчю шофера.

„Пане Мерц? Прошу“...

Замкнув за ним старанно двері. Ввічливим жестом вказав крісло. Сам почав проходжуватися звільна по кімнаті. Пушистий диван глушив його тверді кроки.

„Пане Мерц!“ зачав шеф, припинивши ходу.
„Чи ви моглиби ще раз подрібно описати вигляд вашого пасажира зперед двох днів?“

„Дуже радо пане інспектор,... пане директор“ поправився дещо змішаний.

Шеф махнув байдуже рукою. За ціну одної позитивної вістки, позволивби був назвати себе навіть сержантом.

„Но“? спитав.

„Був високого росту, звичайні риси лиця, тільки незвичайно бліді, в темній нагортці і сірим м'яким капелюсі“...

„Ви згадали підчас вчорашнього переслухання, про перстень на лівій руці. Чи то була обручка?“

„Ні звичайний перстень з великим каменем.“

„Чи ви говорили з ним? Розуміється, крім звичайної розмови про курс і належитість за їзду...“

„Ні!“ відповів шофер по короткій надумі.

„Пане Мерц! Тепер головне питання: Чи ви пізналиби цього добродія сьогодні?“

„Сподіюся, пане деректоре!“

„Навіть зі знимки?“

„Так!“

Шеф поліції подав йому знимку, витягнену перед хвилиною з коперти.

Шофер приглянувся їй уважно. „Це він“ — сказав по хвилі.

„Може помиляєтеся? Првгляньтєся краще!“

„Він. Можу присягнути на це!“ В голосі його не слідно було найменшого сумніву.

„Дякую. Це булоб здається все... Ще хвилинку, пане Мерц! Ви згадали у своїх зізнаннях,

що згаданий добродій прийшов до вашого авта в товаристві другого незнаючого чоловіка. — Де є ваш постій?*

„На Липській площі“.

„Ага!“ — Но і що? Вони підійшли до воза Чи попрощалися зразу, чи ще розмовляли?“

„Розмовляли яких добрих п'ять хвилин!“

„П'ять хвилин? Чи ви підхопили щонебудь з їхньої розмови? Я не посуджую вас цілком про підслухування! Але це цілком зрозуміле, що як хтось коло нас розмовляє, то ми мимохіть підхоплюємо якесь відірване речення, або бодай слово.“

„Так! Дещо я підслухав. Говорили про прокляту погоду“...

„Розуміється в німецькій мові?“

„Так. Цей другий з виразним російським акцентом“...

„Цікаво“ замітив здивований шеф. „Ви знаєте добре російську мову?“

„Був час повчитися в полоні“.

„Ах так!“ Серед навалу думок шеф підійшов до вікна. „Цікаво“ — шепнув вдруге до себе.

Підозріння, яке неясно рисувалося до тепер в його думках, почало прибирати, щораз то більш виразні форми.

V. Смерть дипломата.

Крізь шкляні двері, що ділили малий кабінет від спільної редакційної салі, виглянула мала руда голова редакційного репортера.

Пан редактор Шмідт до начального! — Чути трупом Арпаде“ замітив цинічно Джон Кранцер, референт спортивного відділу, затоплений в песимістичних міркуваннях над осіннім „Дербі“*).

*) Великі кінні перегони.

„Заглянь при цій нагоді до каси. 20 марок задатку за віршове повинно вистарчити на солідну вечеру“ в „Альгамбрі“.

„Фе, Джон, зачинаєш сходити на пси! Цеж ординарна кнайпа! Краще вже в „Pikadilly“ або „Едені!“. Послідне речення договориював уже зі сусідної кімнати.

Лиса, мов мідяна бляха, лискуча чашка шефа редакції Вальтера двигнулася знад стосу скриптів і нотаток.

„Шмідт перед кількома хвилинами дістав я довірочну інформацію з площі Александра, що лорд Сецил Белемі, англійський амбасадор перенісся в досить таємничий спосіб на другий світ“.

Шмідт, ідеальний тип холоднокрівного репортера, для якого найжахливіше нещастя і гідкі злочини були тільки знаменитим матеріалом до поліційної хроніки, здригнувся на згадку призвища лорда. — Вальтер, якого втомлені очі ховзалися розсібно по стінах кабінету, не завважав цього. В тій хвилині був зайнятий калькуляцією, скільки заробити йому на докладних справозданнях з величавого похорону дипломата, з поліційного слідства та майбутньої судової розправи.

„Поїдете, Шмідт, негайно до амбасади. Саме тепер там відбувається вступне слідство. Скомунікуєтеся з підкомісарем Гайнцом, який улекшить вам вступ до середини. Постарайтеся про яких півтретя коломни на 3-тю сторінку до завтрішнього числа. По 6 сотиків за вірш. Зачет можете одержати зараз у касі. До побачення!“

Лиса чашка знов потонула в стосі скриптів і часописів.

* * *

Крите таксі задержалося перед бічним входом. Кинувши шоферові кілька дрібних монет

Шмідт побіг прожогом до будинку. В снігах за-
лим не зударився з комісарем Льотшеком.

„Го-го!“ проворчав комісар незадоволено.
„Преса вже на місці. Нова колода до ніг слідства!“
Комісар не любив репортера, якого талан і зруч-
ність часто збивали теоретичні розумовання комі-
сара позитивними практичними даними.

Репортер всміхнувся і приязно витягнув руку.

„Думаю, що погодимося зі собою, пане комі-
сар. Моє справоздання віддам перед друком до
вашої апробати. Згода?“ Комісар не довірливо
глянув на нього.

„Не вір редакторови, як жінчині!“ — це одна
з моїх життєвих правд. Ще ніколи на цьому я зле
не вийшов. Але тим разом, ще повірю вам“.

І лінивим рухом стиснув витягнену долоню.

„Підемо на гору“.

Звичайно повздержливий, комісар сьогодні
показався незвичайно розмовним в інтерв'ю з ре-
портером

„Найбільш цікавим є факт, що досі ми ще не
знаємо, яким способом згинув лорд“!...

„Длячого згинув?“ перебив здивовано Шмідт
„Звичайний удав серця — апоплексія!“.

Комісар не міг укрити констернації, що ма-
лювалася на його обличчю.

„Маємо певні докази, що лорда замордо-
вано. Впрочім побачите самі“.

Входу до кабінету берегли два тайні агенти.
Шмідт просунувся за комісарем до середини.

Після пороблення знімок і помірів, тіло ди-
пльомата перенесено до другої кімнати. При бюр-
ку лорда сидів тепер др. фон Лінден і перегля-
дав у товаристві шпаковатого мужчини усі скритки
бюрка.

Шмідт діткнувся легкою рукою плеча поліції-

„А, Шмідт?“ силувався на приязний усміх.
„Як це тобі подобається? Для тебе це кількадесять марок зарібку, а для нас новий, поважний клопіт“.

„Один удар за другим! П-фу! Панове, здається, не знаються. Пан майор Ерльскін військовий англійський атташе, пан Шмідт, редактор „Вечірнього Світу“, мій молодий приятель“.

Легкий поклін і короткий військовий стиск руки. Комісар Льотшек завважав дивні взаємні погляди у новопознакомлених. Своє спостереження заховав для себе.

„Гайнци!“ звернувся до молодого підкомісара, що порався біля залізного сейфу. „Ви вже скінчили з відтисками“?

„Кінчу!“

„Льотшек, ми можемо тимчасом братися до переслухання свідків. Це здається самото, що нам лишається тут зробити. Подай мені лісту:

1) Леді Алісса Белемі — жінка.

2) Проспер Ранзен — льокай..

„Пане майоре, що це за людина цей льокай?“

„По за всякими підозріннями. пане президенте. Від 25 літ служить в бл. п. їх Ексселенції. Відданий слуга леді Белемі“.

„Переслухаємо вперед його“. рішив шеф. „Лянстер“ — звернувся до одного з агентів, „покличете льокая Ранзена!“

Шмідт, спертий на футрину вікна, змірив би-стрим поглядом льокая, що чомусьто спинився в дверях.

„Проспер Ранзен — льокай.. Так? Будете переслухані в справі загадочної смерти, вашого пана. Скажете все, що знаєте! За неправду або затаєння чогонебудь можете стягнути підозріння на себе“, — гостро заявив шеф.

Лице слуги прибігло.

„Коли ви бачили в останнє вашого пана“?

„Кілька хвилин перед п'ятою. В тій порі подавалося звичайно льордові чай до кабінету“. Ексцеленція працювали при бюрку. Я поставив тасу і вийшов з кімнати“.

„Пан були самі в кабінеті“?

„Так!“

„Що дальше?“

„Я зійшов до челядної на партері. Яку годину пізніше подзвонено з кабінету. Я пішов негайно на гору застукав до“...

„Стоп!“ перервав шеф. „Чи ви безпосередно по дзвінку удалися на гору?“

„Так. Найвище дві хвилини пізніше я був уже біля дверей кабінету“.

„Чи ви не моглиб сказати нам дещо, як виглядало це дзвонення? Спокійне, довге?“..

„Навпаки. Було дуже коротке і вриване!“

„Що дальше? Ви застукали, ввійшли“...

„Перший мій погляд впав на постать Ексцеленції, що лежали непорушно на підлозі біля бюрка. Мене це не ні трохи не здивувало. Пан терпіли досить часто на серцову атаку. Я двигнув їх з підлоги і положив на канапці. — Відтак побіг до будуару леді і повідомив її про нагле занедужання льорда. Пані пішла негайно з етером і водою до кабінету, а я зателефонував по приватного лікаря Ексцеленції, професора Косовського“.

„Момент, пане Ранзен! Вернім ще до цієї хвилини, як ви ввійшли другий раз до кабінету. — Чи ви були так зворушені наглим випадком з Ексцеленцією, що навіть могли не завважати якої другої особи, котра находилабися тоді в кабінеті?“

„Виключеней з дверей можна млівіч оглянути цілу кімнату. Хочеш або ні, мусиш завважати тут кожного присутного...“

„Тепер повернемо ще дещо далше в зад. Хто приходив сьогодні, по обіді, до кабінету льорда?“

Льокай поглянув питаючо на шефа поліції.

„З домашніх?“

„Ні. з посторонніх!“

„Ніхто. Посторонніх приймав пан у своїх апартаментах в амбасаді. Доступ до кабінету, грім домашніх мали вищі урядники амбасаді“.

„Оскільки визнаюся в пляні дому, є тільки один перехід з апартаментів амбасаді до приватного помешкання льорда. Саме через репрезентаційний сальон. Чи мігби хтось з посторонніх напр. з інтересантів дістатися неспостережено туди, цим переходом?“

„Неможливе. Щоб дістатися до репрезентаційного сальону, треба перейти ряд кімнат, в яких працюють від ранка до пізнього вечора урядники амбасаді. В половині дороги задержалиби його“.

Шеф кинув питаючий погляд в сторону майора Ерльскіна. Цей хитнув потверджуючо головою.

„Вхід до приватного помешкання льорда Белемі є від вулиці Вальдемера. Чи можна неспостережено ввійти ним?“

„Як? Двері замикаються автоматично і можна їх відчинити тільки зі середини.“

„Знадвору не можна навіть при допомозі ключа?“

„Длячого? Ключем можна відчинити їх знадвору“.

„Можна!“ в голосі шефа звучав тріумфальний тон. „Скільки є ключів до бічної брами?“

„Було три“.

„Було?“ перервав швидко шеф. „Значить тепер нема?“

„Тепер є тільки два. Один мав Ексцеленція другий є в мене“.

„А третій?“

„Десь закинувся перед двома місяцями. Я згадував свого часу про це Ексцеленції і радив змінити замки. Ексцеленція збув мене нічим“..

„А скільки є ключів до дверей кабінету?“

„Два“.

„Один бачу в замку. Де є другий?“

„Також нема. Ексцеленція загубив його підчас якогось проходу“.

„Цікаво. — І ви не радили Ексцеленції змінити замок в кабінеті?“ спитав іронічно шеф.

Льокай здвигнув раменами.

„Щодо ваших попередних зізнань, то чи ви їй далі твердите, що лорд не приймав ніколи інтересантів, які входилиби через бічну браму?“

Узброєні в шкля очі шефа пронизували свідка.

„Так..“

„А всежтаки знайшовся хтось“ цідив слово за словом шеф, „що бував досить часто в кабінеті лорда входячи бічною брамою. Цей хтось був тут і сьогодні після полудня!“

Ранзен зблід і нічого не відповів. Це застенографував у своєму нотесі комісар Льотшек.

„Заждіть на коридорі. Можете бути ще нам потрібні!“

„Хто там ще є на лісті Льотшек?“ спитав комісара.

„Грета Гольцер, покоївка!“

Шеф поліції глянув питаючо на майора.

„Виключене!“ заявив цей коротко.

Грета Гольцер, літ 24. і т. д. і т. д. зізнає: Находилася в будуарі пані, коли вбіг переляканий льокай Проспер. Могло бути що лише кільканайцять хвилин по шестій. Пані лежала на отомані і чита-

ла книжку. Проспер крикнув: „Ексцеленція зімлів“ чи щось подібне — точно не пам'ятає. Пані скоро схопилася, підійшла до нічного столика і взяла етер. Грета забрала карафку з водою та мерщій побігла за панею до кабінету. Пан лежав на канані непритомний. Всякі зусилля не могли повернути його до пам'яті. По якімсь часі прибув лікар і ствердив смерть. Пані зімліла. З чужих нікого не бачила того дня в помешканню льорда.

„Пані Аліса Белемі на черзі!“ замітив шеф. „Ганц, піди до пані і спитай, чи може тепер зложити зізнання?“

Підкомісар Гайнц швидко вийшов. Шмідт, користаючи з перерви в зізнаннях, почав оглядати кімнату. Побіжно перебіг багату, стилеву обстановку, кинув оком на бібліотеку і задержався хвилию на дорогих картинах і різьбах визначних сучасних малярів і різьбарів, що займали цілу праву стіну. Зацікавила його оправлена в дорогі рами різьблена маєстатична постать вождя французької революції, що висіла на невеличкому пушистому дивані. Дивне, несамовите вражіння робила на глядача ця картина.

Приглянувся ближче і зрозумів: праве око Робеспера було ш...це...

В тій хвилині далися чути чийсь кроки. Це входила леді Белемі. Молсда незвичайної вроди жінка. На 22-24 роки, в моменті зрахував її вік шеф поліції. Рудаво-золотий сніп волосся спадав її льочками на шию. Звичайно мармурово-бліде, її личко горіло нині неприродними рум'янцями, затертими легко дрібним пилом пудру. Мимо чорної сукні і очей, набренілих від свіжо-пролитих сліз, краса її в тій хвилині була вдаряюча.

Подала руку шефови поліції Приняв її з низь-

ким поклоном, сказавши декілька слів перепросин, з огляду на його сумний обов'язок.

Прочих приняла майже-незамітним склоненням голови. Сіла у фотелю, в якому перед хвилиною сидів др. фон Лінден.

„Я розумію вас, пане президенте“— промовила Аліса. „Тільки не знаю, чи зможу чим небудь поможти вашому трудному завданню. Нічого більше не могу додати до зізнання своєї покоївки, яка, зізнавала передімною“.

Байдужний тон її голосу застановив комісара. Невжеж так говорить жінка, яка втратила перед хвилиною свого мужа? — подумав.

„Про це і не питатимемо вас, пані“ відповів ввічливо шеф поліції. „Нам цікаві тепер певні подробиці з приватного життя бл. п. вашого мужа“.

„Боюся, що мої скупі відомости не задоволять панів. Від 10-ї години вечером до полудня слідуного дня з правила я не бачила могого мужа. Маємо окремі спальні“— додала, дещо змішавшись.— „Стрічалися ми шойно при обіді. Відтак льорд, оскільки не мав важної праці, відбував коротку дрімку в своїй спальні. Звичайно до 4-ої години. Від 4-ої працював у своїому кабінеті до 6-ої або 7-ої вечером. Театр, концерти, кіно, приняття і т. д. забирали нам решту часу.“

Льотшек відірвав очі від нотесу. „Чи поведінка льорда сьогодні при обіді, не звернула нічим уваги пані?“ спитав.

„Ні! Був спокійний як завжди і трохи докучливий“ відповіла всміхаючись. „Це вже лежало в його натурі“.

„Чи приймав кого сьогодні у своїому кабінеті?“

„Оскільки відомо мені, нікого!“.

„Чи можливі бували в кабінеті мужа відвідини, про які ви, пані, не могли знати?“

„Ні! Хіба підчас моєї неприсутности. Сьогодні я весь час була дома. А впрочім, мій постійний муж не мав звичаю приймати гостей чи інтересантів в кабінеті. Його кабінет був свого рода „святая святих“, в якому спокійно міг працювати і до якого вступ мали, крім служби, я, пан майор і трьох вищих урядників амбасади“.

Шеф поліції призадумався.

„Які були відносини між вашим мужем і вами, пані?“ спитав далі комісар Льотшек. Однак хвилину пізніше мусів жалувати свого виступу.

Бо у відповідь на це питання прошиб його наперед повний погорди погляд великих синіх очей Алісси. Зрозумів, як болюче обидив цю жінку.

„Мої відносини“ — відповіла поволи „до бл. п. могого мужа, чи його до мене, були від перших днів нашого подружжя до сьогодні якнайкращі. Нічого не можу закинути йому“ гогорила спокійно дивлячись увесь час на дра фон Ліндена. На комісара не звертала уже найменшої уваги.

„Чи пані мають якінебудь власні здогади про причину смерці лорда?“ поспішився зі скінченням переслухання шеф поліції. „Розуміється, що це питання має характер, так би мовити, побічний... гм... так цілком приватний...“

Леді Белемі на мить завагалася. Всі з напруженням ждали на її відповідь.

„Ні!“ відповіла різко і встала з фотелю.

„Ще одно питання: По смерті вашого мужа, пані, найдено відчиненим його приватний сейф а папери, що були зложені в ньому, ми застали розкинені в повному неладі. Правдоподібно бракують якісь акти. Підозріння, само собою, паде на Ран-

зена, який перший найшовся в кабінеті лорда по його смерті...?”

„Це абсурд!“ заперечила палко, може навіть за палко. „За свою службу я ручу!“.

Легким уклоном попрощала всіх і вийшла.

„Котра година, Лютшек?“

„Пів до девятої минуло“.

„Вертаємо до дирекції. Тут вже нема нічого до роботи. Свідки переслухані, знімки і відтиски пальців зроблені, ревізія переведена а вислід—пожалься Боже!“ Шеф аж засвістав собі з пересердя.

„Але де подівся редактор?“

Оглянувся довкруги по кабінеті: Задрожали легко темно-зелені дорогі портіери, що спадали свобідними фалдами, аж до землі. Зпоза них, усміхаючись висунувся Шмідт.

„Ти що там робив?“ здивувався шеф. „Стверджував несумлінність столичних будівничих, „відповів з усміхом. Погляньте!..“ І відхилив одну портієру.

Стінка в фрамuzі вікна була в долині свіжо поколупана. Кусники білого вапна валялися ще на підлозі.

Комісар Лютшек уважно оглянув поколупане місце. „Цілком свіже!“ заявив і ввійшов за портієру. Повторив з поводженням експеримент Шмідта.

Шеф підійшов до дверей кабінету. „Ранзен!“ крикнув гостро.

Заляканий льокай ввійшов до кімнати.

„Що скажете на це?“ вказав шеф на розбиту стінку.

„Підчас ранного спрятання цього ще не було“ відповів він заклопотано. Шеф усміхнувся.

Не було найменшого сумніву, що затишна портієра послужила цього вечера криївкою таємничій особі, що моглаб дещо більше сказати про причини наглої смерті лорда Белемі...

VI. Поліція на манівцях.

Пізно цієї самої ночі у затишному кабінеті шефа поліції горіли світла.

Др. фон Лінден проходжувався нервово по кімнаті.

Шмідт, затягаючися зі задовіллям димом дорогого сигара, прислухувався розмові майора Ерльскіна з комісарем Льотшеком.

„...Першу частину вашої гіпотези приймаю без застереження“ говорив майор. „Що в кабінеті лорда був сьогодні хтось між год. 5—6-ою, про це немає сумнівів. Що між ним і лордом розігралася трагічна сцена, можемо також це прийняти. Припустім, що тим хтось, був навіть, як твердите, добродій „Х“, автор аноніму. Але що цей добродій „Х“ має своїх спільників в помешканню лорда — даруйте, з цим не можу погодитися! Хтож в такому разі, на вашу думку, бувби тим спільником? Льюкай Ранзен, що від 25 літ служить вірно лордові? Вистарчить поглянути на його добродушне щире обличчя, щоб виключити його і від тіни всякого підозріння. Покоївка навіть не входить в рахубу. Була цілий час при леді а впрочім, сама леді ручить за неї. Хто тоді? Може сама леді Белемі?“ спитав саркастично.

Комісар здвигнув флегматично раменами.

„Ніколи не суджу людей, по їх зовнішньому вигляді. Набільш нікчемна людина носить дуже часто маску гарного добродушного личка. В поліційній хроніці стрічаємо часто подібні випадки! Що-ж до підозріння урядників амбасад, примінюю тут тільки основну засаду слідчої тактики, а саме що задля браку менш-більш певного винувника належить підозрівати — всіх!“

„Як бачу“, вмішався до розмови Шмідт, „між

панамі покутує нестерпно погляд, що лорд Белемі впав жертвою злочину. Чи нема тут трохи забуйної уяви? Всі факти промовляють за тим, що лорд є жертвою крадежі. Не перечу, бо відчинений сейф, розкидані папери, брак певних“ підчеркнув це слово „документів... Але подайте мені, будь ласка, хоч один факт, який промовлявби за тим, що нагла смерть лорда наступила наслідком ділання таємничих людей, котрі в трагічній хвилині находилися там в кабінеті. Длячого силуетесь творити якісь легендарні гіпотези, що ніяк не причиняться до розвязки слідства, але навпаки, його замотують і утруднюють.

Прислухуючися вашій розмові, мимохіть виноситься вражіння, що ви самі затягаєте цей вузол, який маєте розвязати. По мой гадці, лорд помер нагло на удар серця“.

Др. фон Лінден перервав свій прохід по кімнаті.

„Дискусію над цим, відложімо краще до завтра“ сказав. „Побачимо, що викаже лікарська секція. Особисто я приймаю погляд Шмідта. За ним промовляє факт, до якого ви, як бачу, не прив'язуєте більшої ваги. Ходить тут про зізнання Ранзена. Тямите що на моє питання — який був характер дзвінка, Ранзен відповів: „Короткий і уриваний“. Мусимо йому вірити, доки не будемо мати доказів, що говорять неправду.

Лорд лежав без життя на підлозі біля бюрка. В такий позиції найшов його Ранзен, дві хвилини по дзвінку. Ви бачили цей дзвінок? Він вміщений в правому розі бюрка. Пов'язавши ті окремі факти, можемо в приближенню створити собі картину трагічної сцени, що розігралася там в кімнаті.

...Звичайне, що в якомусь там моменті лорд відчув, що робиться йому слабо. Від давно-ж не-

домагав на серце! Подзвонив на службу і в цій саме хвилині наступив у нього наглий корч серця...”

„Немає наслідку без причини. Приймаючи вашу гіпотезу, мусимо знайти причину наглої серцевої атаки?“ замітив скептично комісар.

„Думаєш на дуже коротку мету“ сказав шеф докірливо. „Відчинений сейф і розкидані в страшному неладі акти позвляють нам здогадуватися, що лорд відкрив брак документу. Це подіلالо убійчо на його скоріле серце“.

„Інтерпретуючи льогічно дальше вашу гіпотезу, найдемося перед двома можливостями. Перша, що крадіж документів наступила не безпосередно перед смертю лорда, тільки багато скорше, може ще сьогодні ранком, може й вчера або сьогодні між 5—6 ою підчас неприсутности лорда. Відкидуючи наразі першу можливість, візьмім під розвагу другу:

Отже лорд о 5-ій год. був у своїому кабінеті! Це й Ранзен потверджує. Був і в шестій... а радше, його тіло... Але що робив між 5-ою а 6-ою? Чи сидів увесь час в своїому кабінеті, чи може віддалився куди?“

„Оскільки не мил.ося, в тому часі був у лорда Белемі на аздієнції радник Сокольніков, заступник амбасадора С. Р. С. Р.“—сказав звільна майор Ерльскін.

Понура мовчала залягла кімнату.

„Панове, цеж крайній абсурд!“ замітив якимсь дрожачим, непевним голосом шеф поліції.

„На манівці сходимо,*^{*} продовжав дальше, „займаючись фальшивими здогадами. Від години бавимось тут фразами, забуваючи, що кожна хвилина дорога! Ще нині мусимо передискутувати коротко плян цілої акції!“

„Гм!“ замимрив комісар і глянув значучо на шефа. Вважав за відповідне не втаємничувати репортера в суть цілої справи.

Др фон Лінден був іншої гадки.

„Співпраця Шмідта може нам багато допомогти, Льотшек“, завважав холодно.

„Преса творить публичну опінію, накидує їй свої думки і погляди, примушує людей думати її категоріями. А впрочім, пан майор згодився на втаємничення Шмідта у цілу справу. Ти маєш тут тільки дорадчий голос. Відколи памятаю, все ти був незадоволений з мого довіря до Шмідта. Памятай, що заздрість хвилює людей і робить їх часто несправедливими“.

Льотшек здвигнув рамечами.

„Про вітїрковий випадок міністра закордонних справ вже знаєш, Арпаде,—розуміється не більше, як знає преса?“

„Трішечки більше!“ засміявся. „Знаю нпр., що цього вечора відбулося в англійській амбасаді підписання тайного договору... Зацікавив мене високо факт, що міністер вертав до палати не своєю лімузиною, тільки таксівою і в товаристві,.. незнаючого муштини, якого тіло виловлено сьогодні ранком зі Спреви понище магазинів „Litter u. Co.“ Не чужі мені й причини наглої недуги міністра...“

Шеф поліції силувався на усміх.

„Цікаво, з якого джерела ти черпав ці „фантастичні“ вістки?“

„Моє звання примушує мене все знати, хоч не все використовувати“.

„Думаю, що знаєш вже, яка доля постигла і другу копію договору?“

„Сподіюся. Від годиниж говорите тільки про це“.

„Не скриваю, що находимося в дуже прик-

рому положенню“ зітхнув шеф. „Хвилинами маю страшну охоту зголосити свою димісію. Я за старий вже до таких справ“.

„Пан міністер прийме вашу димісію зараз з горячим аплявзом“ сказав глумливо комісар.

„Дай спокій, Лютшек“ шепнув майже благально. „Краще серіозніше подумай над пляном доходжень. Щонебудь, тільки щоб не бездільність!..“

Інвігіляційний реферат Ц. С. У. розіслав уже всім прикордонним поліційним станціям з мого поручення приказ замкнення кордонів.

Заведено строго ревізію на залізничних двірцях та в морських і летунських портах.

Ми мусимо ділати на місці. Гайнцові поручив я розтягнення інвігіляції на всіх підозрілих колинебудь за шпійонство, розуміється цих, що під цю пору знаходяться в межах нашої держави. Співпрацюватиме разом з паном майором.

Ви“—звернувся до комісара „займетесь промірнням алібі всіх мешканців амбасади.

Ах правда! Завтра о год. 10-ій в VI-ій секції карного суду судитимуть злодіїв, приловлених під час катастрофи лімузини. Цим, Арпаде, уже ти пожурися! Вислухай їхніх зізнань та після розправи прийди зараз до мене.

VII. Теорії молодого репортера.

До суду прибув Шмідт саме в пору. Трійка злодіїв, що сиділа вже на лаві обвинувачених привітала його приятним усміхом. Добрі старі знакомі. Генрі Бітоф, Конрад Ляден і Свен Мартен— мешканці заульків.

Шмідт стиснув їм по приятельськи руки. Відносно злочинців мав свої відрубні методи, які завсіди допроводжували його до бажаної ціли.

„Цим разом за що, Свен?“

„Цим разом, як і завжди, за ніщо, пане редактор“ усміхався цинічно. „Йшли ми всі три на пиво до старого Торквата.— Генрі мав малий інтерес, який вдався йому. По дорозі захопив нас дощ. Ми скрилися в сінях камениці на Стрілецькій вулиці: На наших очах авто зробило „фаєрверк“. Довколо зібралися гави. Пішли й ми. Міжтим, на наше лихо, надбігла поліційна стежа разом з нашим „добрим“ приятелем, сержантом Гугом. Вхопили нас і—в кайданки! „Ми не винні“—кажемо. „Ми знаємо“, засміявся цей грубий ковтун—і до арешту! Не повірив нам“.

„Може пан суддя повірить“, сказав добродушно Шмідт.

„Може. Щонайменше, маємо надію“ підтвердив поважно Свен.

Розправа не дала побажаних вислідів. Всі три повторили перед суддею це саме, що й Шмідтові. Нічого неправдивого в їх зізнаннях не можна було найти. А всежтаки Шмідт був свято переконаний, що за ними хтось стоїть. Геніяльний, незбагнаний мозок—вониж, це тільки холодні тіни його генія...

Дістали по три тижні. Виходячи під ескортою, вклонилися приязно Шмідтові.

„Свен... одно слівце!“ і Шмідт наблизився до бар'єри. „Признайтеся, хто є вашим співником? Можете числити на повну поблажливість суду...“

„Мені ще дороге життя, пане редактор“, сказав понуро. „А впрочім, три тижні, це не вік! Сиділося досить в мойому життю, посидіться іще трохи“ закінчив філософічно, вже в дверях.

Інспектора Ренцкого з дактильоскопійного реферату Ц.С.У., лучило щось більше, як звичайне знаомство, з нашим репортером.

Шмідт застав його похиленого над дивними фотографіями.

„Відтиски пальців зі сейфу походять з жіночої руки. Расові, вузькі, жіночі пальці мають папілярні лінії на пучках і вузол у формі вісімки на ліво. Дельта є по правій стороні вісімки. Почисли крізь люпу провідні лінії. Правда? Дуже гарно вийшло роздвоєння.

В заключенню: 8-ка на ліво, дельта на право. Кляса „Е“. 7 провідних ліній роздвоєння...”

„І що з того?“ перервав нетерпеливо Шмідт.

„Дрібничка. Відтиски пальців є безперечною власністю Вери Сторцов, російської конфідентки ще з часів світової війни. Лихо тільки в цьому, що після інформацій нашої розвідки—Сторцов згинула в 1919-ім році на Кавказі“.

„Шкода!“ замігив розчаровано репортер. „Маєте часом її фотографію?“

Інспектор зняв з полицки, припалий порохом альбум.

—С... се... си... со... сто... сто... Сторцов Вера... літ 19... Росіянка і т. д. і т. д.

З пожовклих рямок глянули на нього зпід густих вій глибокі, таємничі очі. Дрібні риси лица, були огорнені звоєм хвилястого волосся. Уста в задумливому усмісі були незначно розхилені. Подивляючи знимку, Шмідт задумався. Згадалися йому зараз таємничі, казочно-білі російські ночі. Ця жінка була їх символом.

З трудом отряся зі спогадів.

„Маю просьбу до вас, старенький!“ сказав до інспектора, „Зробіть мені відбитку цієї знимки на завтра. Добре?“

„Оскільки це тобі придасться, добре! Заглянь завтра вечером до мене, колиб не застав мене, найдеш знимку в коперті на бюрку“.

* * *

На коридорі стрінувся Шмідт з підкомісарем Гайнцом. Приязно привіталися.

„Шеф довідався, що ви є в дирекції і післав мене по вас“.

„Є ще хтось в нього?“

„Тільки Лютшек. Домагається дозволу увязнити льокая Ранзена“.

Привітався з шефом поліції. Комісар кивнув демонстраційно головою.

„Чи знаєш уже дактильоскопічний вислід?“ запитав з місця шеф.

„Вера Сторцов з б. російської розвідки“ відповів ляконічно. „Згинула в 1919-ім році“.

„Цікаво в який, отже, спосіб вона найшлася вчора у кабінеті льорда?“ підхопив шеф. „Агент Бергер, призначений до охорони амбасади, був переслуханий сьогодні ранком в звязку з анонімним листом. Він зізнав, що вчора біля шестої вечір бачив, якусь незнакому жінку, що виходила з бічної брами амбасади“.

* * *

Вкоротці комісар попрощався. Фон Лінден і Шмідт лишилися самі.

„Справа стається щораз більш загадочною!“ продовжав розмову шеф. „Маєш вже вироблений свій погляд на неї?“

„Хто, я?“ спитав Шмідт занятий пусканням колісця з диму гаванського сигара, стягненого безцеремонно з бюрка шефа „загально... так...“

„Дві держави приготвляють тайний договір,

якого вістря є спрямоване проти третьої держави. Вістка про плянвання цього договору дістається в якийсь спосіб,—в який, для нас це наразі бай-дуже—до відома кого? Є тут три можливости: або той хтось є розвідчим бюром згаданої третьої держави, або є це злочинна організація, що працює на власну руку. По моїй думці, крадіж документів і замах на лімузину міністра, були інспіровані двома окреми чинниками. Про це пізніше. Наприкінці третя можливість: цей хтось, це тільки одна людина, що хоче продажжю тих документів здобути маєток. Ця третя евентуальність булаб для нас найкращою. Перша натомісь є найправдо-подібнішою. Для чого?

Без зайвих слів. Договір між Німеччиною і Англією є спрямований проти С. Р. С. Р.

Більшовицькі агенти є порозкидані масами по всіх європейських державах. Наша держава, з огляду на близьке сусідство, аж роїть ся від них. Чи так трудно булоб добре вишколеному агентові що розпоряджує цілою сіттю конфідентів, довідатися про плянвання тайного договору? Ця тайна, не була аж такою тайною, про яку знали тільки особи, що брали безпосередну участь в переддоговірних пертракціях. Впрочім сила золота є всемогуча. Часто навіть чесна людина, дасть ся скусити його трійливому блескові у хвилях слабости: цеж цілком природно людське. Але вертаймо до речі.

Цей хтось, назвімо його добродієм „Х“, задумує здобути документ. Є сміливий до очайдушности. Про це свідчить його плян атентату на лімузину. Ангажує таких людей, як: Мартен, Бішоф, Ляден і ще двох. Один вирвався з рук поліції, другий в перебранні стійкового, віддалився неспостережено в загальнім замішанню. Цей дру-

гий, по всяким правдоподібностям, кинув бомбу на лімузину.

Це твердження видається вам може за смілим.

Алеж це правда, оперта на фактах. Три години студював я ситуаційний плян місця катастрофи, щоб дійти до цього висновку.

Катастрофа мала місце три кроки перед „грибком“ стійкозого, регулюючого уличний рух. Це факт ч. 1. Факт ч. 2. це зізнання стійкового ч. 8351.3 четвертої бригади. Критичного дня повнив він службу від третьої до шостої. Він твердить, що змінив його, цілком незнакомий полісмен. Одначе це не видалося йому підозрілим, бо останніми днями поліційна школа випустила цілий ряд абсольтів, яких приділено переважно до бригади регуляції вуличного руху.

Незнакомий полісмен був одним з виконавців пляну добродія „X“. Навіщо була ця маскарада? Ясне, щоб виконати атентат і неспостережно відтак втечи.

Восьма година. Люди „X“-а ждуть на своїх місцях. Незнакомий полісмен повнить стійку на грибку.

Надїжджає лімузина. Мала, найновіщої конструкції і з незвичайною вибуховою силою бомба тай передна частина лімузини знищена. Нема її. Лишається задня, теж майже поторошена. Чвірка манекінів зближається і перешукує її. Переконуються, що міністра ані течки з копією договору в лімузині не було. Хочуть вицофатися, але поліція приловлює їх. Один з них тікає, щоб повідомити про невдачу свого „шефа“.

„Літаєш на крилах фантазії“ перервав др. фон Лінден. „Забуваєш про сфальшування мого листа до міністра. Цеж мало місце ще перед атентатом!“

„Пождіть хвилину, моя теорія узгляднює і це.“

Для кращого її зрозуміння, вернімося декілька днів назад.

Про підготовку до заключення згаданого договору дізнаються окремо дві підпольні організації, з яких одна стоїть без сумніву на услугах С. Р. С. Р. Дізнаються на кілька днів наперед. Постановляють здобути копії. Перша з них випрацьовує очайдушний плян атентату. Друга натомість, задумує здобути документи підступом, без більшого ризику. Висилає свою людину до міністра зі сфальшованим листом, в якому остерігає міністра перед плянованим атентатом. З цього висновок, що одна з тих організацій мусіла мати своїх конфідентів в другій організації.

Міністер не вірить листови, іде до телефону. Організація передбачила це. Пів години перед тим, відлучено телефонічні проводи амбасаді від поштової централі та получено їх з апаратом організації. Звичайна переміна дротів у будці, де збігаються проводи телефонічної сіти даної вулиці— справа п'яти хвилин.

Міністер говорить з псевдопрезидентом поліції, від якого одержує потвердження листовної остороги і поручення приноровитися до всіх заряджень свого висланника.

Успокоений міністер сідає до таксівки. Підчас дороги наступає підміна течок. Таксівка задержується перед дирекцією. Міністер входить до вашого кабінету, фальшивий комісар лишається в кімнатці дижурного старшини, щоби по хвилині дискретно „розвіятись“.

Дальший хід подій є покищо окутаний серпанком тайни. Факт, що іще цього вечора або найдаліше слідуєного дня, псевдокомісар гине з невідомих рук. Ми можемо здогадуватися з чіх. З рук шефа другої організації. Це свідчить тільки

про геніяльний талант її шефа. Протягом цього ще вечера вислідити таємничого комісара, що причинився до невдачі його пляну, вбити його і забрати документ. Киваєте скептично головою? Пождіть кінця.

З черги зверхники псевдокомісара дізнаються про свою невдачу. Резигнують з боротьби з противною організацією і задумують видобути другу копію з англійської амбасад.

Висилають анонім до льорда Белемі. Ціль? Незвичайна ясна! Викликати у льорда зденервовання, в якому він дуже легко може зробити якийсь помилковий крок, а це знову може їм улекшити виконання пляну.

Льорд повірив анонімові і скрив копію договору в своєму приватному сейфі. Несвідомо пішов на руку злочинцям. Бо дістатися до приватного помешкання льорда, куди легше, чим до апартаментів амбасад, в яких в день працюють урядники а нічню дижурує вольний.

Ніч, підчас якої мав наступити влім до амбасад, згідно з анонімом — проминула спокійно. Напружена атмосфера злагідніла. Всі набрали переконання, що анонім був тільки що правда не-смачним але тільки жартом. І нагло наступає крадіж другої копії. В який спосіб? Покищо невідомо. Я представляю собі цю ситуацію ось як:

Організатори крадежі призначують до цієї роботи свою людину, найправдоподібніше жінку. За цим промовляють зізнання агента Бергера і відтиски пальців на сейфі. Жінка була добре ознакомлена з розкладом помешкання льорда. Ключі дозволяють їй дістатися неспостережено до кабінету льорда підчас його неприсутности. Відчинає сейф, це ще один доказ, що крадіж виконала людина, яка часто бувала в помешканню льорда,

щобільше, жила з ним в дуже приятних відносинах. Факт, що знає таємниче слово, яке відчиняє сейф. Льорд звирився з цього в хвилях надмірного довіря. Гарячково перекидає зложені акти і вкінці находить документ. Замикає назад сейф та зміряє до виходу. Втім відчиняються двері і входить льорд. Вломник ховається за котару. Льорд сідає до праці. В певній хвилині потребує актів зі сейфу. Відчиняє — страшний нелад кидається йому в вічі. В одній секунді орієнтується, що вкрадено копію строго тайного договору. Схоріле здавна серце, підірване послідним ударом, відмовляє послуху. Останком сил доволікується до бюрка, дзвонить і паде в тій хвилині трупом“.

Шмідт перервав на мить, закурюючи нове сигаро.

„Докінчення можна легко догадатися. На відголос дзвінка вбігає льокай. Переносить тіло льорда на отоману і біжить повідомити про випадок леді Белемі. З цього користає укритий за котарою вломник і швидко виноситься з кабінету, збігає долів і вже є на вулиці. Там завважує його агент Бергер. Твердить, що це була жінка. Дуже можливо. Льорд, оскільки відомо мені з товариських сплетень, мав слабість до гарних жінок. Його скандальні пригоди тушовано завсіди з огляду на становище но і... на жінку.“

„Фантазії мій дорогий“ замітив добродушно шеф поліції. „Маєш впрочім, знамениті дані на фільмових сценаристів. Твоя теорія аж проситься на екран.“

„Ледви чи здобулаби аплявз публики. Немає в неї „happy end'у“ — також віджартував Шмідт.

„Хоч я свято переконаний, що моя теорія є правдива... Розуміється, що з певними відхилами, але основа відповідає фактам. Раджу вам шукати

ініціаторів цієї другої крадіжки у совітській амбасаді. Несподівана візита радника Сокольнікова в критичній годині дає багато до застанови.“

На вежі сусідньої катедрі вибила сема година.

Шмідт зірвався з фотеля. „Час на мене. Маю ще в редакції навал праці“.

„Будеш завтра ранком при другому переслуванні служби льорда?“

„Ні! Ранком зайнятий я в редакції. Викінчую праці перед відпусткою.“

На обличчю шефа слідне було розчарування.

„Виїжджаєш?“

„Мабуть!“ відповів зі загадочним усміхом.

„Льотшек згадував про твою сьогоднішню візиту в помешканню льорда. Інтервю з леді Белемі, що?“ докінчив злбно шеф.

„Ні! Тільки справлення помилок та неточностей урядників поліції“ відтявся репортер.

Положив здивованому шефові на бюрко мініатурний фотографічний апарат.

„Звідкіля ти це витряс?“

„Дно ока кєрвавого Робєспієра з пласкорізьби льорда. Давна вигода, тепер не використана. Шкода!“

„Шкода!“ притакнув шеф, приглядаючись апаратові. „Пустий! Кліші в ньому не було?“

„Ні!“ збрехав холоднокровно репортер.

„Впрочім, з зовні пізнати, що він давно не вживаний.“

„Гм так“ признав шеф, хоч ніде не міг найти цих зовнішних познак.

„Чи ти певний, що він справді вже давно не вживаний?“

Але репортера вже не було в кабінеті. Збігав швидко по сходах будинку дирекції.

VIII. Самогубство старшини ген. штабу.

„Творча праця на замовлення „а ля міні“ є свого рода душевною проституцією“ — дійшов до такого оригінального висновку Шмідт сліду-ючого дня ранком.

Три рази починав писати цього ранку статтю п. з.: „Афера полковника Мясоедова у світлі най-новіших джерел“, яка остаточно, сильно попере-черкувана, спочила на дні коша.

„Чи „начальний“ є в кабінеті, не знаєш часом Віль?“ — спитав свого товариша, займаючого наріжне бюро в редакційній кімнаті.

Віль Кніпс, референт фільмового відділу і кіно-вий рецензент, не звернув уваги на його питання. Заглиблений в своєму фотелі, глядів понуро на вікно, що плакало густими краплинами осіннього дощу.

„Дай спокій Вілеві!“ замітив облудно спор-товий редактор Кранцер, відриваючися від праці. „Його постигла сьогодні година чорної мелянхолії. Ми можемо тільки співчувати йому. Три удари на-раз, це забагато навіть на Віля!“

„Що сталося?“ спитав зацікавлений Шмідт.

„Прімо: Вальтер відмовив зачету на слідуєчий місяць. Секундо: господар вивів комірне і Вілеві прийдеться сьогодні ночувати хіба в парку на лавочці. В Приюті для бездомних письменників і журналістів немає вже місця... Послідний удар судьби добив його. Ідол, якому поклоняється уже від трьох років, нагло занедужав і мабуть раз на все попрацтається зі своїм престолом“...

„Хтож це такий?“

„Княжна Півночі“, „Любка з Москви“. „Чекі-стка“ і т. д. і т. д. слава наших екранів, чаруюча росі-янка Наташа Букланова. Раджу Вілеві з цієї нагоди

видати спомини п. з.: „Королева екрану і я“ або „Приватне життя демонічної Наташі.“

Не маєш чого опонувати Віль. Раджу тобі це зі широкого серця. Думаєш, що публіка дасться зловити на твої слізні новельки? Не тудою шлях до слави і маєтку, друже, не тудою! Тисячі талановитих людей з місця похоронили цим способом свою літературну кар'єру. Хочеш здобути місце у сучасному Парнасі — мусиш іти з духом часу!

„Распутін“, „Любовні пригоди цісаря Франц Йосифа“, „Марія Вечера — любка архикнязя Рудольфа“, „Приватне життя Катарини Другої“ або „Цариця весталька“. „Нагоди і пригоди... Маркізи Помпадур“ — що за прегарний вибір тем! Поглянь на імена авторів, що зі садистичною розкішною аналізують на дрібні частинки ці плюгаві сторінки історії! Не анонімні порнографи, але люди з вищою освітою, люди, які чваняться докторськими титулами, довголітними театральними чи літературними студіями закордоном, люди, що претендують до прізвищ геніїв літератури, патентованих критиків і т. п. Пишуть звичайну порнографію, а називають її — сензацією.

Коли цей „модус“ удержиться, то поволі зачнемо плюгавити своє власне приватне життя. І тоді це назвуть „вершком геніяльної творчости“.

Глибоко схвильований Кранцер замовк. Причини цієї мовчанки Шмідт знав.

„Занадто гострий і поверховний — відповів твій осуд про сьогоднішні напрями в літературі, щоб річево дискутувати над ним. — Їдка критика, у якою стрінулася твоя збірка психольогічних нозель видана перед роком, робить тебе песимістом в поглядах на шукання нових доріг у сучасній літературній творчости. В сензації добачуєш спростиування літератури. Позволиш, що я маю дещо

відмінний погляд. Виключаю тут згори всякі „Разпутіні“. „Катарини“, „Нагоди і Пригоди“, су-проти них займаю таке саме становище. Це гидка порнографія, прикрашена поетичним полетом.

Але письменники, що залюбки цю порнографію ширять, це неначе мала заблукана горстка мікробів. які жирують на могутньому і здоровому організмі літературної творчости.

Порнографію одначе годі лучити зі сензаційною і екзотичною літературою, що в останніх роках залила книгарський ринок. Цим робом кривдимо авторів і публику. Авторів які своїми, хоч не глибокими змістом, але здоровими творами, хочуть відобрати лубок з рук читачів. Публику, тому що вона залюбки читає такі твори. Сучасне покоління ставить тільки одно домагання до письменника: „Не нудити!“ Бо життєві злидні, боротьба за насушний хліб, душевна депресія, аж занадто йому відомі з реального, власного життя, щоб студіювати ці речі в книжках. Не дивниця. Цеж діти війни і очевидці жахливих картин. Беручи книжку до рук хочуть на мить відірватися від якоїсь понурої психози й радше перейти з героями даного твору неімовірні пригоди, щоби тільки забути кошмарні спогади недавнього минулого та втекти бодай на часок від сірої сучасної буденщини.

Звідсіля і такий попит на сензаційні фільми та літературу. Що вони не мають звичайно найменшої мистецької вартости, це друга річ. Генії не родяться в кожному поколінню. Мусимо з тим погодитися.

Зрештою і в сензаційній літературі найдемо дуже часто між рядками ряд цінних думок. Автор також і тут під плащиком сензаційної фабули переводить намічену ідею чи науку. Вистарчить згадати сензаційну літературу поневолених народів,

що в підземеллі кують собі долю і волю держави.

І для таких народів згадана література є переважно епопеєю їхніх титанічних змагань за визволення та захоотою для мас до безпощадної боротьби з гнобителем.

В такій літературі порнографія немає місця. Натомість ширять її і то налогово кремлівські диктатори у перекуплених журналах і видавництвах. Одначе щоденне життя достарчає нам даних на це, що їхня праця засуджена згори на невдачу. Здоровий організм суспільности паралізує і відпаровує такі заходи.

У нас громадянство байдуже ставиться поки що до кертичної праці цього паразита. Звідсіля походить і сміливість у виступах червоних пропагаторів хочби й згадати редакторів „Червоного Прапора“. Мабуть треба буде дуже гострого лянцета, щоб з коренем витяти цей напухлий чиряк.“

Бажання Шмідта мали незабаром діждатися сповнення. А він у цій хвилині про це й недумав.

* * *

Редакційні співробітники „Вечірнього Світу“ мали кожночасно доступ до шефа редакції.

„Є що нового, Шмідт?“

„Нема! І для того я хочу просити відпустки“.

Вальтер удав, що не дочув останнього речення.

„Нема? А загадочна смерть льярда Белемі?“

„Нема нічого загадочного в цій справі. Лікарська секція ствердила наглий удар-серця“.

„Та-ак?“ Лице шефа редакції скривилося в розчаруванню. „Шкода!, Пропало кількадесять марок віршового. Твоя втрата“...

Репортер байдужно махнув рукою.

„Я прийшор просити відпустки.“ Шеф редакції глянув зпід рогових окулярів.

„Відпустки? Добре. Зараз запишу. Тобі належить ще два тижні з літних ферій. Нині маємо 21-го листопада. Першого грудня можеш не прийти до редакції.“

Шмідт замнявся нетерпеливо.

„Мені потрібна відпустка, вже від завтра ранком!“

„Нагла недуга? Може до того „серцева?“ Наш редакційний лікар ординує від 3-ої до 5-ої вул. Шуберта 18./17. двері. Число телефону 71-34. Ліки дістанеге в аптиці за потвердженням рецепти нашим секретарем, з 50%-ою знижкою. Між иншим, на недужого не виглядаєш. А тепер бувай здоров. Не маю часу на пусті балачки.

Не забудь, що у завтрішному числі маєш дві шпальти“...

Шмідт тріснув дверми.

— У вестибюлю дігнав його Шобер, молодий талановитий репортер, наймолодша сила редакції.

„Здоров, Степане“ привитав приязно його. „Нова мандрівка в погоні за матеріялом?“

„Егеж“ відповів. Наразі маю дві новинки. Одна навіть з певним посмаком сензації.“

„Но?“...

„Поручник ген. штабу Бівренд, мабуть його знаєш, застрілився вчера пізнім вечером у бюрі штабу.

Вісім віршова одношпальтівка: „Вчера вечером застрілився в бюрі штабу поручник Бівренд. Причиною самогубства був нервовий розстрій. Трагічна смерть поручника відбилася широким відгомонам в кругах його товаришів і приятелів:

Кінець? Нічого надзвичайного! А друга новинка?“

„Двобій між адвокатом Штерном і студентом політехніки фон Штольманом на тлі скандальної авантури минулого понеділка в каварні „Паляс.“

Епільог розігрався сьогодні ранком в салях Шермового Ключу. Іду саме туди, мушу довідатися про вислід двоюбою. А що до поручника Бівренда, то ходять поголоски, що це самовгубство має політичний підклад.“

„??????“

„Штаб делегував кількох старшин до перевірки тайних, стратегічних плянів, що находилися там, де працював поручник“...

Задержалися біля пристанку підземної залізниці.

Шобер швидко попрощався. Спішився до Шермового Ключу.

Шмідт пропав у мрячному коридорі, шо провадив вділ до пристанку.

ІХ. Рада Шістьох.

Пятьох мужчин зібралося цього вечора у приватному сальоні міністра внутрішних справ. Кождий з них одержав перед кількома годинами візитову карту міністра з начеркненими на борзі кількома словами: Міністер внутрішних справ др. Генрих Везер має честь запросити Вас на довірочну конференцію, що відбудеться сьогодні о год. 7-ій в вечір у сальонах міністерства“.

Комісар Льотшек почувався між запрошеними дуже непевно. Випозичений, тісний у плечах, смокінг тріщав на ньому зловіщо за кождим його рухом. Твердий перед сорочки і ковнірець ганебно дусили, а до цього гнітили ще його болючо нові лискучі лякери. Словом комісар приклинав хвилину, коли виперфумований і бездоганно вбраний секретар міністра вручив йому запрошення на вечір. Дальшу працю цього пополудня взяли чорти. Бігай за смокінгом, за лякерами, про яких існування комісар знав досі тільки з читаних вечером в ліжку

романів, або з поліційної хроніки. А тепер, зодягнений в цей торжественний стрій, крутився неспокоїно, переступаючи з одної ноги на другу і кидав ненависні погляди свому vis-a-vis, спертому в недбалій свобідній позі на поручча скіряного фотеля.

Шмідт — він був тим vis-a-vis — знаменито бавився трагікомічними гримасами лица комісара. Мав бодай частинну рекомпенсату за кпини і глузування, яких ніколи не щадив йому комісар.

В другій групі зібраних цього вечора в сальоні міністра найшлися ще: шеф поліції др. фон Лінден, англійський атташе майор Ерльскін і сотник П. відділу головного штабу Герсон.

Запрошені гості, у вичікуванню на господаря дому, забавлялися банальною товариською розмовою, яка ні трохи не зраджувала причин таємничої конференції.

Кілька хвилин по семій з'явився в сальоні міністер. Кожному з присутних подав руку.

„Прошу сідати“ вказав гостям фотелі а сам оперся об стіл, закурюючи цигарку.

„Мала кабінетова рада“ завважав усміхаючись та нагло споважнів.

„Панове! Думаю, що знаєте причини нашої конференції та вашої участі в ній. Не будемо бавитися в дипломатичну конверзацію.

Є в нашій державі грізний ворог, якого мусимо безпоощадно знищити.

Не чужі панам останні прояви його шкідливої діяльності. Атенат на лімузину пана міністра Курца, крадіж течки з копією договору, влім до англійської амбасади і крадіж другої копії, вкінці самогубство поручника Бівренда. Вам ще не відомий вислід праць комісії для провірки стратегічних плянів? Маю відпис справоздання при собі. Немає часу на його відчитування. Коротко: бра-

кує трьох важних плянів, які дотичать бльокади нашого західно-північного побережжа. Для мене немає найменшого сумніву, що самогубство поручника Бівренда стоїть у тісному звязку з попередніми фактами. Поручника Бівренда на мою думку підступом втягнуто в сітку цієї діяльності і за це заплатив він життям. В обличчю трагічної смерти не осуджую його про хиткість характеру за котру прийшлося йому дорого заплатити. Осуджую тільки цих, що пхнули його на такий крок. Наші відомости про цю гидку діяльність є на жаль дуже скупі.

Щодо загального освітлення тієї справи поділяю вповні теорію пана редактора.“ Тут міністер звернувся до Шмідта. „Мав я честь почути її з уст пана президента. Всі дані промовляють за тим, що у цій злочинній акції є сильно заінтересована амбасада С. Р. С. Р. Чому — про це розкажу пізніше. Для кращої орієнтації назвімо нашого противника загально „Х“. Для кого він працює? Не знаємо. Назв'їм його клієнта „У“ Чи має добродій „Х“ спільників і яких? Не знаємо. Назв'їм їх „Z“. Знаємо тільки добре овочі його праці. Математично беручи, три незвісні, одна звісна. Теоретично задача не до розв'язання, практично мусимо її розв'язати. Спосіб? Він і є предметом нинішньої нашої конференції. Віддаю голос найбільш компетентному у цій справі, пану президентові поліції.

Др. фон Лінден майже цілий пірнув у своїйму фотелі.

„Пане міністре!“ зачав по хвилі. „Справа поручника Бівренда в багатьох місцях є для нас цілком неясною, тому...“

„Інформаціями в цій справі може послужити присутний тут сотник Герсон“ — замітив Шмідт — і очі всіх зібраних звернулися на сотника.

„Поручник Бівренд“ почав Герсон, „був сином бувшого полевого маршалка і команданта корпусу ще з часів світової війни. З відзначенням скінчив він старшинську школу саперів. З початку призначено його до 2-го полку саперів у Дрездені, а вкоротці дорогою авансу перенесено його до Вищої Воєнної Школи. Здобув там перший ваканс, тому приділено його до головного штабу. Зразу працював у технічному рефераті. Завдяки своєму талантові й пильності, з черги перенесли його до стратегічного відділу. Працював там зі здовоною пильністю від 8-ої години ранком до 5-ої пополудні у бюрох штабу, а опісля вечерами в дома, куди, за окремим дозволом шефа штабу, часто забирав важніші документи.

„Про його приватне життя маємо дуже точні інформації, бо як може панам відомо“... тут сотник дещо збентежився, „усі старшини головного, корпусних і дивізійних штабів, без огляду на становище і рангу, підлягають інвігіляції II-го відділу головного штабу. Поручник Бівренд вів дуже просто і спокійне життя. Не пив, не гуляв, у карти не грав, рідко перебував в товаристві жінок, словом мав усі прикмети ідеального старшини. Одинока жінка, в якій товаристві він часто перебував це фільмова артистка Наташа Букланова, росіянка“.

Шмідт аж здригнувся на ці слова. Однак ніхто цього не завважив.

„...Приязнь з цією артисткою датувалась іще зперед року. Букланова по цій причині була свого часу під строкою інвігіляцією нашої розвідки. На протязі трьох місяців даремно старалися наші агенти найти будьякий прогріх артистки.

Длятого саме, признаюся, самогубство поручника нас дещо заскочило. Слідство ствердило брак трьох плянів. Причини самогубства у такому ви-

падку — ясні. Підозріння звернено відразу на Букланову. Наші агенти розбирають на дрібні атоми і аналізують найдрібніші відомости про артистку. Та даремне!“

„Чи поручник Бівренд не мав часом яких довгів, напр. гонорових?“ спитав сотника Шмідт.

„Про таке ми не чули“.

В апартаменті запанувала хвилива мовчанка, заки міністер звернувся до шефа поліції:

„Пане президенте, черга на вас“.

„Перш за все, хочу зазначити, що не погоджуюся вповні з теорією пана міністра, яка лучить оба попередні факти з тим новим третім. Не маємо на це ні одного доказу, опираємося лише на здогад.“

Досвід і поліційна тактика вчать, що не можна видавати осуду про якийнебудь факт, на основі якогось здогаду. А тут крім здогаду не маємо нічого. Я не хочу вже згори пересуджувати цей справи. Я тільки боюся, щоби ми не піддалися сугестії наших, нічим не умотивованих, здогадів. Понад це не булоб нічого гіршого.

Приймим краще таку гіпотезу: Три факти — два або три ініціатори. Слідство ведеться двома шляхами. Поліція континуує далше свої доходження відносно атентату на лімузину і крадежі копій договору, а військова розвідка працює над розвязкою таємничого самогубства поручника Бівренда. Це розуміється, роблять вони в обопільному порозумінню. Не виключене, що двома ріжними шляхами дійдемо до одного джерела. Це покаже будучність“.

„В засаді погоджуюся з висновками пана президента“ замітив сотник Герсон. „Маю на думці не тільки обопільне порозуміння, але також лучність, взаїмну співпрацю і строгу контролю вислідів обох доходжень“.

„Така строга контроля“ відповів флегматично шеф поліції, „може довести лише до небажаних наслідків. В слідстві поліція послугується дуже часто методами, які про неї корисно не свідчать. Маю тут на думці інституцію, що називається конфіденціональним апаратом. Ця інституція, признаю с неблагородна і некультурна, однак сповняє знаменито свої завдання. Поняття чести є в нас дещо ширше як у панів з армії. Не дивниця-ж. Ви люди чести, ми люди права. А право не завжди ходить в парі з честю. Тому я є проти такої взаємної курателі. Внутрішні непорозуміння, що можуть повстати на цьому тілі, тільки проволікатимуть слідство“.

„Може пан президент має рацію“, вважав за відповідне вмішатися в полеміку міністер. „Підімо, отже за його концепцією, опісля можемо її змінити. Нема нічого незмінного під сонцем... Тому то й концепція пана президента у цьому випадку не може бути виїмком“.

Х. Тайна малої схованки.

Кранцер був закалою в редакції „Вечірнього Світу“. Так твердили постійно всі співробітники цього часопису. У вільних від заняття хвилинах він з садистичною розкішною посвячувався цинічному кепкуванню зі своїх товаришів. Навіть шеф редакції Вальтер, не уйшов ніколи його їдовитим дотепам.

„Марнуєш свій талант, хлопче“ говорив йому часто Шмідт. „Твоє місце в кабінеті начального редактора пашквільних часописів, в роді „Справедливости“ чи „Морального Голосу“.

Це однак не перешкаджало йому приятелювати з Кранцером, уже від перших днів своєї праці в редакції, а навіть з часом полюбити його. Бо

Шмідт не осуджував ніколи поверховно людей та їх вчинків.

Іронія і цинізм Кранцера не впливали зі злого характеру. Під їдкою маскою крилося в него золоте серце і правий характер. Про це знав добре Шмідт, перед яким Кранцер не мав ніяких тайн. Він мав жаль і огірчення до життя, яке обійшлося з ним по свекрушому. Скрита, амбітна вдача не дозволила йому ніколи зрадити це своїм товаришам. Звідси походила маска його холодного цинізму.

Від двох днів предметом глумливих дотепів Кранцера був Віль Кніпс, фільмовий референт щоденника.

Шмідт застав Кранцера, похиленого над бюрком Віля, якого ще не було в редакції.

„Як тобі подобається це?“ спитав Шмідта, вказуючи на бюрko Віля, на якому стояла оправлена в скірянні рамки фотографія незнакомої жінки.

„Новий подвиг твоєї злоби?“ спитав докірливо Шмідт, беручи до рук фотографію.

„Стаєшся імпертинентом“ відповів з невдоволеною міною. „Віль буде вдячний мені за цей великодушний дарунок. Маю вражіння, що зрванжується мені оправленим в осяччу шкіру, примірником свого першого твору, написаного впрочім по моїй рецепті“.

„Шмідт приглянувся зблизька знимці.

„Відкілясь риси цього лица мені знакомі!“

„Що за геніяльний обсерваційний змісл та бистра орієнтація!“ — закпив Кранцер. „Тажеж перший ліпший бувалець кіна на перший погляд пізнає фотос Наташі Букланової“.

Шмідт заперечив головою. „Знакомість рисів не є рефлексом моїх кінових мандрівок... Маю вражіння...“

Витягнув з портфеля фотографічну відбитку знимки із альбому інспектора Ренцкого. Порівняв обі знимки. „Вдаряюча подібність!“ сказав радісно.

„Справді“ признав Кранцер. „Наташа Букладова в 20-тій весні свого життя“.

Шмідт з жалем заперечив.

„Власниця цієї знимки, російська конфідентка. Вера Сторцов, згинула іще 1919-ім році“.

„А може Наташа є другим втіленням Вери Сторцов? Секта брамінів має в...“

Дзвінок телефону перервав йому в половині речення. Підійшов до апарату.

„...Редакція „Вечірного Світу... Хто такий?... Є.. Передаю йому слухавку“.

„Шмідт, телефон до тебе“ сказав Кранцер відкладаючи слухавку.

Пізнав голос шефа поліції.

„...Коли не маєш пильної праці, приїдь негайно на вул. Вальдемара!... Льотшек зробив капітальне відкриття!... Зараз приїдеш? Гарзд!“

* * *

В приватному кабінеті бл. п. льорда Белемі, Шмідт застав дра фон Ліндена, майора Ерльскіна і трьох нижчих урядників поліції.

Пласкорізьби і пушистого дивану на стіні напроти бюрка вже не було. Двох полісменів працювали при ній з таємничими апаратами.

„Заінтригував мене“ оповідав комісар Льотшек „фотографічний апарат, який ви відкрили в пласкорізьбі. До чого він міг служити? Переслухуючи сьогодні вже втретє службу льорда, я зайшов ще раз до цього кабінету.“

Хотів приглянутися ближче тій дивній прикрасі. Знімаючи її з гачка, мимохіть зачіпив нею за диван. Цвях, що ним був прикріплений до стіни

правий ріг дивану, кінчиком ще держався стіни. При шарпненню він випав і диван зісунувся до половини, відслонюючи якусь сталеву скритку, вмуrowану в стіну.

На замку були слідні невдачної спроби виваження. Др. фон Лінден надіється, що копія договору знаходиться у тій скритці. Давби Бог, щоби так було. Бодай частина тягару спалаби нам з плечей“.

Шеф поліції нетерпеливо проходжувався по кімнаті. „Замало маємо вправи у вломах“ усміхнувся він до Шмідта. „Для вишколеного „касара“ це справа п'яти хвилин. Для нас чверть години замало“.

„Певні кадри поліції повинні бути формовані виключно зі злочинців. Злодія викриє і зловить тільки злодій“ відповів жартом Шмідт.

„Пропагуєш тактику наших східних сусідів. Але до речі: На сьогоднішній вечір маю для тебе запрошення“.

„До міністра?“

„Ні, цим разом до мене. Буде тільки найближший круг знайомих...“

Скрегіт сверликів нагло затих! Усі присутні збилися довкола схованки. Підважений масивним ліваром замок легко уступив.

Вираз прикрого розчарування відбився на усіх обличчях.

Схованка була порожня.

* * *

Шмідт явився в сальонах панства фон Лінден зі значним опізненням. З облудно-ввічливим усміхом на устах перейшов геєну церемоніяльного вітання з присутними, вичерпав з черги весь свій засіб оклепаних компліментів і банальних діяльогів, щоби вкінці, скриваючи дискретно зіхання, прича-

лити до гурту молодих мужчин, зібраних у куті салюну. Були це всі закомі і приятелі з „Тисячу і першого“ клубу. Усів на поруччі фотеля і прислухувався їхній гарячій дискусії про останні автомобілеві змагання на столичному шосе.

„До таких змагань надається найкраще малий Бугатті тип 513“ доводив граф Еміль Террані, молодий італійський аристократ, політичний емігрант. „При доброму тренінгу й опанованню машини можна осягнути на ньому навіть і на якихнебудь торах 330 кілометрів на годину“.

Шмідт поблажливо усміхнувся, видержуючи холодний зір графа.

„Щоби осягнути таку скорість“ — замігив треба навіть на тій машині феноменального керманіча, яким може бути людина без нервів, очайдух ітд. Навіть і тоді вислід ще не бувби певний!“

Граф погірдливо усміхнувся. Шмідт здвигнув раменами.

Розмова почала звільна йти полінії товариських сплетень та пікантних пригод нічних льокалів.

Шмідт з виразом несмаку дискрегно покинув це товариство і незамітно вховзнувся до кабінету, де в найкраще йшла гра в карти Душний дим цигар вкривав густим серпанком кімнату. В синявій імлі лунали глухо гарячкові оклики гравців.

Шмідт причалив до першого столика в хвилі, коли господар дому, др. фон Лінден, тасував карти. З боку сидів тайний радник Петерс і незнакомий мужчина, з незвичайно густими бровами і пенсне на долішній частині носа. Роєм присіли гравці кібіци.

Шмідт похилився над шефом поліції.

„Приносиш щастя?“ усміхнувся цей до нього.

„Кому воно потрібне?“

„Пану президентові найбільше, хоч по всяким правилам повинно сьогодні щастити йому“ відіз-
вався двозначно незнакомий мужчина в пенсне.

Ця замітка вразила Шмідта.

„З поважної професорської тоги вилазять інко-
ли наївні дотепи“ відгризся шеф поліції, прибиваючи
леву картою. „Моя... Ти, Арпаде, мабуть ще не
знаєш нашого коханого професора... Др. Вогарсік,
професор мікробіології в Хемічному Інституті,
гордощі нашої науки, в добавці ще й криміно-
лог-аматор. Редактор Шмідт, мій молодий при-
ятель“.

„Вільні жарти, пане президенте. Вам, пане
редактор, раджу записати собі всі мої титули.
Немов уже бачу вас, похиленого над писанням
мого некрольогу: Наша наука понесла нову неза-
ступиму втрату. Сьогодні ранком — або вечером —
помер в нашому місті, по короткій а важкій не-
дузі др. Фрезольп Вогарсік професор мікро...“

„Партія скінчена“ перервав радник Петерс.
„Починаємо другу?..“

Шеф поліції встав від столика. „Прошу дуже,
але може хтось з панів заступить мене. Обовязки
господаря...“

Взяв легко під рамя Шмідта, потягаючи
його за собою.

Перейшли до палярні.

„Сигаро чи папіроску?“ подав йому пуделко.
„Папіроску“.

Шеф поліції нахилився, подаючи вогонь.

„Сьогодні в год. 11'45 в ночі Orient Express'ом
виїжджає з дипломатичним багажем до Москви
кур'єр більшовицької амбасаді“.

Шмідтові засвітилися очі.

ХІ. Напад у поїзді.

Довгий шнур пультманівських вагонів заколи- сався легко на зворотницях. Скрегіт гамульців і поїзд задержався на вузловому двірці.

„Франкфурт—10 хвили: постою!“ розгляглися під вікнами сонні голоси кондукторів.

Ваня Сальомон, другий секретар більшовиць- кої амбасади в Берліні, зближився до вікна:

„Папіроси... папіроси... книжки..“ викрику- вали біля вагонів малі продавці.

„Папіроси .. газети...“

Ваня Сальомон отворив з вагону вікно.

„Гальо, бой! Подай мені „Політичну Трибу- ну“ і „Червоний Прапор!“ Не маєш „Прапору“? Що за чорт!..“

Зимна струя воздуха, що впала крізь вікно збудила зі сну другого подорожного з цього купе. Зпід плаща подорожного виглянуло повне добро- душне обличчя, вже старшого мужчини.

„Ласкавий добродію, — вибачте мою сміливість, де ми саме находимося?“

„У Франкфурті. До границі іще три години їзди“.

„Дякую“. Лице подорожного знову пірнуло у звоях плаща.

Холодна, нічна дрож проняла молодого ди- пльомата.

Замкнув вікно і простягнувся вигідно на мяг- кій канапі.

Хвилину пізніше здрігнувшись поїзд рушив поволі вперед. Замиготіли у вікнах вагонів відбитки двірцевих рефлекторів, просунулися звільна довгі понурі будинки і великий, довгий сталевий змий пропав у темні ночі.

„Прошу, тут є вільні місця...“

В дверях купе зупинилася постать ввічливого кондуктора, а за ним виглянуло молоде дівча в товаристві військового старшини.

Ваня Сальомон змірив їх неприхильним зором і з нехиттю відсунувся в кут канапи. Молода пара заняла місце біля нього і почалася тиха розмова.

Ваня з негодованням почав студіювати куплені перед хвилиною часописи. Минуло кілька хвилин.

З сусіднього купе долетіли нагло відголоси живої суперечки.

Ваня насторожив слух.

...„Прошу зараз вийти! Це купе призначене не для курців!“ В хаосі суперечки розрізняв голос невічливого кондуктора.

...„Алеж, мій дорогий друже, яка ріжниця!...“ Це голос чемного подорожного, догадувався Ваня.

...„Прошу перейти до слідуєчого купе!“ змігся голос кондуктора.

„Добре, приятелю, добре! Навіщо ця іритація? По теорії проф. Кемпля, 10 хвилин іритації зменшує нам тиждень життя... Як далі піде суперечка в такому темпі, дирекція залізниць буде мусіти незабаром розглядатися за вашим наслідником...“

Двері сепаратки вдруге відчинились. Ввійшов чемний подорожний з купе для некурців. Кашкет подорожного, насунений на чоло щільно закривав горішню частину його обличчя. Долішня виглядала кінчиком сигара зпід піднесеного ковніра плаща.

Педантичний кондуктор уже в дверях докінчував розмову.

...„Ставите сьогодні до нас дивовижні домагання. За найменшу дурничку авантуруєтесь в урядах руху і пишете скарги в книзі зажалень,

а самі не вважаєте відповідним повинуватися нашим приписам. Написано виразно: „Для некурців!“ Проте ви входите з сигаром до цього вагону, читаєте замітку і преспокійно дальше курите. Чи закон не обов'язує вас, так як всіх других?“

„Алеж, друже, хто голосить таку ересь?“ голос молодого подорожного дряв гомовансю веселістю. „Закон обов'язує мене також, а на доказ цього маєте тут пять марок. Це кара за проступок. А тепер до побачення. Я хочу спати!“ Схвильоване обличчя кондуктора випогодилося.

„Добре мій пане! На слідуєчому пристанку видам вам потвердження заплачення кари“.

„Даруйте його виділові консервації старих ослів, годованих при дирекції залізниць!“ буркнув сонним голосом у відповідь. Відсунув безцеремонно ноги сплячого старшого добродія і примістився в другому куті канапи. За хвилину розлягався в купе його рівномірний, сонний віддих.

Ціла та картина дуже забавила Ваню Сальмона. Вже лагідніше глянув на молоду пару, що шептала біля нього. Опісля зложив часописи на полиці. Який час іще боровся зі сном, що клеїв йому повіки, а через хвилину уже мов крізь мряку чув тільки причаєний шепіт молодих. Потім зміг його сон. Що снилося йому тоді, не міг собі опісля ніколи пригадати.

Тільки, коли нагло збудився зі сну, почув солодкавий, сильний запах хльороформу. Зірвався, щоби крикнути, але голос завмер йому в горлі.

Тим разом заснув на добре.

* * *

Возьний положив на бюрку дві візитові карти.

Григорій Криков
амбасадор С. Р. С. Р.

Іван Сальомон
секретар амбасади С. Р. С. Р.

„Приємна візита—як думаєш?“ буркнув заклопотано шеф поліції. „На всякий випадок мушу прийняти їх. Перейди, будь ласка, до другої кімнати. Той жидок готов ще тебе пізнати“.

Шмідт примкнув легко за собою двері.

„Просити тих панів“.

Багряне лице більшовицького амбасадора дрожало з обурення і гніву. За ним мнявся нещасний товариш Сальомон, шарпаючи нервово свою рижу борідку.

„Пан амбасадор приходять певно в справі нападу на члена вашої місії“ покивав жалісно головою шеф. „Знаю... знаю... Вж... від самого ранка між поліцією у Франкфурті а нашою дирекцією курсує виміна депеш. Переглядаю саме їх ляконічні справоздання. Дуже прикра справа, але маю надію, що ці „нікчемні“ злочинці (Шмідт, що підслухував під дверима, ковтнув з усміхом цю гірку пігулку)... дістануться в найближчих годинах у руки справедливости. Слідство є в повному розгарі. Нічого більше на разі не можу сказати. Урядова тайна. Але прошу... тут поліційні звіти. Може пан амбасадор їх переглянуть?“

Товариш Криков відсунув на бік депеші.

„Про напад знаю з найкращого жерела“. Кивнув головою в сторону свого секретара.

„Певно... певно!“ потвердив швидко шеф поліції. „Може пан...“ глянув на візитову карту „...пан Сальомон буде ласкавий оповісти про точний перебіг нападу. Прошу вірити, що навіть найбільш точні поліційні інформації і докозання інколи не дають слідству стільки потрібного матеріялу, як можуть це зробити зізнання самого пошкодованого“.

Секретар глянув питаючо на свого зверхника.

„Товаришу Сальомон. Прошу розказати пану президентові про відносини, які панують в тій державі, про нечувані нікому напади на нетикальних членів дипломатичного корпусу...“

„Слово „нетикальність“ не існує в бандитській мові“ перервав лагідно шеф поліції. „Прошу, пане“, глянув вдруге на візитову карту „...пане Сальомон, я слухаю“.

„...Згідно з інструкцією, яку дістав я вчора ранком від товариша амбасадора, відібрав я о год. 9-й вечір в бюрі амбасади дипломатичний багаж, який мав віддати завтра в комісаріяті закордонних справ у Москві.

Відїхав я з центрального двірця нічним експресом, що відходить о 11:45. В купе, до якого я сїв, застав вже якогось старшого добродія, що дрїмав спокійно в куті. До Франкфурту їхали ми в двїйку. У Франкфурті сїв до нашого купе якийсь військовий старшина з молодю дівчиною, мабуть своєю нареченою, або жінкою. Заняли місце біля мене. Кілька хвилин після відїзду поїзду зі стації, ввійшов до нашого купе молодий чоловік, якого усунула залїзнична обслуга зі сусіднього купе, що було призначене для некурців. Цей добродїй сїв напроти молодої пари і по хвилині заснув. Ситуація в купе на кілька хвилин перед нападом представлялася мені більш-менш так:

Напроти мене при вікні спав добродїй, що їхав зі мною від самого Берліна. В противному куті цеї канапки хрїпів молодий подорожний, що перейшов зі сусіднього купе. Напроти нього військовий старшина зі жінкою.

Сонна атмосфера, що панувала в купе, зморила й мене. Я задрїмав. Пробудившись в певній хвилині, почув я на лиці запах хльороформу, хотїв

ще крикнути, але втратив притомність. Пробудився я недалеко границі. В купе не було нікого, запах хлороформу, що уносився ще у воздух, вказував, що я впав жертвою нападу. Я повідомив негайно поліційну станицю на двірці і першим поїздом вернув до Берліна. Товариш амбасадор по відчиненню валізи ствердив брак дипломатичних звітів призначених для комісаріату закордонних справ“.

„Пане...“ шеф поліції, демонстраційно втретє поглянув на візитівку. „Пане Сальомон! Чи ви моглиб дещо більше сказати про своїх товаришів подорожі?“

„Дуже радо. Добродій. що їхав з Берліна, по вигляді банкир, або торговельний агент, змінив в дорозі зі мною кілька слів. Мав чужинецький акцент, по всяким правдоподібностям, французький. Лиця молодого авантюриста я не бачив. Голос мав тихий, мельодійний. Мова чиста, німецька з баварським акцентом. Старшина, що сів до поїзду у Франкфурті, мав на однострою нашивки сотника курія важких скоростріль, семого полку піхоти, стаціонованого у цьому місті“.

„Не можу скрити подиву для вашої знаменитої орієнтації в наших військових відзнаках. Признаюся, що я родовитий німець, ну і шеф поліції, менше визнаюся на них, чим ви“ замітив злбно шеф.

Товариш Сальомон замовк збентежений. З поміччю поспішить йому амбасадор Криков.

„Пане президенте! Позволю вас запитати в імени держави, яку репрезентую тут, яку думаете дати сатисфакцію обрабованому товаришеви секретарові?“

„Алеж, пане амбасадоре, чи ми, тоб то поліція, напали на пана секретара, щоб давати йому

сатисфакцію? Нам невимовно прикро, що пан Сальомон впав жертвою нападу в межах нашої держави. Наше велике співчуття з цього приводу ми вже виповіли. Офіційально висловить його також і міністерство закордонних справ. Ми можемо зі своєї сторони ще врочисто пообіцяти, що не жалітимемо найбільших зусиль, щоби викрити авторів ганебного нападу. Більше зробити на жаль не можемо“.

Шеф поліції встав, даючи гостям до пізнання, що візита скінчена.

„Як це тобі подобається?“ спитав Шмідта по відході гостей.

„Подивляю їх безличну відвагу. У валізі Сальомона найдено пляни, які пропали бл. п. поручникові Беверендові. Байдуже, яким способом товариш амбасадор старався виправдати їх посідання. Цей факт вистарчає, щоб наше правительство витягнуло з нього для більшовицького комісаріату закордонних справ якнайдалше йдучі консеквенції.“

Шеф підійшов до невеличкої умивальні, закритої дискретно шовковим параваником.

„Після кожного привітання з тими панамі з большевицької амбасаді, відношу вражіння, що стискав у руках гідке, холодно-ховзьке тіло гадюки. Брр!.. Ще кілька таких візит і моє становище президента осточортіє мені до крихти!“

Ага, ти не вичерпав іще усіх подробиць історії нападу! Продовжай.“

„У Франкфурті, де поїзд задержується п'ять хвилин, сів до поїзду підкомісар Штольц разом зі своєю нареченою, що є підстаршиною відділу жіночої поліції. Зближалася нагода перевести ревізію або, як ви це називаєте „напад“. Я мусів за всяку ціну дістатися до їх купе, не викликаючи найменшого підозріння у хитрого й обережного „то-

вариша“ Сальомона. Авантюра з сигаром вдалася мені на причуд гарно. Кондуктор викинув мене на голову з купе і перевів до них. „Товариш“ курієр був захоплений моєю пригодою, як я це завважав зпід примкнених повік. Сонна атмосфера, що буцім то панувала в купе, зморила і його. Минуло кілька хвилин. Врешті сержант Редер з Ц. С. У., а після нього французський банкир, не маючи охоти даліше вижидати, лискавкою наложив йому на лице хльороформову маску. Підкомісар Штольц ждав на боці з кнеблем в руках. Кнебель приготовано, тому що сплячі, звичайно, будяться під впливом сильного запаху хльороформу. І справді. Сальомон збудився, але не вспів видати і найменшого звуку. Кнебель в критичній хвилині моментально найшовся у відчинених до крику устах Сальомона. Хльороформ остаточно зробив своє. Підкомісар Штольц сторожив при вікні на коридорі, а я зі сержантом і симпатичною панною Ельзою почали ревізію валізки... Витинки з різних часописів наповняли половину валізки. Під ними на дні лежали дві заляковані коперти. В одній з них, заадресованій до комісаріату закордонних справ, найшли ми, як вам відомо, стратегічні пляни поручника Бівренда і шифрований лист до народнього комісара закордонних справ. Другий шифрований лист мав адресу шефа централі Д. П. У. в Москві. Оба листи ми забрали. Та ревізія не дала нам цього, на що ми полювали, не дала копії тайного договору. В тій цілі ми перевели солідно і особисту ревізію курієра.“

„Можливо, що шифровані листи дадуть нам певні інформації щодо цього проклятого документу“.

„Шифри передав я надкомісареві Саликови. Дуже крутив головою. Ледви чи вдасться йому їх відчитати.“

„На око найбільш замотаний шифр має звичайно найпростіший ключ. Перешліть мені копії тих листів. Може мені вдасться це зробити.“

„Чи не за велика певність себе?“ сказав глумливо шеф,

„Побачимо“ відповів холодно. „Що порабляє комісар Лютшек?“

„Примусив мене сьогодні увязнити льокая льорда Белемі“.

„Ов, а то з яких причин?“

„Питай вітра в полі. Лютшек завсіди передімною криється, а тебе, то прямо не любить!“

„Я завважав це уже здавна. Щож робити“ іронічно зітхнув Шмідт. „Мушу обходитися відай без його цінних рад і помочі. А де обертається Гайну?“

„Гайну? Шукає за утопійною Тасею“.

Шмідт здивовано глянув на др. фон Ліндена.

„Таємнича скритка в кабінеті льорда замикалася на слово „Тася“ — пояснив.

„Тася?“ Шмідт задумався ...Тася?...

Таж це здрібніле імя Наташі!..

*
*
*

Дорогий Арпале!

Пересилаю тобі копії шифрованих листів. Надкомісар Салик, спец в тій ділянці, мучиться даремно уже третій день над ними! Не маю надії, щоби й тобі вдалося їх відчитати. Зайди сьогодні вечером до клубу. Буду між 9-а 11-ою, разом з Лютшеком.

Твій фон Лінден.

Шмідт побіжно переглянув шифри, не маючи найменшої охоти їх відчитати.

„Писані на системі „Крига Стандар““).

---

*) Машина до писання шифрів, винайдена українцем інженіром Кригою.

зміркував відразу. „До судного дня можнаби ломити собі голову над їх відчитанням“

„Джемс!“ кликнув в сторону сусідньої кімнати. З дверей виглянула сива голова старого слуги.

„Пошукай мені в адресовій книзі число телефону генерального заступництва лондонського „The Marconis Wisrelles Telegraph Co Ltd“.

„Слухаю“. Джемс примкнув тихо двері. По хвилині слуга приніс виписане на папері число.

За хвилю Шмідт уже балакав: „40-64?“ спитав.

Прошу пана директора Лежже...

Галльо!.. Пан директор? Говорить Шмідт...

Пане директор, монополь продукції шифрованих машин, здається мені, є власністю Вашого товариства. Ходить мені про систем „Крига - Стандар“. Та-ак?...

Чи цілу продукцію обслуговує виключно лондонська центральна фабрика, чи відтяжують її філіяльні фабрики?.. Виключене... Тільки Лондон?.. Знаменито! Не знаєте часом місяця теперішнього побуту інженіра Криги... В Лондоні?.. Виїжджає цими днями до Сполучених Держав?.. Завтра значить можнаби ще його побачити в Лондоні... Чи щось нагале? Сподіюся. Дуже дякую! Моє поважання.“

Підчас телефонічної розмови з директором, Шмідт механічно черкав пером по бібулі. В певній хвилині глянув на бібулу і сам перед собою почервонів.

„Алісса, Алісса.“

Мідяні золоті кучері.

З почерканої немилосерно бібули, здавалося, глянули зпоза сліз на нього глибоко сині очі...

Зі скритки бюрка витягнув мініатюрну знімку. Сумна усмішка заблукала у кутках його уст. Довго приглядався знімці.

— Принесли обід з ресторану!“ звістив слуга, перервавши йому задуму. Просунув рукою по розпаленому чолі. „Заслугую на різки“ шепнув з гнівом крізь затиснені зуби. Кинув знімку до скритки і взявся до писання листів.

По пів годині скінчив. — Відписи шифрованих депеш вложив до коперти одного листа і запечатав його ляком.

„Джеме“ кликнув тихо слугу!

„Поїдеш негайно таксівою до Темпельгофу. О другій годині відлітає пасажирський літак лінії Берлін-Париж-Лондон. Знаєш летуна Крага? Передаси йому ті два листи з порученням віддати їх адресатам зараз після приїзду. Повинна бути відповідь.“

Вертаючи, вступи до трафіки і возьми ще сто штук сигар. Для нас двох одна сотка не вистарчить“.

Старий слуга збентежився.

„Алеж“...

„Зайве балакання є ознакою старости!“ сказав докірливо Шмідт. „Раджу поспішитися. Дирекція „Lufthans'u“ любить придержуватися точности.“

XII. Проф. Вогарсік хвилюється.

„Тисячу і перший“ у клуб займав цілий другий поверх величавої шість-поверхової будівлі при вул. Марії Тереси. Др. фон Лінден, — один із сеніорів клубу звичайно раз в тиждень вечеряв у клубі.

Шмідт шукаючи за ним, забрив у бічні кімнати. Перша половина зелених столиків була пуста,

при другій половині йшла млява гра. З черги перейшов до читальні, де замість шефа поліції, стрінув професора Вогарсіка, обложеного часописами. Шмідт скривився, але на дискретний відворот вже було запізно. Професор двигнувся „отяжіло“ з вигідного фотелю, простягаючи з усміхом руку на привитання.

„Витати, витати“ лунав пискливий голос професора, відзиваючись прикрим дисонансом по кутках пустої салі. „Сто проти одного, що шукаєте за нашим достойним першим сторожем публичної безпеки.“

„Маю той побожний намір“ признався, усміхаючись Шмідт. „однак здається др. фон Ліндена нема ще у клубі“.

„Загляньте до їдальні. Перед хвилиною заглядав звідтіля його невідлучний сателіт, Шерльок Гольмс в другому виданню“.

Професор не помилявся.

Др. фон Лінден і комісар Льотшек сиділи разом у затишному куті їдальні. Зі запалом студіювали оба карту з потравами.

„Незвичайно миле і позиточне заняття найшли собі панове! Приємно й нам пересічним людям, бачити державних мужів при такій роботі, як латання апетиту!“... загудів рубашно професор. „Панове дозволять, що я присядуся до вашого столика. Навіть професор університету в сьогоднішніх часах є в змозі час від часу вирівнати скромний рахунок“.

„Вдаряєте в скупарський тон, дорогий професоре“ відповів президент. „Сто тисяч долярів, зложені на ваше прізвище в Комерсійному Банку, вже не є навіть публичною тайною.“

„Ощадність, прошу панів“... В голосі професора відчув комісар помітне збентеження.

„Треба завчасу дбати про старечі літа.“

...„Гарсон! Коняк!“ розляглося від сусіднього столика.

Погляди всіх звернулися мимохіть на дещо підхмелене товариство, в якому водив рій граф Террані.

„Скажена креатура“ процідив крізь зуби др. фон Лінден. „І таку голоту мусить чоловік приймати в своїйому домі!“

„Низьке чоло, zdeформована задна частина чашки, типовий оказ злочинця“ замітив професор Вогарсік.

Шеф поліції махнув байдуже рукою.

„Френольоґія — пусте діло! Практика доказує, що 60% злочинців, це взірці мужеської краси. Утопійна теорія! Хочби з цього огляду, дорогий професоре що і твоя геніяльна чашка має всі дані, на френольоґічний тип злочинця.“

Професор сердечно зареготався.

„Дар всевидючости є на жаль власністю тільки Сотворителя. Тому то й можемо судити людей тільки поверховно. А скільки то помилок через те ми робимо! Часом найбільш рафінований злочинець може критися під маскою поважного, добродушного професора... Говоримо часто: я знаю добре цю людину, знаю добре її характер: як же таке говорення є далеке від правди! Ми ж знаємо тільки маску людини.“

„Гарсон... коняк!“ гукнув вдруге граф.

„Цікаво, звідкіля ця людина, політичний емігрант з поконфіскованими добрами, черпає свої доходи?“ спитав Шм дт.

„Працює в транспортовім бюрі „Litter u. Co“ відповів др. фон Лінден. „Маю вражіння, що займає там становище неофіціального директора.“

„Цікаво“ шепнув комісар, що досі вперто мовчав.

„Длячого?“ спитав шеф. Комісар лишив його питання без відповіді.

„Пане професор, звернувся він до др. Вогарсіка. „Оскільки пригадую собі з вашого оповідання, стрінулися ви перед двома місяцями, підчас вашого побуту в Китаю зі Сашою Муратовом?“

„Маєте на думці цього аса світових авантюриків шантажистів? Працював у моїй лябораторії в Май-Тан-Фу через два тижні. Без огляду на його темну минувшину, він був для мене дуже симпатичний. У вільних годинах помагав сестрам монахиням у шпиталі. Як відомо панам, тоді в Май-Тан-Фу і околицях шаліла холера. Сотки людей гинули, тисячі мучилися серед важких болів по вулицях і домах.

Муратов легковажив усі небезпеки зарази і писувався своєю очайдушною вдачею.

Якийсь час він гуляв безкарно. Та одного вечера положився в гарячці до ліжка, а слідуючої днини поховано його на подвірю монастиря.

Шкода мені його. Маю вражіння, що то пекло, яке він перейшов у Май-Тан-Фу вилічило його з усіх злочинних нахилів.“

„Чи справді помер?“ спитав комісар.

Поморшене обличча професора задрожало. З його очей пробивався вираз якогось неспокою.

„Чомуж би ні?“ також спитав.

„Інспектор Давен стрінув його вчера на площі Свободи.“

„Інспектор Давен терпить мабуть на привиди. Не зашкодилоби йому кілька тижнів солідного відпочинку в санаторії“ — горячкувався професор.

* * *

Йшли в трійку самітними вулицями. Професор вертав домів. Комісар і Шмідт відпроваджували його.

„Тяжко повірити мені в помилку інспектора. Той чоловік має надзвичайний обсерваційний талант.“

„Дорогий комісаре — сперечався професор далі. „Не маю чести знати інспектора Давера, тому й не можу видавати осуду про його талант. Але годі вірити мені його твердженню, коли я сам був наочним свідком смерті і похорону Муратова.“ Це ще для вас замало?

Невірний Тома міг повірити тільки власним очам, я на жаль, можу служити вам тільки подробицями з життя і смерті Муратова в Май-Тан-Фу.

Підчас моєї научної подорожі по Китаю, саме в моїй оселі у відлюдних горах вибухла ця страшна зараза. Як знаєте, моїм улюбленим предметом студій є епідемологія. Не зважаючи на численні перестороги, я зараз же вибрався з моїм асистентом бл. п. др. Гріном до оселі. В день приїзду епідемія осягнула вершок своєї невмолимої кісьби. Протягом першого тижня помер начальний лікар шпиталю, оба асистенти і три монахині. Англійський митний урядник, одинокий представник влади в тій оселі, звернувся до мене з просьбою обняти заряд шпиталю. Разом з асистентом перервали ми лабораторійні праці і замешкали в шпиталі, віддавшись всеціло лікуванню недужих. Незабаром і мій асистент пішов слідами своїх попередників. Заразився і до двох днів його поховано. Від цієї хвилини весь тягар спочав на моїх плечах. Англієць слав щодня розпучливі листи до губернаторства провінції, щоби прислано лікарів і санітарні сили, але даремно. Я мусів задовольтися поміччю монахинь, в будинку яких приміщено шпиталь. І тоді одного дня з'явився нагло в мене Саша Муратов. З місяця висповідався мені з його бурхливого минулого, признався, що ховається перед поліційною погонею і просив його захистити. Своєю щирістю і фахо-

вим знанням хемії він мене здивував! Признаюся панам, я бачив у ньому непересічну людину. Я запропонував йому опорожнене становище д-ра Гріна. Від цього дня ми працювали разом цілих два тижні. Вечерами, у вільних хвиликах він сповідався мені зі всего, що зробив і пережив. Ви знаєте мою другу пристрасть: — студії над злочинцями. Муратов, як злочинець чудував мене. Це був геній у своїй професії. Ви не доцінювали його таланту!”

Комісар скептично усміхнувся. „Геніяльний злочинець існує тільки в кримінальних романах. Не перечу, що і між ними є одиниці, що завдяки своєму талантові та спритові вибиваються на верх. Але генія між ними нема. Кожний з них в своєму часі зробить якусь помилку та мусить опісля покутувати цілими роками в тюрмі. Великі злочини проходять їм безкарно, при малих звичайно поховзнеться в них нога.“

Сходили на бічну вулицю, коли ненадійно зпоза рога другої вулиці якийсь п'яниця наскочив на професора. Професор за малим не впав на землю. Комісар залізною рукою схопив п'яницю за рамя.

„Мартен, старий знакомий!“ кликнув зі здивуванням.

„Пан комісар!“ п'яниця з черги пізнав Льотшека.

„Звідкіля Оляф?“ запитав гостро комісар.

„Нічого злого, пане комісар. Засидівся чоловік трохи в старого Торквата“.

„Справді?“ комісар не давав йому віри. Зручні пальці обшукали швидко цілого Мартена.

„Маєш щастя тим разом!“ сказав півголосом. Але памятай, що до разу штука! При першій нагоді дістанеш подвійно!“

„Даремна бесіда, пане комісар! Старий Мартен вже давно зірвав з пасерством. Пощо ризику-

вати, коли маєтьсч добре місце. Платня королівська, а праця пожалься Боже...”

„Цікава посада?“ замітив комісар. „Може для мене ще найдеш одно вільне місце. Зайди завтра ранком біля девятої до мене. Поговоримо: знаєш, що не люблю ждати на нікого!“

„Постараюсь прийти“ промимрив п'яниця і хитаючись поволікся далльше вулицею.

* * *

„Це вже 14-та з ряду кара. Ви є непоправні, Свен. Належитьсч вам налоговый додаток. Маю слабу надію, що тепер вже скоро вас тут не побачу — бурчав під носом вязничний сторож, відчинюючи залізну браму.

„Тільки туга за вашим, симпатичним, блідим наче у дівчини личком, спроваджує мене сюди...” закпив з цинічним сміхом Свен, роблячи алюзію до червоного з надмірного уживання алькоголю лица добродушного сторожа.

„Зле скінчиш зі своїм гострим язиком! Найкраще смієтьсч той, хто смієтьсч останній. Боюся, що тим останнім ти не будеш...”

Вязневі відчинено браму. Був на волі!. Випростовуючи затерпле в тюрмі тіло, Свен спрвола пішов вулицею. Звичаєм апашів похитувався в ході, потупивши в землю очи. Весь світ, здавалося в тій хвилині не обходив його. Здавалося...

Чуйне око урядника поліції, що в брудному робітничому вбранні поступав за ним, підхопило зизоваті погляди, які Свен час від часу кидав позад себе.

На розі одної з вулиць Свен пристанув. Перед хвилиною відчув на собі чийсь погляд. Так не глядить байдужна людина. Невжеж хтось слідить за ним? Удав що заінтересувався цирковою

програмою, яка завдяки краскам ярко впадала в вічі.

Зпід ока глядів на прохожих. Хто слідить його? Цей панок з чорною борідкою і паличкою в руках? Служниця з кошиком білля на плечах? Згорблена старушка з малим песиком? Замурзаний робітник чи малий вуличник? „Хто? Хто?“—питав себе тихо.

Осторожно глядів на всіх.

„Ні! З них ніхто“—подумав і дещо успокоєний поплівся до пристанку мійських автобусів.

Малий вуличник протерся в переході біля нього і з лобузівським усміхом на устах його перепрошував.

Свен з привычки всунув ліву руку до кишені плаща. Найшов в ній зім'яту галочку паперу, якої ще перед хвилиною там не було.

Усміхнувся. „Шеф“ не забув про нього.

Біля широких сіней зупинився знов, ліву ногу спер на камені східці і почав зав'язувати розшнурований дещо черевик. Крадьком відчитував карточку, сховану в лівій руці.

„Сьогодні вечером, як звичайно! Змити за всяку ціну дорогу! „Гончі“ на пятах!“

...Автобус-великан причалив з шумом до перестанку. Свен виліз на горішню плятформу. На долішній задержався робітник. Біля нього стояв панок з чорною борідкою.

„Іде до дому“ заговорив тихо робітник, приглядаючись зі зацікавленням вуличному рухові.

„Правдоподібно!“ відповів панок з чорною борідкою, запалюючи папіроску.

„Я висідаю на слідуючій перестанку, щоби перебратися. Стрінемося біля його дому“.

Панок з чорною борідкою кивнув головою, випускаючи густий клуб диму.

...„Пардон!“ Свен при виході зударився з панком з чорною борідкою. Змірив його іронічною усмішкою. Пізнав агента тайної поліції.

Панок, вимахуючи безжурно паличкою, рушив долів вулицю.

Свен скрутив в бічну вулицю, де в мрячних сутерегах старої каменіці займав разом з батьком дві вогкі кімнатки-клітки.

В дверях першої клітки, що називалася кухнею, ніжно обняли його дві жіночі руки.

„Дай спокій, Ельзо!“ відсунув холодно на бік молоду дівчину, з блідим пониженим лицем. „Подай краще щонебудь їсти“.

Дівчина завешталася швидко біля провізоричної кухонки.

„Батько де?“

„Нема його вже від трьох днів. У вівторок в ночі вернув, як звичайно, п'яний. Положився в другій кімнаті. Над ранком хтось застукав до його вікна. Кілька хвилин чути було чийсь розмову з ним, а потім той „хтось“ і тато вийшли і я не бачила його вже більше. По полудні прийшло двоє „гончих псів“. Питали за старим. Вечером прийшли вдруге. Перекинули горі дном цілу хату і забралися. Був тоді вже з ними і той худий комісар з люлькою. Питає, хто приходив звичайно до старого, до тебе, де ви бували, тощо. Певно старий щось нового назброїв?“

Свен задумався.

„Комісар Лютшек також приходив... Цікаво, чого хотів він від батька?“

„Ельзо, я тепер положуся спати. Збуди мене о п'ятій!“

На вежі поблизького костела вибила шеста година.

Свен відложив зімняту газету і затагнув кашкет на голову.

„Пильнуй хати, Ельзо. Верну перед десятою. Коли зявиться батько, хай мене жде. Мушу конечно з ним бачитися“.

В брамі камениці зупинився, щоб закурити папіроску. Кинув оком на вулицю. Була пуста...

Автобус відїздив саме з перестанку. Свен скочив на східці. Вслід за ним скочив задиханий листар.

Свен глумливо підсміхнувся. Мав охоту розсміятися агентові ввічі. Удав, що не видить його.

На пятому перестанку висів. Задержався перед ч. 147, поглянув на табличку і ввійшов до камениці.

Агент сховався до сіней, протилежної камениці. Минали хвилини, чверть години, пів, а детектив ждав терпливо.

Вибила сема година.

Рішився пошукати за Свенем. Переглянув спис локаторів і вийшов на перший поверх. Крізь довгий і темний коридор перейшов на другі сходи і зійшов на долину. Найшовся на цілком іншій вулиці. Камениця мала перехідні брами.

Закляв голосно з пересердя. Даремно стратив цілу годину. По Свені і слід пропав.

...В тойсам час Свен, глумливо усміхаючись, входив до підрядної таверни в надрічній дільниці.

XIII. Зі записок комісара Лютшека.

29:XI. Старий Мартен зник! Дрібниця, але чомусь саме в нього я сподівався найти нитку, що доведлаби мене до клубка. Прочуття? Інтуїція, чи буйна імагінація?

Мартен зник — факт! І це належить приписати роботі „шефа“, що криється в тіні таких манекінів як Мартени, Ляден, Бішоф і їм же ність числа... Така гіпотеза має всі шанси правдоподібности! Як швидко змінємо свої погляди. Перед тижнем молодший Мартен, був для мене ще тільки звичайним злодієм, сьогодні він виріс на помічника таємничого „шефа“.

Треба буде ним зайнятися.

Що до старого Мартена, то цікаво, хто міг довідатися про мою розмову з ним?

Шмідт і професор Вогарсік були присутні при розмові.

Перший, офіційно молодий ас репортерів, особистий приятель д-ра фон Ліндена. Хоч він і без тіни якогось підозріння та представляє себе доволі невиразно. Бо звідкиж ця нагла зажилість зі шефом поліції? Завдяки чому він має доступ до всіх поліцейських тайн? Яким робом здобув собі довіря в міністра внутрішніх справ?

Разом зі Шмідтом, був при моїй розмові з Мартеном професор Вогарсік. Це доволі рубашна, але благородна душа і великий вчений. Високо його цінують в научному світі, задля відкриття, які поробив він в ділянках хемії і мікробіології.

Вогарсіка не можу собі зувити в ролі таємничого „шефа“ або його комбатанта. Але...

Чому то він після повороту з Китаю, завішує нагло виклади, сторонить від праці і своїх давних приятелів? Всім жаліється на зник пам'яті. Чи не є це потрібною симуляцією?"

Цього дня ввечером.

Оляф Мартен був від двох місяців портієром у фірмі „Litter u. Co“! Таку вістку приніс мені сьогодні після полудня урядник з Ц. С. У. Ця фірма відкілясь мені знайома...

„Граф Террані є неофіційним директором транспортного бюро „Litter u. Co“ згадав вчора в клубі др. фон Лінден.

Ні, не звідсіль...

Переглядаючи свої нотатки з останніх тижнів, найшов я справоздання агентів з асисти міністра дра. Курца у фатальному дні 17-го листопада.

...Тягарове авто яке наїхало на поліційне, було власністю ф-ми „Litter u. Co“.

Цікаво! Звичайний збіг обставин, чи на сліді? 2.XII. В альбум др. фон Ліндена.

Граф Террані в третьорядному шинку в над-річній дільниці! Не повіривби, колиб не був сам свідком! Шо на це пан фон Лінден?

Моя присутність в тій дільниці була цілком випадкова. Вертав я зі станиці річної поліції в Трептов.

Цікаво, чи і пан граф гостив випадково в невишуканому льокалі старого Торквата? Позволю собі сумніватися...

Знищене старе пальто, яке здається, переносив вже і його льокай, піднесений ковнір, пімнятий капелюх, натягнений на очі, словом, Террані представляв тоді собою типового апаша, якого ніччю на пустій вуличці виминаємо на кількадесять кроків. А всежтаки—це був граф Террані. Рефлекс вуличної ліхтарні, який впав на його обличчя, вистарчив мені. Таких рис лица не забуваємо ніколи.

Нижний, ляльковатий аристократ в апашівському шинку... Може саме там і збираються фанатики протифашистівської ідеї? Ледви...

Чи ця легендарна історія про жертву політичних переконань і поконфісковані добра не є звичайним блефом? Можливо, що так воно не є, але для заспокоєння цікавості не пошкодить

ще сьогодні вислати запит в цій справі до римської поліційної централі.

3.XII. Сьогодні вийшов з тюрми молодий Мартен. Двох моїх людей гляділо за ним у весь час, аж вечером спритно кудись пропав їм з очей. Я недоцінював давніше його сприту. Має розмах світового злочинця. Своїм тріком з перехідними брамами заїмпонував мені хоч, по правді, це марний передчасний тріумф.

Чому ж то таємничою Меккою до якої мандрує Свен крадькома, не мавби бути шинок старого Торквата? Навпаки. Всі гіпотези промовляють за цим. Факт, що старий Мартен, гідний протопляст Свена, саме зник безслідно вертаючи ніччю з цього шинку, також багато говорить. Шляхи батька і сина, з однаковими характеристиками, звичайно сходяться.

Граф гостив також в цьому льокалі. Чи не шукав за своїм марнотравним портієром?

Це не подібне до нього. Але длячого Террані, шеф Мартена, не може бути тим таємничим „шефом“?

Смілива гіпотеза... Можливо. До часу!..

* * *

Телеграма.

Роберт Страндфорд Париж площа Републики ч. 94/13.

Товар знаменитий. Стоп. Ціна 20.000 дол. готівкою. Стоп. Раджу поспішитися з куїном. Сильна конкуренція. Стоп. Повідоміть про приїзд. Александер.

* * *

Протяжний свист льокомотиви, скрегіт гамульців і довгий ланцюх вагонів задержався перед освітленим пероном центрального берлінського двірця.

З гурта подорожних, що роєм висипалися з поїзду, відлучився високий худий мужчина з невеличкою подорожною валізкою в руках. Швидко перейшов перон, недбало кинув квіток портієрови і задержався перед довгим ланцюгом таксівок на Двірцевій Площі.

„Готель „Esplanade“ гукнув шоферови, сідаючи до авта.

Таксівка зробила легкий лук і помчала швидко в сторону середмістя.

Зі скряного портфеля витягнув сірий клаптик паперу. При світлі невеличкої електричної лампки вміщеної в суфіті лімузини, прочитав телеграму ще раз.

...„Товар знаменитий. Стоп. Ціна 20,000 дол. готівкою. Стоп. Раджу поспішитися з купном. Сильна конкуренція. Стоп. Повідоміть про приїзд. Александер“.

Задоволена усмішка промайнула по його обличчю. Сховав старанно депешу до портфелю і закури в папіроску.

...Авто задержалося перед рясно освітленим готелем. Малий бой в ліберії відчинив дверцята.

Кілька кроків дальше задержалося друге авто, з якого висів низький панок з чорною борідкою.

Перейшли до вестибюлю готелю. Високий, худий мужчина недбало кинув свій паспорт портієрови.

...Роберт Страндфорд, кореспондент „Шікаго Трибюн“ з Парижа, записав цей в своїй книзі.

„Прошу кімната ч. 138. II-ий поверх, на право“ сказав, подаючи ключ від дверей.

Високий худий мужчина зник внутрі вінди.

Панок з чорною борідкою наблизився до портієра.

„Де є пан Маєр?“ спитав півголосом.

„Мабуть в своїй кімнаті на горі. Перед хви-
линою сів до вінди“.

Панок з чорною борідкою віддалився поволи
до вінди.

* * *

„Десятник Герман прийшов зі звітом до пана
комісара“ зголосив дижурний агент.

Ввійшов панок з чорною борідкою.

„Абрагам Штайн вчера вернув до Берліна,
пане комісар!“

Комісар Льотшек зморщив чоло.

„Якже це? Аджеж видалено його з нашої
держави зі заборною повороту!“

„Прийхав з Парижа за паспортом Роберта
Страндфорда, кореспондента „Шікаго Трибюн“.

„Зголосіть це інспекторови Давенови в Ц. С. У.
Інвіліяція небажаних чужинців не належить до
мене“.

„Вертаю, саме, від пана інспектора. Маю при
собі приказ негайного відіслання Штайна до фран-
цузького кордону. Одначе пан інспектор радив
мені, порозумітися ще вперед з вами, пане комісар!“

„Пощо?“ спитав нетерпеливо.

„Штайн цілі дві години конферував сьогодні
рано з графом Террані“.

Злорадна усмішка заблисла на обличчю ко-
місара.

В цій хвилині граф Террані вже не був для
нього тільки політичним емігрантом, директором
„Litter u. Co“ і... приятелем д-ра фон Ліндена.
Одержана перед годиною депеша з римської по-
ліційної централі потверджувала давніші його пі-
дозріння.

„Ви знаєте особисто графа Террані?“ спитав
агента.

„Не мав нагоди“ відповів цей поважно.

„В такому разі помилка щодо особи не виключена?“

„Виключена, пане комісар! Ідентичність графа потвердив готельний детектив, який дуже часто мав нагоду бачити графа в готельовому ресторані і портієр готелю“.

„Чи ви були такі недискретні і може підслухали їхню розмову в кімнаті?“

„Не мав жаднього поручення в цьому напрямі“.

„Шкода!“ відповів комісар. „Строге виповнювання приказів своїх зверхників, не завжди доводить до мети. Затямте це собі!“

Щодо гостини графа Террані в пана Штайна, то, кажете, тревала вона цілих дві години?“

„Дві години і п'ятнацять хвилин“ потвердив агент. „По часі готельового годинника“.

Комісар усміхнувся.

„Педантизм інспектора Давена уділяється поволи і його співробітникам. Чи граф Террані після цієї розмови, що тревала по часі готельового годинника дві години і п'ятнацять хвиль... секунд не памятаєте? шкода!.. вийшов з готелю сам, чи в товаристві пана Штайна?“

„Штайн відпровадив графа до вестибюлю, а звідси перейшов сам до ресторану де забавив до...“

„Не цікаво для мене“ перервав суворо комісар. „З висилкою Штайна за кордон, раджу ще якийсь час пождати. Наразі мені не на руку. Інвігіляцію треба вести далше. Про кожную його стрічу з графом, чи ким другим негайно сповістіть мене. До побачення!“

Панок з чорною борідкою вийшов з кімнати.

Комісар сягнув по мініятурний телефонічний апарат.

...,Саля джурних агентів? Чи є там часом пан Реннер? При телефоні? Вибачте, я не пізнав вашого голосу. Говорить комісар Льотшек.

Пане Реннер, ви знаєте графа Террані?.. Знаменито. Мешкає, при вулиці Інвалідів 112. другий поверх. Три перші вікна, числячи від ліва. Розтягнете контролю над графом. Хто його відвідує, де він буває, коли вертає домів,.. Звіти складатимете щодня вечером мені особисто... Потреба вам помочі? Гарзд! Порозумійтеся з десятником Германом з інвіліяційного відділу або доберіть собі кого хочете, найкраще з молодих практикантів. Ще одно: уникайте його льокая.. має всі дані на патентованого апаша-душегубця!"

Відложив апарат, присуваючи перед себе плік актів.

На чорній окладинці видніла карточка з таємничим написом:

„П. Р. 13-280-Д“.

З масивної дубової шафи видобув грубий, знищений том.

Перекинув кількадесять сторінок задержуючись на сторінці зазначеній буквою „Ш“. Дрібна, ляконічна хроніка.

...Штайн Абрагам ур. 1904 го р. в Нансі (Фран.) з професії журналіст. В 1928-ім році приїзджає до Берліна, як кореспондент „New-York-Times“. Був арештований в грудні з. р. за оголошення певних державних тайних документів в своєму деннику, раз на все видалено його з Німеччини, (гл. акта ч. 7.503.-IV. в архіві Ц. С. У.).

Дальше слідували опис особи Штайна антропометричні поміри і знимки.

Комісара це ні трохи не цікавило. Замкнув книгу, маючи намір сховати її назад до шафи.

Задержався в половині дороги і ще раз відчинив її на сторінці з буквою „М“.

...Муратов Олександр...

Дальші замітки були комісареві добре знакомі... Не читав їх...

Приглянувся тільки долученій фотографії.

Симпатичне, пристійне обличчя молодого чоловіка, нітрохи не зраджувало його злочинних нахилів.

Кинув ще оком на опис зовнішнього вигляду.

...Характеристичні знаки: на правому рамени червона близна у формі чотирикутної зірки.

Комісар замкнув книгу і сів задумавшись.

Зі задуми збудив його нервовий стукіт до дверей.

„Ввійти!“ кликнув гостро.

З дижурним агентом увійшов до кімнати кремезний чоловік, з густим недбалим заростом і скуйовдженим волоссям. Крізь знищений сірий його однострій, визирали подекуди ясні цятки білизни.

„Полісмен Реваль з бригади регуляції вуличного руху!“ зголосив агент.

Комісар задрожав зі зворушення.

Стійковий, що загинув критичного вечора 17-го листопада...

XVІ. На сліді.

Сиділи в затишному кабінеті в дирекції поліції.

Др. фон Лінден, комісар Лютшек і Шмідт.

„Твої енуціяції“ говорив шеф поліції до комісара, „є, вправді, доволі переконуючі і колиб ходило про кого іншого, я не завагавсяби видати негайний приказ ув'язнення. Але тут... Уявляю собі розголос, який товаришивби цьому скандалови.

Брр!.. Підписати холоднокровно приказ ув'язнення людини, яку приймалося в своєму домі, яка мала право називати себе нашим приятелем.. В добавці, колиб показалася його невинність, мандрівка до Каносси, перепрошування, дементовання в часописах...

Вибач, це зовсім мені не усміхається!

Доки не буду мати, бодай одного але справжнього доказу, що граф Террані є заінтересований у тій справі, доти не приложу своєї руки до твого пляну. Однє, що можу тепер зробити для тебе, це вповісти йому свій дім“.

„Думаю, що зробите, це не для мене“ відповів зі загадочною усмішкою комісар.

„Спішитесь тобі з ув'язненням графа? Чи попередні невдачі не лишили тобі жадного досвіду? На твоєж бажання ув'язнено льокая льорда! І що з того? Посидів кілька днів і рад-нерад, ти сам мусів його звільнити...“

„Ранзена“ перервав холодно комісар „я ув'язнив за відмовлення зложити зізнання. При другому переслуханню спитав я його, чи льорд не приймав час від часу яких приятельок у своєму кабінеті.

Ранзен збентежився і не відповів. Я повторив питання. Тоді він відмовився відповісти на нього. З графом, річ друга...“

„Шкода балачки! Мусимо заждати на справдження теперішнього фінансового стану фірми „Litter u. Co“. Щойно тоді буде можна говорити про ревізію в магазинах цього товариства, ну й про ув'язнення його директора“.

Боюся, що буде вже запізно“.

„Запізно, чи не запізно, децизію лиши вже, будь ласка мені. А впрочім, чому малоби бути запізно?“

„Чому?“, — комісар натиснув гузик дзвінка.

„Пане підкомісар! Покличте полісмена Ревалья!“
До кабінету ввійшов кремезний чоловічина з густим недбалим заростом на обличчю і скуйовдженим волоссям.

Шеф поліції глянув питаючо на комісара.

„Реваль з IV бригади!“ пояснив цей лаконічно.

Др. фон Лінден глянув гостро на полісмена.

„Прокуратура пошукує за вами за злочин дезерції. Грозить вам щонайменше п'ять літ тюрми!“.

Кремезна постать полісмена випрямилася в службовій поставі.

„Голошу слухняно, Ексцеленціє, що моя дезерція не була добровільна. Мене увязнено!“.

„В яким шинку?“ спитав іронічно шеф.

„В магазинах фірми „Litter u. Co“ в Трептов“.

Шеф удав, що не видить тріумфуючої усмішки комісара Льотшека.

„Факти!“ кинув нетерпливо.

„В дні 17-го листопада о 6-ій год. мав я обняти стійку в Алеї Рож. О год. 5-ій — після зголошення в команді, я удався на місце. Коли я переходив через Люксенбурську вулицю, вибіг з каменниці мабуть під 33, якимсь малий хлопчина з плачем і криком, що в сутеренах когось мордують. Я побіг за ним до середини. На сходах, що провадили до сутерен, обскочило мене кількох осібняків і закинуло мішок на голову. Була мала бійка, підчас якої чув я кілька проклонів і окликів болю“ тут Реваль задоволено усміхнувся, „але сильний удар в голову повалив мене вкінці на землю. Опритомнів я щойно на барлозі, в якійсь душній, закратованій келії, заваленій пустими паками. Там просидів я два тижні — до сьогодні. Два рази денно до мене приходило двох замаскованих осібняків. Приносили їду. Один шахував мене револьвером,

другий подавав начиння. Сьогодні під вечір прийшов тільки один. В одній руці держав револьвер в другій начиння. Я лежав на барлозі та вдавав, що сплю. Коли він необережно похилився, щоби забрати начиння, я звалився на нього. Не видав найменшого стогону. Однак маю надію, що він жиє. Утеча була для мене вже дрібничкою. Неспостережено вимкнувся я крізь задне подвіря, що прилягає до ріки. Звідси тільки кількасот метрів до станиці річної поліції. Дижурний старшина відіслав мене з асистую до моєї бригади а вона з черги прислала мене до пана комісара“.

Шеф поліції підійшов до вікна, виглядаючи в розсіянню крізь нього. По хвилині обернувся.

„Ваше прізвище Реваль? Правда? Отже слухайте Реваль, буваєте ви часом в кіні, так при неділі або святі? Ходите часом... добре. Які фільми вам найбільше подобаються? Кримінальні? сподіюся!.. Признайте, чи й ця ваша казка не булаб знаменитою темою для такого фільму. Але тільки для фільму. Бо я ніяк не можу повірити в цю історію. Що за ціль могли мати ті таємничі люде. нападаючи на спокійного рядовика бригади регуляції вуличного руху, який в своєму життю, ще не арештував мабуть ніодного злочинця, і передержувати цю добродушну людину, як небезпечного суперника чи ворога два тижні в-заперті? Поясніть мені, коли можете“.

Добродушне лице Ревалья розяснив сердечний усміх заклопотання.

„Ви вірите в ту байочку?“ спитав щераз шеф.

„Так, Ексцеленціє!“.

„Я ні!“ Натиснув гузик дзвінка.

„Пане підкомісар! Віддайте цього стійкового до рук команданта головної варти. Хай відступлять

Йому на салі одно вільне ліжко. Не вільно однак видалюватися з неї ні на крок.

Двері замкнулися за ними.

„Ну?“ питаючо глянув шеф поліції на Шмідта.

„Говорить правду!“ відповів цей лаконічно.

„І я так думаю. Бестія Льотшек тріюмфує.

Ми ще порухе́мося при іншій нагоді. Наразі зарядить збірку своїх людей на завтра о сімй годині ранком в Трентов біля магазинів „Litter n Co“. Рівночасно Гаїнци переведе арештування графа Террані“.

„В сімй ранком“ шепнув задумано комісар.
„Боюся, що буде трохи запізно“.

* * *

Нічний телефон різко задавонив у пустій редакційній салі.

Шмідт піднісся ліниво з вигідного фотелю, в якому преспокійно дрімав. Цеї ночі мав він ди-жур в репортерському відділі.

Сягнув по слухавку.

„Галльо... При телефоні...“ В міру розмови з обличча Шмідта зникали ознаки заспання. Відкладаючи слухавку, не мав вже найменшої охоти до сну.

Сягнув швидко по пальто і капелюх.

Дві хвилини пізніше збігав уже по сходах на долину.

Зимний змішаний з дощем вітер хлюнув на нього. Підніс ковнір пальта і оглянувся за автом. Не було ні одного в поближжу. Здрігнувся від нової хвилі зимна, але рушив жваво вперед.

Кілька вулиць дальше надігнала його таксісівка.

„Вільна?“

Скочив до середини. „Трептов, але швидко“ приказав шоферові.

Помчали повним газом, окутаними нічною темрявою вулицями. Уличні рефлектори — ліхтарні кидали понурі світлотіні на заболочену їздню.

Денедє на вуглах замаячила згорблена по-стать стійкового, в довгій, гумовій пелерині або сільветка проститутки очікуючої на принад-гідного любка.

Авто здвоїло скорість.

Закрут, дві малі вулички, поперечниця і перед ними видовжилася прямою лінією доїздова вулиця. Юрба цікавих затарасувала їх шлях.

Вже здалека Шмідт доглянув вогонь. Горів дім фірми. „Litter u. Co“. Фонтани полум'я стріляли в небо. Душний дим вився клубами в гору, то зновстелився верствами понад землю. Заскреготіли гамульці, авто задержалося перед людською струєю. Розштовхуючи немилосерно людей, Шмідт спинився з черги перед кордоном поліції. В від-далі кількох кроків стояв підкомісар Гайнц, роз-мовляючи з незнакомим старшиною. Усміхнувся до Шмідта і дав знак поліціантам.

Живий ланцюг відірвав на хвилинку одно своє вогниво. Шмідт протиснувся крізь нього. В това-ристві Гайнца попрямував на подвір'я фірми.

Узрів шефа поліції, що придивлявся заходам вогневиків в товаристві їхнього команданта.

„Що спричинило пожежу?“ — спитав Шмідт одного вогневика.

„Вибух газових каналів. Вратувати тут вже нічого неможна. Ходить тільки про зльокалізування вогню“.

Величавий, двоповерховий дім транспортного бюро „Litter u. Co“ разом з комплексом магазинів розкинувся тепер у фантастичні обеліски румовищ,

зпід яких добувалися буро-сиві клуби диму в орелі вогнених ракет. Несамовита горяч була від них. А довкола в тім шаліючім пеклі снувалися понурі тіни вогневиків.

Шмідт жахливо здригнувся. Доглянув це шеф поліції.

„Пожежа Риму в мініятурі“ усміхнувся легко. „Не маю однак амбіції позувати в тій горячі на Нерона. Зробім краще відворот до кордону“.

Командант вогневиків попрощався, лишаючись на місці. В трьох вернули на вулицю.

„Чомусь Лютшека не видно?“ спитав Шмідт

„Складає візиту графові Террані. Ця людина не має ні трохи почуття товариських обичаїв і доброї поведінки.“

„Старається тільки наслідувати свого зверника“ замітив з боку знакомий голос.

Комісар Лютшек стояв біля них зі своєю невідлучною люлькою в зубах.

„Вже по операції?“ спитав здивований шеф.

„Не вдалася!“ відповів з глумливим усміхом.

„Запізно зложеноу хльороформову маску... Тільки пусте помешкання ми застали“.

Серед товпи роздалися оклики. Двох вогневиків у газових масках, несли когось на ношах. Зблизилися до нашої групки. Зпід округлої шапки робітника газівні, виглянуло несамовито — бліде обличчя... графа Террані.

Безвладно звисала його ліва рука, на перстенному пальці якої блищав зловісно опаль. Вузька мережка крові спливала з кутиків уст.

Комісар Лютшек похилився над ношами. „Сповняє свій поліцейний обовязок“ сказав глумливо др. фон Лінден. „Заложуся, що в тій хвилині говорить: Пане графе, в імени права арештую вас під замітом...“

XV. Людина з підземелля.

„...Бідний каліка... Сліпий... Пожальйте... Милостині!...“

Вже від кількох тижнів стрічав Шмідт перед своєю каменицею якогось настирливого каліку — жебрака. Кинув кілька мідяків у простягнену руку і ввійшов до сіней.

„Пан Ярославський жде від пів години на пана в кабінеті“. Замельдував Джемс.

Ввійшов до кабінету На зустріч поспішив йому стрункий, молодий мужчина в пенсне. Вдаряли ввічі дві пасмуги його срібного волосся на голові.

Шмідт приязно усміхнувся і простягнув руку на привитання.

„Що за боги спровадили вас так рано до мене, пане радник?“

Ярославський усміхнувся понуро. „Щасливі вiсти, пане редактор!..“

Сьогодні ранком товариш амбасадор вручив мені приказ негайного повороту до Москви.

Ви знаєте, що це значить?..“

„Сподіюся“ шепнув Шмідт. „І ви поїдете?“

„Ні! Не маю найменшої охоти посвячувати для них цих останніх кільканацять годин мого життя. Соловецькі острови ніяк не усміхаються мені. Краще вже лишитися в Берліні і на місці ждати ліквідації. Що не забаряться довго — про це я спокійний“.

„А може краще самому ще заложити собі петлю на голову?“ засміявся глумливо Шмідт. „Даруйте, пане радник, але це прямо божевілля ждати зі заложеними руками спокійно душегубців і витягати покiрно карк під ніж“.

„Кісмет! Так було написано!“ завважив спокійно Ярославський. „В своїй довголітній мандрівці

по Азії стрічався я дуже часто з цією музулманською філзофією. Тоді здвигав я рамена не розуміючи її. Але сьогодні... Мурин сповнив свою повинність, мурин може відійти..“

Шмідт зірвався з крісла і почав нервово ходити.

„Пане радник! Ви, бачу, чуєте жаль до мене. Невжеж я є причиною вашого теперішнього нещастя? Невжеж ви забули так швидко нашу розмову перед двома роками?“

Шлях, на який ви вступили тоді, мусів вас остаточно завести там, де ви сьогодні найшлися. Закон невмолимої льогіки. Ви знали про це, Я, впрочім, остерігав вас. Тямите вашу відповідь?“

Пане редактор! казали ви тоді—людина, що тільки з жадоби гроша пустилася на цей ховзький шлях, може завагалася і завернула. Одначе кому присвічує на цьому шляху ідея, котрій посвятилося життя, цей не заверне з половини дороги“...

„Вибач, дорогий приятелю! Не було в мене думки докоряти тобі. Це тільки огірчення і жаль, що давно в мені бушують. Людині, що зложила на жертвеннику своєї ідеї життя і працю, хотілосяби побачити хоч, чи часом ця ідея не була тільки злиденним фантомом. Длятого мені не спішно щё до посліднього апелю. Хотівби побачити бодай мізерні успіхи моєї кертичної праці. Назвеш це сентиментом. Можливо. Я назвавби це радше, успокоєнням власної совісти.

Але ми розговорилися, а час біжить. Я прийшов до вас з ділом. Мені негайно потрібний паспорт на чуже призвище до Франції і Англії. Ваша приязнь з президентом поліції може стати мені в пригоді.“

„Дуже радо. Який реченець?“

„Найдальше завтра. Одинацята вечером. В цій година повинен я виїхати до Москви Тільки. мала зміна напрямку.“

„Завтра вечір?“ Шмідт задумався. „Сподіюся що до цього часу паспорт буде готовий. Ще сьогодні ранком порозуміюся з дром фон Лінденом. Що не буде робити найменших труднощів, цього я певний. Зайдіть завтра в дев'ятій вечером до мене. Разом з пашпортом вручу вам поручаючі листи до Лондону і чек з диспозиційного фонду.“

Глумливо — сумна усмішка заясніла на блідому обличчю Ярославського.

„Жалуйте ваших слів, редакторе! Своєю великодушною пропозицією ви, мимовільно, замінили в нівеч мою віру а радше ілюзії, якими жив я на протязі двох літ. Як мало знаєте ви ще мене!, З людини, що поповнила зраду тільки для ідеї, хочби навіть була вона фантомом, хочете зробіте нагло платного шліона, манекіна, що працюватиме в імя всесильного доляра для чужих плянів.. „Оружжям невірника є навіть зрада!“ І ми цінимо тих людей, що в імя цієї засади посвятили своє життя і честь для святої ідеї „Волі.“ Навіть вороги цінять їх потайки, доки вони окружені німбом безінтересовности та найдальше ідучої посвяти.“

„Пане раднику!“ перервав живо Шмідт. „Зле зрозуміли ви мої слова. Бажання прийти вам з поміччю у формі невеличкої товариської позички, ви інтерпретуєте як...“

„Пощо оправдуватися, дорогий редакторе! Будьте щирі і скажіть, чи після того, як прийму від вас оцю т. зв. „позичку“ з диспозиційного фонду, чи подалиб ви мені однаково широко і приязно руку як досі?“

„Так!“ відповів Шмідт без найменшого вагання.

„Видите, я ні! — Не гнівайтесь, це вже наша така вдача. Щирі, деколи аж до болю, одчаю, але щирі! Не вміємо скривати своїх думок. Нема ні трохи в нас дипломатичної облуди. Гордимось тими цінностями, дарма, що вони є причиною всіх наших невдач!“

Перервав і глянув на годинник. „Мені час!“ встав, сягаючи по капелюх. „Прощайте!“ простягнув руку, яку Шмідт, сердечно стиснув.

„До завтра!“ сказав.

„До завтра“ відповів сумно усміхаючись.

„Привіт зпоза гробу“ пробував жартувати Шмідт. „Ave, moriturus te salutat*“.

Ярославський задержався в дверях.

„Тільки мала різниця. Глядіатори гинули на арені в отвертій боротьбі, а тут скритовбивство. Там сила і зручність тут підлість і трусливість. В цьому саме поступ і сенс нової більшовицької культури.“

* * *

Комісар Лютшек ступав поволи по хіднику. Вже від години блукав безцільно по вулицях під тягарем одної впертої думки. Хто був цим таємничим „шефом“, з яким надармо пробувала міритися поліція.

„Граф Террані“ — говорив др. фон Лінден. Комісар усміхнувся іронічно.

Граф був тільки одним з безчислених шахових хлопців, якими грач-мистець посував довільно по своїй шахівниці.

Підозріння комісара йшли в іншому напрямі. Вже від тижня носився з ними... Ждав тільки одного, дрібного факту, що потвердивби його здо-

*) „Прощай, умираючий поздоровляє тебе“. (Поздоровлення старинних глядіаторів перед боротьбою).

гади, ждав надармо і це було причиною його шибеничного гумору.

Комісар ступав поволи по хіднику. Робив вражіння людини, якої одинокою ціллю була тільки безглузда блуканина по місті, Час від часу приставав перед виставами розкішних магазинів, то знов розсіяно приглядався вуличному рухови.

Та зверхні позначки дуже часто помилкові. Прохід комісара мав свою ціль. Комісар блукав від години тими самими вулицями, в осередку яких находилася ганOVERська вулиця, де в згорбленій каменищі під двадцятьп'ятим числом мешкав професор Вогарсік.

Від години не міг рішитися на відвідини старого професора, якого інформація могла дати по сподіванням комісара, розв'язку загадки, що уже від тижнів запрятувала уми цілого штабу Ц. С. У. Уже два рази входив до сіней каменищі тільки на це, щоб завернути зі сходів і знов почити свою безцільну мандрівку.

І хто зна, який оборот принялаби була ціла та справа, колиб несподівано не прийшов у поміч комісареві припадок, а може призначення.

Саме в тій хвилині зір його влав на молодого, стрункого чоловіка в сірому пальті, що ішов кілька кроків наперед нього. Його хід і рухи були комісареві дивно знакомі.

Перед роками бачив когось з ідентичним ходом і рухами. Ця стріча для молодого чоловіка була не конечно приемле. Скінчилася на трьох роках вязниці і видаленню з держави, як не вигідного чужинця-емігранта.

Комісар натягнув глибоко на очі капелюх, криючи долішню частину обличчя в піднесєнім ковнірі плаща і поспішив за ним.

Знакомий добродій скрутив у бічну вулицю, оглядаючись обережно позад себе. Комісар швидко зник в сінях нарочної камениці. Коли по хвилині виглянув зза вугла, побачив цього пана, як входить до одної з камениць.

Хвилина і комісар вже був біля неї. Без найменшого здивовання ствердив, що в тій камениці мешкає професор Вогарсік.

Комісар зайшов до льожі портієра. „Хто є цей панок в сірому пальті, що перед хвилиною ввійшов до камениці?“ спитав портієра, показуючи поліційний значок.

„Не мешкає тут. Тільки буває деколи в професора Вогарсіка на першому поверсі. Титулюють його сотником Кеслером.

„Дякую!“

Задиханий комісар зупинився перед янтарною табличкою.

Др. Фрезольп Вогарсік

проф. Хем. Інст.

Задзвонив. По хвилині виглянула зпоза дверей стара і як осіння ніч насуплена служниця.

„Кого?“ прогугнявіла. „Професора? Не приймає!“ І з грюкотом зачинила двері.

Комісар задзвонив удруге.

„Раз сказано: не приймає, то не приймає!“ Стара розсердилася на добре. „Чого вчепилися дзвінка, як мала дитина, га?“

„Приходжу від др. фон Ліндена. Певно прийме!“ Комісар непомітно всунув ліву ногу між двері.

Служниця зникла за непримкненими дверми.

Комісар чуйно надслухував.

Десь в глибині мешкання заскрипіли двері а потім знов настала тишина. Щойно після кількох хвилин зачалапали кроки старої.

„Професор просить“ відхилила на остіж двері.
„Професор сьогодні трохи нездужає і лежить в ліжку. Прошу до спальні.“

Др. Вогарсік лежав у ліжку між цілою хмариною подушок і накривал. Його лице було обв'язане грубими бандажами, зпід яких видніли тільки отвори на очі і уста.

„Прошу ближче“ закріяк своїм немилим гололосом. „Чому можу завдячувати вашу так рідку, але милу гостину?“

Де є Саша Муратов, чи як називаєте його тепер сотник Кеслер?“ спитав лякоінічно комісар

„Хто? Муратов? Яж недавнечко розповів вам що в Май-Тан-Фу...“

„Без жартів, пане професор! Перед кількома хвилинами він увійшов до вашого помешкання!“

„Без жартів, пане комісар! Бо не смачні вони своїм змістом...“

Комісар оглянув цілу кімнату.

В куті канапи лежало прихапцем покинене чиесь сіре пальто.

„Чие це пальто?“ спитав гостро професора

„Мое!“ відповів у такому самому тоні професор.

„Цікаво! Входячи до вас, Муратов мав це пальто на собі!“

„Терпите на галюцинації, пане комісар! Нещасний Муратов не жие вже від трьох місяців. Хіба його тінь вас переслідує! Мабуть ваше сумління супроти нього є нечисте?“

Без слова відповіді комісар відчинив двері до сусідної кімнати-робітні та в моменті її оглянув. Вернув до спальні неспокійний і злий.

Свій глумливий усміх, яким привитав швидкий поворот комісара, професор скрив між звоями бандажів.

„Ваші, пане комісар, нерви не в найліпшому порядку“ замітив лагідно хоч дещо в докірливому тоні.

„Може мені до товариства, позвольте кубок чорної кави?“

Натиснув на гузик дзвінка, що був прикріплений на стіні біля ліжка.

Розіпнятий правий рукав професорової сорочки сховзнувся в долину і комісар мимовільно запримітив на його правому рамени якусь червонаву близну.

Мала вигляд чотирикутньої зірки.

* * *

Шифр Н. 97.-Берлін.

Контрозвідчий реферат східного відділу „Intelligence Service“ комунікує: „Згадана Вера Сторцов, російська конфідентка з групи полк. Мясоєдова перебуває під цю пору в Берліні, під призвищем Наташі Букланової, фільмової артистки. Вістку про її смерть в 1919-ім році на Кавказі, сфінговало Д. П. У. Ближчі пояснення найдете в пересланих до розвязки шифрах З. Т.“

* * *

Годинник вибив повільно дев'ять разів.

„Твій клієнт спізняється“ замітив др. фон Лінден.

„Прощається з родиною. За кілька хвилин буде тут. Я певний цього!“ відповів Шмідт.

Сиділи вдвох у його кабінеті. Ждали на радника більшовицького посольства, Ярославського.

„Що дійсно представляє собою оцей Ярославський?“ спитав шеф досить двозначним тоном.

Цей тон вразив Шмідта.

„Людина, якій кожний джентльмен може сміло подати руку“ відповів холодно. „А це сьогодні дуже багато значить. Особливо сьогодні, коли „наші“ найкращі приятелі, що радо їх приймаємо в своєму домі, показуються звичайними опришками, ноторичними злочинцями.

Ярославський є для мене символом вічного революціонера. Замолоду боровся з царизмом за соціалізм — нині робить це саме з наслідником соціалізму в обороні свого поневоленого народу. Для вас воно може й незрозуміле. Достойник комуністичної дипломатії виступає проти комунізму. Парадокс,—колиб не дійсна правда...

Ріжні, як бачите, стежки проводять до Риму“.

Шеф поліції покивав головою, перекидаючи розсіяно часописи, що лежали на столику.

Шмідт підійшов до вікна. Він також почав уже непокоїтися.

Хвилини минали повільно...

Нагло...

Чуйний слух Шмідта підхопив уривані оклики, що долітали сюди здолу. Швидко відчинив вікно і глянув у долину.

В темряві ночі побачив групку людей, що стовпилися біля входу до камениці.

Якесь лиховісне прочуття його затрівожило. Не кажучи й слова, побіг на долину. В сінях, при вході, групка людей серед гамору товпилася на одному місці. Пробившись крізь юрбу побачив жахливу картину. В калюжі крові лежав радник більшовицької амбасади Ярославський.

Ще жив. Шмідт припав до нього. Напів притомний погляд очей Ярославського глянув кудись в невідоме. На викривленому в пароксизмі болю обличчю грала резигнаційна усмішка смерти

„Що? Що сталося — кажи-кажи!..“ лебедів Шмідт.

Лице Ярославського повернулося в сторону редактора. Останками сил шепнув:

„Чекіст Куручадзе... шукайте... в лівій шухляді... Кр-и-ко-ва...“

Пробував дивнитися, простягаючи півмертву руку до Шмідта. Цей ніжно його обняв.

„Схоронився в амбасаді...“ продовжав Ярославський шепотом. „Родина безпечна. Пім... пім-стіться!!.. Я ціле жит...“

Не договорив. Випрямився, скинув рукою і застиг у тій позиції, зісуючись по хвилині в рамена Шмідта.

„Не жие...“ ствердив увічливо лікар, що за декільки хвилин явився на місці з кареткою Рятункового Поготівля. „Удар ножом в ліву лопатку. Один з тих, що не заведуть ніколи.“

XVI. Тайна більшовицької амбасад.

Слідство в справі таємничого вбивства радника більшовицької амбасаді Ярославського поручено інспекторові Давенові. По вказівках президента поліції, доходження спрямовано з місця в сторону вулиці Бісмарка, при якій находилася палата амбасаді С. Р. С. Р.

Слідуючого дня ранком кімнату інспектора Давена відвідали численні свідки.

Проходжі Єрусалимською вулицею бачили в критичній годині на власні вічі кременого мужчину в темному плащі, який кілька хвилин перед відкриттям ганебного скритовбивства вибіг із каменниці ч. 39, прямуючи горі Єрусалимською вулицею.

Шофер таксівики ч. 2310, після прочитання ранніх часописів, добровільно зголосився до по-

ліції. Минулого вечора, казав він, перед десятою годиною віз зі свого постоя на розі вулиць Єрусалимської і Банкової пасажира кремезного мужчину в темному плащі. Завіз його на Маршальську площу.

Інспектор показав свідкові фотографію урядника амбасаді Куручадзе, переслану з міністерства закордонних справ. Шофер розпізнав в ньому свого пасажира.

Полісмен ч. 3672, що повнив минулого вечера стійку біля будинку амбасаді, свідчив, що завважав входячого до будинку кремезного мужчину в темному плащі, в часі між годинами десятою а пів до одинацяті.

Всі факти невмолимо згоджувалися. Після порозуміння з міністром внутрішних справ, президент поліції вислав листа до більшовицького амбасадора Крикова.

„Ексцеленціє:“ писав „учора вечером, як я вже, мав честь сповняючи свій прикрий обовязок, повідомити вашу Ексцеленцію, впав жертвою скрито-вбивчого нападу радник вашої амбасаді бл. п. пан Ярославський. Поліційне слідство виявило, що вбивства доконав, правдоподібно з особистих мотивів, нижчий урядник вашої амбасаді Куручадзе. Осмілююся, сьгодні зазначити, що по запевненям фактів, вбивник негайно після доконаного злочину, схоронився без відома вашої Ексцеленції, в будинку амбасаді, де й до цієї пори скривається. Згідно з 16. § устави про суди над чужинцями вбивник підлягає юрисдикції наших судів і найдальше до 24-ох годин повинен бути виданий в руки нашого суду. Прошу прийняти вислови належної пошани. Д-р фон Лінден президент поліції. (в. р.)“.

Дві години пізніше секретар амбасади вручив шефові поліції таку письмнену відповідь:

„Пане президенте! В слідстві, яке ведеться, в справі вбивства радника нашої амбасади бл. п. товариша Ярославського зайшло фатальне непорозуміння, котре й подиктувало одержаний мною від Вас лист. Згаданий урядник нашої амбасади Куручадзе, якому приписуєте поповнення згаданого злочину, є зовсім в ньому не причасний, хочби з огляду на це, що критичного вечора від шостої години не видалювався ні на крок з будинку амбасади. Приймачи Ваше домагання до відома, мимо найщиріших бажань причинитися до викриття вбивника нашого нещасного товариша, мушу відмовити на жаль видачі тов. Куручадзе з повище згаданих причин. В глибокій надії, що ця дрібна помилка не утруднить викриття справжнього винownika, остаю з належною пошаною Криков, амбасадор С. Р. С. Р. (в. р.)“.

Цей лист зложив президент поліції в міністра внутрішніх справ. Після полудня відбулася в сальоні президента міністрів мала кабінетова рада. Її вислідом була конференція штабу Ц. С. У. в приватному кабінеті президента поліції. Конференція протягнулася до першої години в ночі. До самого ранка в бюрох дирекції поліції велися гарячкові приготування.

Слідуючий день приготовляв сенсаційну несподіванку цілому політичному світові.

* * *

Лімузина шефа поліції задержалася перед терасою амбасади С. Р. С. Р.

Д-р фон Лінден увійшов у товаристві інспектора Давена і Шмідта до вестибюлю.

Портієр, у мережаній золотом ліберії поніс візитову карту на гору.

Якусь хвилю приїздни ждали на відповідь. Зпід вікна у той час впали на них проникливі погляди трьох мужчин, що розсілися в недбалій позі в клубових фотелях. Цивільні вбрання лежали на них цілком зле й тому саме зраджували вони людей, призвичаєних тільки до ношення військового однострою.

За хвилину повернув портієр в товаристві незнакомого урядника.

„Товариш амбасадор просить“ сказав урядник, вказуючи рукою на сходи, що провадили на перший поверх.

Пішли супроводжені понурими поглядами згаданих трьох мужчин.

В куті довгого коридору відчинилися двері. Урядник, що товаришив гостям, вказав запрошуючим жестом на вхід.

Від широкого бюрка зірвався високий, огрядний мужчина посольський радник Сокольніков. Семітські риси його лица зразу впадали в очі.

Президент поліції представив йому своїх товаришів. Вклонився, подав кожному руку і вказав на фотелі в куті кімнати.

„Товариш амбасадор прохав вибачити, що особисто не приймає пана президента, бо сьогодні недиспонований...“ заявив Сокольніков.

Др фон Лінден зробив байдужну міну, не перериваючи мовчанки.

Дипльомат почав нетерпеливитися.

„Чому завдячуємо візиту, пана президента?“ запитав по хвилі.

„Пану Куручадзе!“ відповів шеф ляконічно.

„Як мені відомо, то товариш амбасадор мав честь іще вчера вияснити, що зайшло прикре не-

порозуміння. Пан президент трудився даремно...»

„Осуд про це залишіть вже мені“ відповів др. Лінден холодно. „Маю поручення від пана міністра внутрішніх справ, апробоване паном президентом міністрів, зажадати категорично видачі добродія Куручадзе!“

„Пане президенте! Осміляюся завважити, що міжнародня конвенція про екстериторіяльність дипломатичного тіла, обов'язує також і ваше правительство, при якому маємо честь бути акредитовані“.

„Даруйте, пане раднику, але дипломатична недоторкаємість не може скривати своїм плащиком звичайних гидких злочинців! Маю вражіння, що дипломатичний корпус поставиться дещо йнакше до цієї квестії, як ви...“

„Пане президенте!..“

„Пане раднику! Пощо тут багато говорити? Раджу вам по приятельськи видати вбивника до рук поліції. Ваш дивний опір може викликати тільки небажані підозріння...“

„Помиляєтеся, пане президенте! Ми стоїмо непохитно на старовищі пошановання засади екстериторіяльності“.

„Лишіть її в святім спокою. Куручадзе не одержав ще від міністерства закордонних справ агреман і всі привілеї дипломатичного корпусу його не обов'язують. Тому дальше повторювання цієї історії не доведе нас до пуття. Позволю собі вас в останнє спитати: „Так чи ні?“

„Ні!“ відповів дещо збентежений дипломат. „Так, то розумію!“ сказав шеф і підійшов до вікна. Хвилину приглядався крізь нього вуличньому рухові. По хвилині обернувся і підійшов до стола.

„Позвольте в такому разі предложити вам письменний розпорядок про переведення ревізії в бу-

динку амбасадри С. Р. С. Р. Пан міністер знав, з ким має до діла“.

Моментально пропав кудись облудно-іронічний усміх з облнчя дипломата, уступаючи місця виразові гніву, змішаного з обуренням і жахом.

„Пане президенте! Маю вражіння, що ви жартуєте!“

„В такому випадку неправдиве — ваше вражіння. Називаюся фон Лінден, а шляхта не має звичаю жартувати в невідповідних хвилинах. Уже в крові маємо почуття товариських форм і доброго поведення!“

Радник розсіяним зором перебіг вручений йому документ.

Мушу повідомити про це негайно товариша амбасадора“.

„Будь ласка“ відповів шеф поліції зі стоїчним спокоєм.

В нервовній горячці замкнулися двері за дипломатом.

Др. фон Лінден підійшов удруге до вікна. Інспектор Давен підійшов до нього. Шмідт лишився у фотелі.

Виглядаючи крізь вікно, шеф вхопив своїм чуйним ухом таємні шорохи, що здавалося, походили від маніпуляції біля бюрка.

Минуло кілька хвилин. В сусідній кімнаті розляглися поспішні кроки. Відчинилися двері і в них показався амбасадор.

Др. фон Лінден швидко обернувся. Шмідт сидів спокійно у фотелі, розкошуючись цигаретним димом.

З черги зір шефа спочав на амбасадорі, що підійшов декілька кроків перед нього. Спочуливо всміхнувся ..

„Як здоровля, пана амбасадора? Маю надію, що не дуже то нездужаєте. Мені булоби прикро колиб в такій хвилині..?“

„Пане президенте!“ вибухнув цей гнівно. „Перед хвилиною почув я з уст товариша Сокольнікова, про нечуване порушення наших, законом застережених, прав. На цього рода скандальне поступовання у відношенню до дипломатичного корпусу не спромоглася ще досі жадна держава, а навіть жадна з цих держав, що мають менше права і амбіцій виступати впереді у розвою людської культури і цивілізації!“

„Незаслужене вивищення, пане амбасадор! Бували й іще гірші моменти. Перед десятком літ в одній зі східних держав, по звірськи замордовано нашого дипломатичного представника графа Мірбаха. Може знали або чули дещо про це в початках своєї кар'єри?... Ні? Шкода... Бо сьогодні представники цієї самої держави горлають на весь світ про нечуване ніколи порушення їх прав, тоді як поліція впоминається видачі ноторичного злочинця.“

„Це напад на екстериторіальний дім!“

„Також не вперше це чую. Позволю собі тільки пригадати ідентично „скандальне“ поступовання англійського правительства в 1927-ому році. Це мало місце не в якійсь дикій, екзотичній псевдодержаві, де панує право п'ястука, але в Англії. Дивним дивом це скандальне поступовання було спрямоване також супроти представництва С. Р. С. Р. Видно, що доля переслідує вас від якогось часу.“

Амбасадор буцімто не дочув злобної іронії шефа поліції.

„Мушу порозумітися негайно особисто з паном міністром др. Курцом“ сказав. Прошу задержатися ще кілька хвилин з виконанням свого ганебного процедуру, який впрочім не принесе вам сподіваних.

лаврів, а тільки ще більше ославить берлінську поліцію“.

Шеф поліції жалісно скривився. „Стараємося тільки дорівняти нашому первовзоруві Д. П. У.“ відповів. „На разі пробуємо їх методи на ваших червоних симпатиках... А що до вашого особистого порозуміння з міністром закордонних справ, боюся, що це не вдасться вам“...

Відчинив двері на коридор. В них показалася сільветка мундуrowого полісмена.

Президент замкнув двері.

„Всі входи і коритарі обсажені вже поліцією. Нікому не вільно видалитися зі своїх кімнат перед скінченням ревізії. Ваша присутність, пане амбасадор, підчас цього „ганебного“ акту найбільш пожадана. Своєю повагою можете запобігти деяким непредбаченим для обох сторін конфліктам. Може зачнемо від долішних кімнат?“

Амбасадор притакнув зрезигновано. Вийшли на коридор і зійшли сходами на долину. Амбасадор разом зі своїм товаришем, радником Сокольніковом перешіптуючись задержалися дещо позаду.

В групці цивільних мужчин, що находилися у вестібюлю президент поліції побачив трьох скутих людей.

Низький, огрядний мужчина зі сіткою старечих зморщок і борізд на виголеному обличчу та з молодечим блеском в ясно синіх очах, підійшов до шефа поліції. Цей глянув питаючо на скутих вязнів.

„...Пробували ставити оружний опір“ пояснив низький мужчина, старшина політичної поліції. „З трудом удалося нашим людям привести їх до порядку. Скофінсовано три набіті бравнінги“.

З черги побачив скутих і амбасадор. Підійшов, а радше, підбіг до шефа поліції.

„Пане президенте!“ засичав гнівно крізь зуби.
„Длячого заковано цих людей?“

„Позвольте, що відповім питанням: Хто є ці люди?“

„Нижчі урядники амбасад. Повнять функцію сторожів“.

„Точніше, чекісти!“ докинув глумливо др. фон Лінден. „Ув'язнено їх за ставлення оружного опору урядникам поліції“.

„Пане інспектор! звернувся до низького огрядного мужчини. Трьох людей разом з шофером і в'язнями лишть у вестибюлю. Прочі — хай прилучаться до нас!“.

Шмідт придержав легко шефа поліції за рукав.

Мушу попросити вас. Маю пильне діло в місті. Будь ласка, призначіть мені одного урядника, що перевівби мене через поліційний кордон.“

Шеф поліції кивнув на першого з берегу агента.

„Відведіть пана редактора до авто. - Будеш в мене сьогодні?“ звернувся до Шмідта. „Правдоподібно“ відповів Шмідт і попрощався. Відділ поліції ввійшов до першої з черги кімнати, на дверях якої видніла табличка з написом: „Торговельна Місія“.

В товаристві агента вийшов Шмідт на вулицю. Кивнув на першу проїжджаючу таксівку.

Вигідно умістився. Авто рушило.

Шмідт обережно відчинив свою скіряну торбу...

XVII. Трегедія, яких багато.

Задержалися перед брамою невеличкої вілли на передмістю.

Шмідт розплатився з шофером і перейшов швидко невеличкій городець, що відділяв огорожу від вілли. Стинився перед входосими дверми.

Глянув заклопотано на годинник. Пів до десятої. Звчасно на візиту навіть і до особистого приятеля.

Простояв бездільно кілька хвилин. Вкінці натиснув гузик дзвінка. Чепурна, молода покоївка з білою завязкою на голові і в білім фартушку відчинила двері. Не старалася скрити виразу здивовання.

„Чи могу бачитися з панею?“

„Ще в ліжку. Перед дванацятою вона ніколи не виходить зі спальні, хіба як є праця в ателіє“.

„Віддайте пані мою карту. Маю вражіння, що прийме мене ще перед дванацятою“.

„Прошу до сальону“. Вказала йому двері. Сама зникла в сусідній кімнаті.

Найшовся в малому, в індуському стилі умебльованому сальоніку. Цілий сальон тонує у прегарному павутинні тканин, гафгованих в дивні десені екзотичних цвітів і звірят. Розкішні східні меблі ударяли ріжнородністю різьб чудернацьких статуй, касет і вазонів. В куті сальоніка на невеличкому педісталі спочивала статуя Будди в сидячій поставі, зі зложеними на грудях руками. Під ним горіла невеличка лямпка, з якої дим слався ледви помітним серпанком довкола цілої статуї.

Воздух в сальоні був переповнений якимсь розкішним запахом, що завдавав памороки.

Вимінаючи малі гаптовані подушочки, що в неладі валялися по пушистих диванах, Шмідт наблизився до мягкой, низької козетки і сів на ній. Сягнув до магоневої скриньочки з папіросами, що стояла відкрита на малому округлому столику. Думав, що ждатиме довго, та не вспів іще закурити як відчинилися тихо двері і звійшла покоївка.

В руках держала його візитівку...

„Прошу прийти о четвертій. Пані не приймає тепер журналістів!“ відповіла рішучо.

Підійшов до малого бюрка і на зверненій перед хвилиною візитівці, під прізвисьмом, дописав: „У приватній справі до Вери Сторцов“.

З касети, що лежала на бюрку, витягнув малу коперту та вложив до неї візитівку.

„Прошу віддати цей лист пані!“ Покоївка здвинула раменами, але взяла лист і вийшла.

Шмідт підійшов до вікна. В лучах грудневого сонця купався срібlistий „Rolls Royce“.

Всміхався так, як усміхалися дрібні ясні огники на срібній поверхні лімузини.

Минали хвилини, тихо, повільно, нараз відчув, що вже не є сам в кімнаті, що хтось стоїть позаду і вперто глядить на нього.

Оглянувся.

Струнка жіноча постать гляділа йому в вічі, спершися на поруччя козетки. Чорна її сукня спадала хвилею водопаду. Неначе мертва камінна статуя стояла мовчки, нерухомо.

Тільки зпід густих чорних вій слався живий болючо-гордий погляд її очей. Шмідт застиг на хвилину в уклоні. Дрібна, випещена ручка простягнулася до нього.

„Ваш лист заінтригував мене“ промовила чарівно й лагідною усмішкою вказала місце на низькій козетці.

„Прізвисьце Вери Сторцов не чуже мені. Я дійсно цікава, що то за „приватна“ справа привела вас сюди?“.

Мовчки пошукав чогось у скірянній торбі. Подав їй в четверо зложений аркуш паперу.

Дрібним шнурочком піднесли її брови і застигли у виразі здивовання. Розгорнула письмо на швидку перечитуючи його зміст. В кутках дріб-

них, легко накарміваних її уст задрожала усмішка.

„Автентичний!“ сказала, віддаючи документ Шмідтові. „Сьогодні ранком спочивав іще безпечно в лівій шухляді бюрока амбасадора Крикова.“

Шмідт скрив під усмішкою помітне своє збен-теження.

„Тепер є в мене“ сказав. „Призначено йому бути ціною певного документу, що зник 17-го листопада з приватного кабінету англійського амбасадора лорда Белемі“.

Як догадуюся, пропонуєте мені виміну: документ — за документ! На око — виміна без найменшої кривди для обох контрагентів. Ляїк без купецького хисту зловивсяби без вагання на вашу приманчиву вудочку...

Щодо мене — зле ви трафили, пане редактор. Подивляю ваш сприт у інтересах, але на жаль з не-смаком мушу ствердити, вашу охоту використати другого контрагента, контрагента, яким є... жінка! Невжеж це поступовання джентельмена?

Документ, який хвилево ви посіли, має для мене неоцінену вартість! Для вас це безвартісний свисток паперу...

Одначе копія тайного договору має свою ціну і вартість для вас і для мене. Для вас вона при-носить невідомий вам уже від трьох тижнів спо-кій, надію на аванс, нагороди. Для мене це не тільки воля, але й маєток. Знаю, що в своїй великодуш-ности жертвуєте мені одно — волю. А маєток? Тепер після шовків, магонів, сріблених лімузин. Провінціо-нальне, міщанське життя не усміхається мені зовсім.

Забудьте на хвилину, що я є шпінкою, зло-дійкою, шантажисткою, не знаю які там ще при-кмети мені приписуєте. Забудьте, що ви є особи-стим приятелем президента поліції і посередником між мною а ним...

В цій хвилині ми є тільки сторонами, що заміряють заключити купецьку угоду. І в таких умовах ця пропозиція не виглядалаби на мале циганство?“.

Шмідт усміхнувся глумливо.

„На жаль“ зачав по хвилині — „ця трансація не має жадних позначок звичайної купецької угоди між поліцією а вами. Пан др. фон Лінден не знає нічого про те, що сталось! Навіть не знає добре про документ, на якому вам, пані так багато залежить. Він має тільки неясні, говорю щиро, здогади. Всі докази у моїх руках. Я не вважав за відповідне, поділитися ними з поліцією. Не з вираховання або великодушності, тільки з глибокого для вас співчуття. До нині мені здавалося, що ви є жертвою пекольних плянів Д. П. У, безвільним манекіном кліки з Бісмаркової вулиці. До нині я знав лиш те, що за ціну своєї волі виконуєте все, що вам приказано. І цьому завдячуєте, що я прийшов до вас сам, а не в товаристві урядників політичної поліції. Я хочу пімститися, але не на виконавцях, тільки на ініціаторах злочину.

Сьогодніж я пізнав ваше справжнє обличчя. Ви красавиця зі злочинною душею... Є жінки, які не знають, що це таке викидисовісти, не хочуть знати ріжніші поміж злом і добром... Для здійснення амбітних плянів вони не заважаються навіть і перед душегубством.“

Захмарилось ніжне обличчя красавиці.

„В тій хвилі ви імпертимент, пане редактор! Поневіряте жінкою, знаючи, що вона безборонна супроти вас.

Страшне обличчя... Ах, які ви, редакторе, наївні! Невжеж хто колинебудь збагнув моє справжнє обличчя? Невжеж хто зрозумів мене? Ніхто! І тільки завдяки цьому я найшлася аж в такому низу. Трагедія, яких багато...

Кажете, брак совісти...

Ні! І ще раз ні!..

Тільки життя приглушило цю совість... Ви знаєте, що це значить життя?!

* * *

Змаленьку привикла я до виставного життя яке провадив мій батько, багатий банкир. Це задецидувало про мою пізнішу судьбу. Уже дорослою відумерла мене моя мати. Була я тоді красунею, окруженою роєм приклонників... мойого посагу.

І одного дня з багатою одиначки, доля зробила нуждарем. Протягом одного вечора стратив мій батько цілий маєток на біржі. Покінчив самогубством. Ціла моя спадщина обмежилася до суконь та біжутерії, не дуже, впрочім, цінної. Без хвилини застанови продалася я приятелеві мого батька, директорові двох великих банків, за якого й вийшла заміж. В звичайній мові це називається подружжям з обов'язку, а мені воно видалося свідомою продажню. Мій муж був багато старший від мене і не мав ніколи хвилини часу для домашнього життя. Купуючи шовкові сукні, повозки і шляхотні камені, засипуючи мене щодня дорогими подарунками, був свято переконаний, що сповняє всі подружні обов'язки.

Дома щастя я не найшла. Пішла його шукати до балевої салі. Йшла я з піднесеним чолом, свідомо своєї краси, що будила заздрість в жінок а подив у мужчин. Вир безжурного і забавного життя втягнув мене в свої солодкі сіті, з яких вирватися я сама не хотіла. І одного дня я спостерегла, що не тільки сама забава притягає мене до тих виставних саль. В душній атмосфері двірського балю зродилася в мені любов.

Моїм вибранцем став Саша Муратов, поручник петропавлівських гузарів.

„Цей авантюрист — шантажист?“ спитав зацікавлений Шмідт.

Притакнула головою.

„Тоді ще він не зраджував своїх злочинних нахилів. Був чаруючим, розпещеним молодцем. Вдвох ми й утікли закордон.

Це самотні ясні хвилини мого бурхливого життя. Сьогодні здаються вони мені тільки чарівним сном, картками вирваними з чужого роману...

Розбавлені, як малі діти, пробігали ми широкі париські бульвари, зі задумою спинялись біля маєстатичних веж „Notre Dame“, захоплювалися Бульонським Ліском і Елізейськими Полями. Годинами перебували ми у Версалю, ступали тихо по кімнатах, де в кожному кутку, здається, чаїлася якась понура трагедія минулих століть. Вечерами ж звиджували ми по черзі всі нічні льокалі Мон-мартру. Почали від елегантного „Moulin Rouge“ і „Folies Bergere“, а кінчили на десятках менших барів.

Ми вели виставне готелеве життя — вели його доки старчило грошей. Колиж засвітило дно мого гаманця, Саша зник. Я лишилася самотня, віддана на ласку мужчин, що благає моєї любови, а женилися з посажними жінками. Від тоді датується й моя ненависть до мужчин. Ця ненависть виросла зі свідомости, що від залежності мужчин я ніколи не могла звільнитися. Ви дивуетесь, чому я не звернулася тоді до мужа? Амбіція... Тямте, що амбітна жінка поважить на все, тільки не упокориться!

Жадоба свободи пхнула мене на ховзьку дорогу. Я ступила на службу. Міляна Третяков померла. Вродилася Вера Сторцов ч. 813.

І тут за поміччю моєї краси я вдиралася в чужі думки. Тут мала я нагоду мститися за давню поневірку.

Світова війна заскочила мене в Лондоні. Дальші події не цікавитимуть вас. 1917-ий рік застає мене, як горячу комуністку, в Москві... Та не довго була я нею. Жахливі картини в льохах Чеки, масові розстріли на вулицях, катування старців і дітей — зогидили мені цю донедавна іще кохану ідею. Під покришкою ріжних орудок я виїхала на Кавказ. Жахливі сцени з Москви найшли свій відголос і там. Мені здавалося, що вдушуся у тій гидкій кровавій атмосфері. Вернула знову у Москву і зголосилася до комісаріату закордонних справ за паспортом. Відіслали мене до Д. П. У. Каправий жидок, колись інтролігаторський помічник, тепер весильний комісар, запропонував мені цинічно чемно працю у заграничній розвідці. Я відкинула цю пропозицію з обуренням. По трьох днях опинилася я в казаматах при Гороховій вулиці. Три тижні, що пробула я там, здавалися мені роками. І коли вдруге запропонував мені працю в розвідці, я вже ні хвилини не вагалася. Це здавалося мені ще замалою ціною за волю і спромогу втекти з цього пекла. В бюрі цьогож комісара підписала я документ, в якому прирекла, що добровільно вступаю на услуги закордонного відділу Д. П. У.

Вислано мене до Одеси, звідки разом з англійською військовою еспедицією переїхала через Константинополь до Лондону. Чотири роки прожила я там в нужді. Була скромною фільмовою статисткою. По чотирох роках берлінське кіновиробництво „Емелька“ заангажувало мене до підрядних роль в російських фільмах. Цілий рік ступала я по тернистому шляху екрану. Ревнивість,

інтриги, осоружні залицання режисерів — все те я перемогла та вкінці здобула поважніше місце посеред світочів екрану.

За цілий цей час большевицька розвідка мовчала. Я тішилася, мені здавалося, що забули про мене.

Та одного ранку хтось застукав до мого помешкання. Був це секретар совітської амбасад, товариш Ротбавм. Прийшов пригадати мені мої обов'язки... Замість викинути його за двері, я почала оправдуватися... Вам дивно — правда? Краще було признатися поліції, не маючи тоді супроти неї іще жадного прогріху. Справді... Пізніше я ка-ялась і жалувала, що так не поступила. Та сталося. Глупа амбіція не дозволила мені на такий крок. Слава, багатство все мало як замок із карт, тронутий подмухом вітерця зникнути в одній хвилині. Краще вже служба, рішилася.

І знов проминув рік.

На одному з приватних равтів пізнала я поручника Бізренда. Кілька днів пізніше стрінулися ми випадково в цукорні. Дальші наші стрічі, що наступити згодом, не були вже випадкові. У вільних від праці годинах приходив він до мене... Нераз до пізньої ночі сиділи ми вдвох в оцій кімнатці та снували дитячі мрії. Бізренд носився навіть з наміром покинути військо і одружитися зі мною. Я жартом збувала ці його божевільні пляни. Невжеж мені вільно було ціною чужого окуплювати своє життя? Навіть жінка зі злочинною душею, має хвилини в яких завмерла її совість будитися і заговорить.

Про мою приязнь з поручником Бізрендом довідалася вкорогці розвідка більшовицької амбасад.

Ротбавм вдруге прийшов до мене. Приказав видобути від поручника стратегічні пляни. На ви-

падок непослуху загрозив, що зрадить поручникові тайни мого минулого. Полишили мені два тижні до надуми. Два тижді жажливої муки, боротьби егоїзму зі совістю.

В межичасі приїхав до Берліна лорд Белемі в характері амбасадора, акредитованого при німецькому правительстві. З лордом зналася я іще з часів мого побуту в Лондоні.

Старий, знищений гулящим життям цинік, але незвичайно талановитий чоловік.

Зложив мені візиту. Пізніше іще декілька разів заходив до мене. Одного разу під впливом похмілья запропонував мені відвідати його. Я жартом приняла цю пропозицію, натомість він поважно. Лишив мені ключ від бічної брами.

Відвідини лорда не уйшли також уваги агентів амбасадри. Мою приязнь з лордом постановили використати до здобуття копії тайного договору, до котрого від давна ведено підготовку. Про підписання договору довідалася розвідка від своїх агентів в міністерстві закордонних справ. За це обіцяли звільнити мене від трудів і моральних жертв звязаних з видобуттям стратегічних плянів від поручника Беверенда... я без хвилини вагання згодилася. Чогоб я була не зробила тоді, щоб тільки охоронити поручника від нещастя і зберігти його для себе!.. Користуючи з ключа відвідала я кілька разів лорда в його кабінеті. Одного разу я стрінулася навіть з його жінкою! Ніколи не забуду погляду, яким тоді вона мене змїрила. Погорда жаль і ненависть, що могутньою струєю вдарили з погляду її великих очей, зморозили мене, за малим я не впала на землю. Я відчула і зрозуміла, як болючо скривдила цю ніжну і гарну жінку. Зрозуміла я і цю віддаль, що була між гордою аристократкою і авантюрицею з бурхли-

вою минувшиною. За ціну того, щоб вона мені пробачила, я зрезигнувала з добуття копії договору. Ротбавмові, який прийшов другого дня до мене, я заявила категорично що й не думаю навіть забиратися до виконання цього важкого пляну. І диво. Мою резигнацію Ротбавм прийняв без найменших познак незадоволення.

Видвигнув натомість вдруге крадіж стратегічних плянів. „Тільки на один день“ — переконував мене, — „для зроблення відписів... Поручник навіть не завважає цього „впевняв облудно...“

Артистка замовкла. Була дуже схвильована. Нервово запалила папіроску, сильно затягаючись димом. Це успокоїло її трохи.

„Тямлю як сьогодні“ продовжала дальше, цей нещасний вечір в помешканню поручника. Умучений працею, спочивав він на канапці. Я сиділа біля нього, бавлячись розсіяно його кучерами. Мої думки снувалися довкола бюрка в якому ховав тайні акти. Ждала тільки, щоб заснув. А тоді скрадаючись на пальцях, підійшла до бюрка і еитрихом його відчинила. Забрала плік актив, що лежали на верху.

Це було вечером 17-го листопада. В тій самій хвилині, коли я вломлювалася до бюрка поручника, в Алеї Рож експльодувала лімузина міністра. а блідий стрункий мужчина підміняв течку міністра. Дивна рівночасність подій.

* * *

Дальші події будуть вас іще більше цікавити. Говоритиму про крадіж обох копій договору. Щоби краще зрозуміти, як дозрів цей плян, мусимо вернутися ще дещо назад.

Існує вже від давна в Берліні горстка людей, що жиє виключно політичним шантажем. Ця

горстка донедавна була ще розпорошена. Бракувало їй ініціативи, енергичного, здібного проводу. Силою факту займалася ця шайка тільки дрібними, малозначними аферами, з яких „приходи“ часто не покривали й коштів. Так було донедавна. Та нагло посеред цих авантюристів з'явився таємничий чужинець, який згуртував їх біля себе...

„Граф Террані?“ спитав Шмідт.

„Ні, граф був тільки одним з богатьрох. Террані міг бути найвище заступником, втаємниченим в усі справи. Правдивого прізвища таємничого „шефа“ ніхто не знав і не знає... Виступає деколи під маскою здемобілізованого сотника Кеслера... Розкидаючи грішми на ліво і на право, зумів зеднати собі прихильність найбільш очайдушного елемента. Пристав до нього і один конфідент большевицької амбасаді. „Шеф“ поручив йому буцім то дальше служити комуністам. Від цього то конфідента він і довідався про пляновану крадіж коштів договору. Постановив отже здобути його на власну руку. В критичний вечір сімнацятю листопада заставляє сіть своїх людей в Алеї Рож, кудюю мав вертати міністер Курц з англійської амбасаді. І булоб повелося йому, колиб не конфідент. Наскрізь пересяклий атмосферою доносів і зрад, він зрадив також большевицьким агентам і плян свого „шефа“. Большевицька розвідка постановила за всяку ціну упередити „шефа“. На борзі зготовлено плян, який в консеквенції довів їх до бажаної цілі. Міністер дав віру сфальшованому листові й віддався під опіку більшовицькому агентові. В дорозі до дирекції поліції цей останній і підміняв течку з документом.

Однак це був марний тріумф. Не тревав більше, як годину. Фальшивий комісар поліції згинув ще цього вечора в темній вуличці надрічної

дільниці. Поліція й досі не ствердила його ідентичності і не найшла вбивників. Це й не дивує мене. Невжеж можна було підозрівати про це безжурного гуляку, Дон-Жуана в малому стилі, графа Террані?...

Таємничий „шеф“ поставив на своїому. Вправді замах на лімузину міністра не вдався. Трьох його людей придержала поліція. Але у висліді копія тайного договору була в його руках. Це сконстернувало певну побіди большевицьку амбасаду. Тому й зрезигнувала вона з дальшої боротьби з своїм суперником, „шефом“ і вдруге видвигнула плян, призначений мені до виконання.

Стратегічні пляни прийняли без захоплення. Чим були ті три документи супроти копії підпольного, зверненого саме супроти них, договору? Добуття цього документу мало бути моїм останнім виступом в рядах їхньої розвідки. Це була ціна за зворот моєї заяви про „добровільне“ вступлення на услуги Д. П. У., підписаної свого часу в льохах черезвычайки під дулом набитого нагана... Вдруге засвітала мені надія визволитися з кліщів цього жакхливого, нелюдського ремесла.

Крадіж копії договору з англійської амбасади назначено на п'яту годину слідуючого дня.

В тій годині зложив льордові Белемі візиту радник амбасади Сокольніков. Це мало улєкшити моє завдання виманенням льорда з його кабінету.

При помочи ключа дісталася я неспостережно до помешкання панства Белемі. Вхід до кабінету влєкшив мені ключ, „стягнений“ підчас одної з попередних гостин. Бюрка я не рухала. Документ міг бути тільки в сейфі або тайній скритці, захованій під диваном. Відчинення сейфа не справляло для мене великих труднощів. Замикалося на

слово „Алі“. Скритка натомісьць зачинялася на „Тася“.

„Тільки цим способом—говорив льорд,—можу вас обі погодити“...

„Документу не було в сейфі: нашла я його в скритці“.

„Яким чудом ви дісталися до неї так“, спитав Шмідт, „що фотографічна камера не зняла вас?“

Наташа усміхнулася глумливо.

„Якіж ви недогадливі! Хвилинами не хочеться вірити, що говорю з асом наших репортерів. Чей-же вистарчало згасити світло, щоб уникнути небажаної знимки.“

В хвилі, коли я збиралася до відходу, почула в дверях оборот ключа. Це повертав льорд. Я цофнула за котару, що закривала вікно. Льорд засвітив світло. Пануючий нелад у відчиненому сейфі відразу кинувся йому в вічі. Відвернувся, немов до відходу, але в тій самій хвилині витягнув бровнінг, з яким підійшов до котари. Наче в цій хвилі бачу його понуре лице застигле в пенависному зав'язттю...

Під грозою дула я вийшла зза котари. Не пізнавав мене. Густа воалька вкривала моє лице. Погрожуючи револьвером у правій руці, лівою зірвав воальку...

З усіх своїх знайомих і незнайомих, приятелів і ворогів, мене одинокої здається ніколи не сподівався найти під маскою.

Це відкриття вбивчо подіلالа на нього. В одній хвилині захитався, револьвер вилетів йому з рук, а сам як довгий звалився на землю і сконав. Падучи на землю, зловився судорожно лівою рукою грушки дзвінка, умішеного на бюрку. Дзвінок візав службу—льокая. Цей переніс тіло льорда на канапу і побіг до будуару пані. Це знов

уратовало мене. Я кіткою виховзнулася зпоза котари, перебігла коридор і непомітно опинилася на вулиці“.

Перестала говорити, спостерігаючи тріюмфуючу усмішку на обличчю Шмідта. Піднесла здивована густі чорні брови.

„Ви смієтеся? Длячого?“

„Ні!“ заперечив. „Це тільки вияв задоволення, що ви слово в слово потвердили мою теорію, пропонувану д-ром фон Лінденові, три дні після смерті льорда..., а яку цей назвав буйною фантазією“.

„Не маю слів подиву для вашого детективного талану“ ніжно усміхнулася. „Також і кінець мусить бути вам відомий?“

Поручник Бівренд застрілився. По джентельменськи заплатив за оману щастя... Тайну крадіжки стратегічних плянів взяв зі собою до гробу...

Два життя за ціну визволення одного... Мабуть вже до смерти прокляття тяжитиме на мені.

Знищення цієї проклятої заяви було колись цілком для мого життя. Сьогодні — це безвартісний шматок паперу. Запізно прийшло визволення...

Тепер вже знаєте, що значить життя? Для мене було воно тільки ланцюгом страждань, осолоджених хвилинами щастя, за яке однак прийшлося тяжко опісля заплатити...

Під фальшивим блиском слави, багатства, щастя—крився злочин,—кишіла гниль плюгавої зради...

Трагедія, яких багато“...

На гарних свіжих устах малювалася безодня терпінь. Болючі слюгади живцем роздерли давно пригоєні рани. Наташа ще раз переживала в цій хвили своєю прогомонілу вже, життєву трагедію.

З омерзінням простягла руку по письмо, що лежало на столику. Дрібні клаптики паперу в моменті застелили пушистий диван.

„Лишається ще тільки звернути вам ту нещасну копію договору і приготувитися до зміни помешкання.

Позвольте до слідуючої кімнати...“

Перейшли до затишного малого кабінету. Три стіни вповняли шафи з книжками: оправа книжок гармонізувала з тапетами кабінету. Відчинила одну шафу і зняла з полицки товстий том.

„Загальна енциклопедія“ том 7.

„Кр. Лас.“ золотом на хребті ясніли стрічки. З трудом двигнула його з полицки на бюрко...

З шуфляди бюрка добула малий срібний ключик, який вложила до невидимого замку, між оправою а текстом. Відкрилося плоске прикриття книжки.

Том був касеткою з грубої стали, виповненої по береги паперами.

„Дотепний сховок“ усміхнулася легко до Шмідта. „Маю вражіння, що навіть ви не відкрилиб його“.

Зпід звою паперів витягнула синю, заляковану коперту, яку подала Шмідтові. Розірвав нервово беріг коперти...

Відітхнув з полекшою...

XVIII. Сензація дня...

Роздзвонилися телефонічні дзвінки. Зацокотіли Ремігтони. Змучені обличчя, похилені над слухавками і стосами паперів розяснилися усміхом сензації.

В понурих кімнатах на партері, де днем і нічю блищали матові електричні жарівки, загули сталеві потвори—друкарські машини...

Глибокі пащі ротаційних машин зі зойком викидали зі себе звої вогкого, задрукованого лахмана. Підхоплювали їх у гарячковому поспіху малі обдерті продавці часописів і з голосним вереском гнали по головних вулицях.

„Телеграма... Надзвичайне!! Сензація!!!. Тільки „Раніші Вісти“.

Шмідт з трудом добився до малого андруса, окруженого юрбою цікавих. „Малий! Часопис!“

Пристав у сінях близької камениці, з героїчно добутиим надзвичайним додатком.

„Сензаційна ревізія в большевицькій амбасаді. Ув'язнення човирьох чекістів. Викриття централі фалшивників політичних документів.

...Загадочне вбивство радника большевицької амбасаді Ярославського, яке своїм підложем заінтригувало було ціле місто, найшло несподівано свою прямо ревеляційну розв'язку.

Сьогодні ранком органи другої бригади Центрального Слідчого Уряду, перевели з поручення міністра внутрішніх справ ревізію в льокалі большевицької амбасаді в нашому місті. У висліді ревізії ув'язнено вищого урядника амбасаді Куручадзе. Як ствертили поліційні доходження, Куручадзе був делегатом московського Д. П. У. прибутешній амбасаді і доконав вбивства з поручення своєї влади.

Підчас ревізії чку перепроводжував сам президент поліції др. фон Лінден разом з вищими старшинами Ц. С. У., впали органи поліції на слід фальсифікаційної централі політичних документів. Централя була приміщена в кабінеті військового атташе С. Р. С. Р. Від кількох літ вона засипувала цілий світ своїми продуктами. З якою метою це робила—зайвим і розписуватися.

Крім Куручадзе, увязнено ще і трьох нищих урядників-чекістів, які ставили оружний опір поліції.

Всіх чотирьох передано негайно після ревізії слідчому судді для справ надзвичайної ваги, при окружному суді.

Подробиці в черговому числі“.

* * *

Шеф поліції проходжувався по кабінеті, затираючи радісно руки.

„Не маєш поняття“ говорив до Шмідта, що вже від десятих хвилин слухав з подиву гідним спокоєм, розбалаканого сьогодні шефа, „як та афера стала нам у пригоді! В такій атмосфері, яка панувала до сьогодні, годі було вести якусь плянову працю. Тепер однак, панове з вулиці Вільгельма, запрягані лагодженням конфлікту, не будуть засипувати нас стосами запитів, докорів, інтервенцій. Бо що ревізія в амбасаді вийде нам на здоровля, про це нема що й говорити. Цього рода конфлікт не дасться полагодити при зеленому столику в затишному кабінеті дипломатів. Навіть з большевиками. І вони мають свої певні погляди на честь і зуміють якслід оцінити глибіню обиди, якої сьогодні зазнало їхнє офіційне заграничне представництво. Наше правительтво ковтане неодну гірку пігулку в формі нот, інтервенцій, репресій, ну і звичайно демонстрацій на місці, заки взаїмні відносини попливуть знову нормальним річищем. Не виключене й зірвання дипломатичних зносин. Про це однак хай клопочуться панове з вулиці Вільгельма. Поліція тільки зискала на цьому конфлікті.

Раз—відкриття центральної фабрики фальшування політичних документів. Від двох років

згори тревали даремні пошукування за тою фабрикою, яка дала притоку до неодного конфлікту. Всі слідчі уряди європейських держав разом з експозитурами військових розвідок шукали тих фабрикантів. І це, що не вдалося парижській Префектурі, лондонському „Scotland Yard“ чи римській „Мунісіпії“, — вдалося нам!“

„Цілком випадково“ докинув злобно Шмідт.

„Це не зменшує ні трохи нашого успіху“ заперечив швидко шеф. „Факт, зістане фактом, без огляду на обставини, що товаришили йому. Дальша дискусія, впрочім, зайва.“

Другим виграним атутом при цьому конфлікті є розрядження затяжної атмосфери, що без сумніву принесла б нам бурю. Щойно від сьогодні можемо почати плянові пошукування за обома копіями договору.“

„Тільки за одною“ поправив Шмідт.

„Якто?“ здивувався шеф.

„Друга лежить вже від пів години спокійно на вашому бюрку“.

Др. фон Лінден, щойно тепер побачив грубу коперту на своєму бюрку. Скептично взяв її до рук і розгорнув зложений у ній аркуш.

Шмідт розсміявся сердечно на вид конвульсійно викривленого шефового обличчя, яке вкрила глупо-радісна усмішка.

Др. фон Лінден кинув сердито дорожній документ на стіл.

„Маю часами страшну охоту взяти тебе за карк і як першого-ліпшого хулігана викинути за двері. Ми тут розбиваємося за оцим документом, а ти фільософічно мовчиш, маючи документ в руках!“

„Цьому вина ваш язик, який чомусьто саме

сьогодня захотів пописуватися цвітистою вимовою. Від пів години стараюся даремно прийти до слова!..“

Др. фон Лінден поволі відзискував пановання над собою.

Зложив старанно копію договору до копертки і замкнув її в своєму бюрку.

„Звідки ти витряс її?“, спитав, поглядаючи на Шмідта зпід лоба.

„Спішіться вам запроторити в тюрму жертву большевицьких інтриг, а радше, жертву трагічної долі? Ручу вам, що ця людина раз на все скінчила своє злочинне життя. В тій хвилині, дуже можливо, глядить вона в обличчя смерті!..“

Др. фон Лінден задумався. По хвилині підійшов до вікна...

XIV. Кривавий вечір у Берліні.

Наближався вечір. Тут то там виринали світла, пронизуючи густу мряку, що залягала вулиці.

Із темних заулків, ніби скрадаючись, почали виходити підозрілі люде і спішити кудись в одному напрямі.

Хильцем пробігали вони ясніш освітлені вулиці, а там, збиваючись у щораз то більші групи, поспішали до середмістя. Очі цих людей горіли зловіщими огнями, а на обличчях в кожного з них чайлися очайдушні заміри. Здавалося, були приготовані на все...

Ненадійно демонстрантам заскочила дорогу поліційна стежа. але під напором тисячі грудей вона подалася і розгубилася наче листя під подихом бурі.

Дедалі, з різних сторін прилучалися цілі гурми, скріпляючи величезний похід, що лявіною сунувся під будинок дирекції поліції.

Серед гамору, погроз і проклонів море людських голів заливало площу Александра. На сірій будинок поліції, що сміявся освітленими вікнами, гляділи демонстранти ненависними поглядами, погрожуючи затисненими п'ястуками. Вся лють, що віками кипіла в їхніх грудях, нині, здавалося, розсадить ці груди і вирвавшись на волю, диким вихром пронесеться, сіючи за собою нещадну месть і знищення...

Осінній вітер зашевелів винесеним юрбою у гору багряним пропором, а вслід за цим пронісав воздух могутній рев юрби.

**Проч з буржуазію! Проч з насильством!!
Хай живе Третій Інтернаціонал!!!**

І тривожним, гомінким зойком задзвонили нещадно биті шиби.

„На ліхтарню!“ — гукнув хтось.

„На ліхтарню президента поліції!“ завила товпа.

І згасли вуличні ліхтарні під нагальними ударами каміння.

На вершку одної з ліхтарнь повішено три кукли: президента міністрів, міністра внутрішніх справ і президента поліції...

Хвиля і політі бензиною кукли спалахнули ясным вогнем, а рівночасно каміння й цегли градом посипалися до освітлених вікон. Товпа рушила до наступу. З ломотом подалися масивні входові двері при акомпаніяменті стрілів. Рознузданою струєю ввалилася товпа до середини будинку.

В розбитих вікнах раз-по-раз блимали вогники... Це героїчно відстрілювалася нечисленна залога поліції.

Почалося нерівне на життя й смерть змагання в непроглядних сутіннях ночі...

Вдруге потряс воздухом скажений рев товпи, зливаючись з ревом вихру, що загуляв між пону-

рими мурами високих хмародерів. З бічних вулиць виступали сірі ряди в одностроях. З викиненими до стрілу крісами ряди звільна зближалися до товпи.

Град каміння і револьверові стріли посипалися в сторону сірих мундурів. Під їх вогнем упали перші ряди. Згодом виповзли сталеві потвори, наїжені грізними дулами скорострілів. — Панцирні авта. І зацокотіли глухо машинки, кладучи поком перші ряди демонстрантів. По тілах упавших почався панічний безладний відворот.

В обличчю смерті товпа затихла. Лявіруючи поміж ланцюхом поліції, що збиралася замкнути площу, домостранти почали скрадатися в сторону бічних вуличок.

Опустіла площа. Сильна смуга рефлектора почала совгатися по ній, шукаючи недобитків. Задержалася на хвилину на червоному прапорі, що валявся, втопнаний в болото разом з тілами двох своїх хорунжих, ноторичних злочинців. Спочав на них погляд молодого стрункого старшини. Бліде лице сплило погірдливо усмішкою. „Лицарі“ Червоного Прапора.

XX. Божевілля комісара Льотшека.

Телефон на бюрку Шмідта дзвонив вже від п'ятих хвилин. Джемс, перервавши дрімку, сягнув сердито по слухавку.

Галльо...

Так. Пан редактор спить... збудити його? — Навіть не сниться мені. Не думаю ще відходити від нього!.. Хто говорить?.. Пан президент?.. Дуже препрошує зараз буджу...

Почалапав до сусідньої кімнати. „Прощу пана!“ шарпнув Шмідта за руку. „Прощу вставати“...

Шмідт зірвався і сів на ліжку, протираючи очі.

„Чого“ проворчав гнівно до слуги.

„Пан президент поліції просять до телефону.“
Скривився, але натягнув пантофлі і пішов до телефону.

Галльо!...

„Тут фон Лінден!“ Шмідт пізнав голос шефа!
„Приїжджай негайно! Лютшек знайшовся!“

„Чи я його нянька?“ гукнув гнівно.

„Успокойся і вислухай кінця. Найдено його сьогодні ранком непритомного в алеях Єлисаветського парку. Бюсюя, чи це не божевілля“.

„Тільки?“ Шмідт не очікуючи драстичної відповіді, відложив слухавку.

Почав швидко вбиратися.

* * *

„Недужому потрібний тепер якнайбільший спокій“ сказав молодий лікар. „Прошу вважати на це“.

Впровадив Шмідта і Ліндена до малої за-тишної сепаратки. На пальцях підійшли до ліжка. Замрячені серпанком непритомности, очі хорого глянули на прибувших. Не пізнав їх. Відвернувся байдужно і почав з натугою слідити гру соняшних лучів на стіні. На устах рвалися в шепоті незрозумілі слова.

Др. фон Лінден глянув на лікаря. „Маячить?“ спитали його очі.

„Повторяє стало слова: „Стережіться червоної близни!“ пояснив лікар. „Може, ви знаєте значіння цих слів?“

Шеф поліції здвигнув безрадно раменами, а Шмідт не спішився виявити своєї думки...

В коридорі стрінулися з начальним лікарем санаторії професором Гартманном. Привитався

сердечно з фон Лінденом. Шмідтови подав недбало руку, Не зносив репортерів...

„Вертаєте певно від мого пацієнта.. Чи небезпечно, що з ним? Маю вражіння, що це тільки хвилива втрата пам'яті, під впливом незвичайного психічного удару. Не виключене, що це явище може бути викликане штучними середниками. В останніх часах викрито кілька нових препаратів, які викликають хвилеву втрату пам'яті. Час ділання препарату залежить від давки. Маю надію, що наш пацієнт після двох тижнів поверне до свого заняття.

Однак мушу тепер панів попрощати. Маю ще кілька пацієнтів відвідати. Загляньте колись, пане президенте вечером до мене. Поговоримо про це ширше.

Супроводжені молодим асистентом вийшли на подвіря санаторії. Старий портієр наблизився до них.

„Пан президент поліції? спитав др. фон Ліндена.

„Так... Чого?“ глянув здивовано на нього.

„Маю лист для пана президента. Перед хвилиною віддав його мені якийсь старший панок...“

„Цікаво“ захмарився шеф і розірвав коперту. Перебіг швидко зміст листа і без слова подав його Шмідтови.

„Пане президенте! Від місяця шукаєте даремно за одним важним для вас документом, який є в моім посіданню. Вважаючи дальшу гру глупою і недоцільною, звертаюся цею дорогою до вас з пропозицією віддати вам його, розуміється, за певною дрібною рекомпенсатою. Для обговорення умов можемо стрінутися сьогодні після полудня. Але де? Ваше бюро виключене! Раз, що там іде гаряча праця — після вчорашньої демоляції і ми тільки

перешкаждалиби робітникам, друге, поліційні мундури, яких там ніколи не брак, роблять не мене дуже пригноблююче вражіння...

Моє помешкання мусимо також виключити, як евентуальне місце нашої конференції, хочби з того згляду, що сьогодні ранком я звинув його.

На щастя є у вас відданий приятель, редактор Шмідт, який сподіюся, не відмовить нам своєї гостинної кімнати. Поліційна асиста, на мою думку є цілком зайва. Раджу це взяти під увагу.

Отже сьогодні о четвертій в нашого молодого приятеля. Люблю бути точним.

Прийміть, пане президенте, вирази глибокого поважання від сотника Кеслера.

„Дотепна bestія!“ усміхнувся Шмідт, звертаючи листа шефови поліції. „Хоч своєї! ціли не осягнув. Кризь самопевні слова пробивається жах людини, що звільна замотується в заставлені хитро сіти...“

Приймеш його?

„Чому жби ні? Чи це коштуватиме нас щонебудь? В кожній хвилині будемо могли його придержати. Мій слуга заступить трьох поліційних агентів. Але це не перешкодить нам вислухати передше спокійно його умов“.

„Може маєш рацію“ згодився шеф. На вулиці попрощалися, шеф поліції відіхав своєю лімузиною. Шмідт пішов пішки.

На вуглі вулиці перед будкою з часописами задержався. Афішка зі заголовками статей прикула його увагу.

„Зірвання дипломатичних зносин з С. Р. С. Р. Кервав демонстранції комуністів. Здемольовання Дирекції Поліції. Бурхливе засідання парламента. Зачинення комуністичних редакцій. Масові арешти. Самогубство“...

Шмідт здригнувся. Дрожачого рукою подав продавцеві кілька мідяків.

Розгорнув часопис Перекинув недбало сторінки з описами подій з минулого дня.

Вкінці на восьмій сторінці:

...„Вчера вечером застрілилася в своїй віллі при вулиці Курфюрста фільмова артистка Наташа Букланова. Причиною самогубства був нервовий розстрій, на який наша зірка терпіла уже здавна. Трагічна смерть королевої нашого екрану покрила глибоким сумом всіх приклонників кіна. В особі Наташі Букланової згинула справжня артистка“

Судорожно затиснув пальці на паперовомулахмані.

* * *

В тій самій хвилині шеф східнього відділу „Intelligence Service“ генерал Гордон проходжувався в задумі по своєму кабінеті в понурому будинку при Довнінг-стрет. Суворі риси розяснювала погідна усмішка — рідкий гість на його обличчю.

Задержався перед вікном. Розсіяно глядів на вуличний рух, що плів гамірною їзднею.

Мертві, сірі очи розблисли тріумфом.

„Поручник Артур Ввайльдмор гідно сповнив свою місію“ шепнув сам до себе.

XXI. Справжнє обличчя молодого репортера.

Др. фон Лінден глянув на годинник. Була за хвилю четверта, коли пронісся відголос дзвінка.

„Точний“ сказав сам до себе. Шмідт значучо похитав головою. В сусідній кімнаті залунали кроки, а вслід за ними легкий стукіт у двері.

„Ввійти!“ сказав шорстко Шмідт. Четверо очей впялилося з напруженням в двері, що розхилилися звільна.

Ввійшов стрункий, немолодий, вже мужчина, в елегантному візитовому одязі.

„Саша Муратов!“ сказав голосно др. фон Лінден, пізнаючи з місця славного авантюриста.

„Двійняк проф. Вогарсіка, таємничий „шеф“ — додав холодно Шмідт.

Гість вклонився з вишуканою чемністю.

„Незвичайні ревеляції, пане поручнику, Ввайльдмор! — підчеркнув послідні слова...

...Шмідт, а радше поручник Ввайльдмор (Навіщож скривати тепер дійсне прізвище нашого героя, коли Саша Муратов був на стільки недискретний і зрадив це читачеві...) усміхнувся весело.

„Взаїмне розконспірування“ замітив з черги шеф поліції. „Щоб відіграти ролю професора Вогарсіка, треба було вперед його усунути. Ви замордували його?“.

Обличчя Муратова спалахнуло штучним обуренням.

„На моїй совісти нема ще ні одного душегубства!. Ви самі добре про це знаєте! Навіть авантюристи і шантажисти мають певну увагу на етику і мораль. Професор Вогарсік впав жертвою своєї професії. Заразився холерою від недужих, яких доглядав в Май-Тан-Фу“.

„Позволю собі в це сумніватися“ замітив спокійно шеф.

„Пане президенте! Я не прийшов дискутувати з вами на цю тему. Маю тільки кілька хвилин часу.

За зворот конії тайного договору жадаю заграничний пашпорт, запевнення нетикальності і десять тисяч долярів готівкою“.

„Мало...“ завважав іронічно шеф поліції.

„Правда?“ відповів таким самим тоном Муратов.

„Біда тільки в цьому, що цей документ не має сьогодні для нас найменшої вартости. Зірвання дипломатичних зносин з СРСР, проти якого саме був звернений цей договір є фактом доконаним. Оголошення його змісту не принесе нам найменшої шкоди.

Цим разом ви перечеислилися добродію, грубо переислилися! Глибоко вам співчуваю...“

Гість як опарений зірвався з фотелю.

„Ви жартуєте!“ крикнув охрипло.

„Не будьте смішні!“ відповів з докором шеф. Муратов метнувся швидко до дверей. Та тут заступив йому дорогу Джемс.

Др. фон Лінден підійшов до нього і положив руку на його рамени.

„В імени права арештую вас під замітом злочину скритовбивства, шпіонажі, крадежі і публичного насильства...“

Муратов цинічно усміхнувся.

„Пощо стільки пустих фраз, пане президенте? Я певний, що за хвилину відкличете їх“ глянув на годинник. — „Маю тільки десять хвилин до вашої диспозиції“.

„Трохи замало“ відповів шеф. „Маємо до обговорення багато спільних квестій“.

„Прикро, але мушу відмовити. Коли о годині восьмій не буду в каварні „Паляс“ леді Белемі переплатить це життям“.

„Брехня!“ гукнув поручник.

„Потрудіться, будь ласка, до готелю „Esplanade“. Переконаєтеся самі“.

Голос Муратова звучав дуже самопевно.

Поручник зловив судорожно за слухавку телефонічного апарату.

Галльо... Прошу число... я знаю яке?.. Готель „Esplanade“... Не знаєте?..

...А хто має знати?.. Бюро чисел?..

...Попрошу бюро чисел... Галльо!..

...Заняте...

Шпурнув слухавкою на бюрko. Думки, одна шаленіша віді другої, клубилися безладно в його голові. В цьому хаосі тільки одно було для нього ясне... Ясне аж до одчаю...

...Алісса була в небезпеці!..

Врешті по двох хвилинах одержав отримання.

Готель „Esplanade“?.. Прошу отримати мене з панєю Белемі... Прошу сказати, що поручник Ввайльдмор у дуже важній справі... Добре! Жду при телефоні..

Поручник нетерпелився. Хвилі виждання були для нього пеклом.

Врешті хтось відізвався.

„Галльо!.. Пані Белемі виїхала перед годиною автом...“

„Куди“?

Не маємо найменших інформацій! Перед годиною зголосився до неї з листом якийсь шофер в ліберії... Кілька хвилин пізніше вона з ним відіхала...“

Слухавка випала з рук поручника. Смертельно-біде його обличчя, на якому дрожали синяві пружки не ворожило нічого доброго.

Спинився два кроки перед Муратовом, який свобідно стояв опертий об вікно. Затиснулися конвульсійно руки. Палав охотою вхопити цього лотра за карк і кинути ним крізь вікно з другого поверха на брук. По хвилині відвернувся. Мовчки перейшов до третьої невеличкої кімнати, яка була зарозом малою лябораторією.

Др. фон Лінден застав його похиленого над столом. Приглядався мініатурній знімці.

Шеф положив руку на рамени поручника.

Поволі підніс голову і глянув на шефа. В очах видніли сліди сліз...

„Нема тут нічого трагічного, друже!“ сказав лагідно шеф. Можемо зрезигнувати з підвищення одного злочинця, коли ходить про життя чесної людини. Тимбільше, коли хтось з нас її любить...”

Поручник заперечив головою, — „це неможливе! Нам не вільно руководитися симпатіями, особистими зглядами і т. п. Це тільки привілей звичайних людей...” додав з гіркою усмішкою.

„Ми також тільки люде! Впрочім, відвічальність за випущення цього лотра спаде на мене. Я пам'ятаю мій довг вдячності, супроти тебе“.

Поручник з дитячою впертістю перечив головою.

Чи ви розумієте, що значить зрада?..

„Думаю!“ відповів шеф здивовано.

„Не зрада якоїсь особи, хочби навіть дорогої нам, але зрада обов'язку на вас вложеного, зрада вітчизни...“

„Не будь дитиною! Твоя вітчизна не втратить нічого, як остаточно один злочинець вихопиться зпід петлі.“

У нас також вже замкнена для нього „карієра“. Чи скорше, чи пізніше, він неминуче скрутить собі карк. Наступить тільки зміна особи, яка йому до цього може...

Сьогодні вечером відставимо його до границі, а леді Белемі буде вільна. Невжеж на її життю тобі так мало залежить?

Погляд поручникових очей був достаточною відповіддю. Пробивалися з них безгранична любов і жах. Але цей погляд не був щирий. На дні його крилося почуття обов'язку, сильніше понад любов, понад біль.

Поручник сховав знимку і встав від бюрка.

Рішення запало... Яке? Президент ждав неспо-
кійно. Перейшли до другої кімнати, де Джемс пиль-
нував в'язня.

Поручник підійшов до телефону.

...17-45... сказав твердим голосом. Дирекція
в'язниці? Тут поліція... Прошу прислати каретку
з конвоєм на вулицю Єрусалимську ч. 37. II-гий
поверх...

...„До сто...“ шеф прискочив до поручника,
стараючись вирвати слухавку з його рук...

Запізно. клямка запала. В тій самій хвилині
Муратов метнувся до дверей. Зударився з Джем-
сом. Силою удару звалилися в обняттях на землю.
Поручник вхопив в'язня за карк і натиснув паль-
цями немов кліщами. З окликом болю зірвався Му-
ратов зі землі.

„Джемс, кайданки!“ крикнув поручник. Зруч-
ним хвитом джію-джітсу убезвладнив на хвилину
руки Муратова. Старий слуга зі сатисфакцією зало-
жив сталеві кайданки.

Муратов запінився з безсильної злости. „Вам
не вільно кути людей, які не є поторичними зло-
чинцями!“

„Але лайдаками!“ відповів шеф. „Джемс, від-
ведіть цього добродія до сусідної кімнати. За кілька
хвилин приїде каретка з Моабіту*).

Поручник заглибився знову у свій фотель.
Шеф почав нервовий прохід по кімнаті, що було
ознакою поденервовання.

„Ти зробив страшну дурницю,“ задержався
в певній хвилині перед фотелем поручника „але
сталосся! Тепер мусимо на власну руку почати по-
шукування за леді Белемі“.

Поручник не відповів ані слова.

---

*) Следча тюрма в Берліні.

„Чи ти думаєш сидіти камінцем так до восьмої години?“ вибухнув шеф.

Поручник глянув змучено на нього. „А щож інше мені лишилося?“

„Розуміється, тут не ходять про твою шкіру. (Що мене обходить леді Белемі, добре, що я безпечний...)“

Поручник зірвався з фотелю. „Мовчіть!“ гукнув „Коби ви знали, що діється тепер в мені, то інакшеб заговорили! Хвилинами, здається мені, що те-рю розум!“

„Банялюки!“ відповів шеф. „Лиши це на пізніше. Це не придасться тепер нікому. Маємо більш як три години часу. До восьмої години мусимо найти леді Белемі, хочби я мав запрягти до пошукувань цілий поліційний апарат.“

Впрочім, чи це таке трудне? Найти тільки шофера, який забрав леді Белемі, а дійдемо до криївки цього лотра. Число авта повинна заподати готелева служба“.

XXII, Три стріли..

Мимо горячих сподівань, інформації готелевої служби не дали найменшої позитивної вістки.

Портієр розбалакався широко над зовнішнім виглядом шофера.

...Низький, плечистий мужчина, без жадних характеристичних черт лица, в шоферському однострої.

„Чи ніхто, справді, не бачив авта?“ обставав при цьому питанню поручник.

„Ні!.. Хіба малий бой, який звичайно стоїть при вході до готелю...“

Карль!..“ гукнув на одного з льокаїв. „Заклич малого Каспра!“

„Нема його!“ відповів цей, зближаючись. „Пішов з листом добродія з під 63-ого числа“.

„Нічого!“ успокоїв поручника портієр. „Наколи пан комісар спішаться, я сам спитаю його, зараз після повороту і дам знати. Прошу, яке число телефону?“

„7-18 Дирекція поліції. Кабінет пана президента“.

Портієр зігнувся в глибокому уклоні, ховаючи зручно до кишені, втиснений перед хвилиною до руки, банкнот. „Зараз після повороту!“ запевнив удруге поручника.

* * *

І справді! Не минуло пів години, від повороту поручника з готелю, як на бюрку президента задзвонив телефон.

„До тебе“ передав поручникови. Говорив портієр готелю „Esplanade“.

„Гальо.. Пане комісар!.. Малий вернув перед хвилиною і подав число авта, яке на щастя запам'ятав. Чорна лімузина. Б.. 126-315“.

„Яке число?“ гукнув поручник зденеровано.

„Б 126-315“ повторив без вагання портієр.

Поручник поволі повісив слухавку на вильцях.

„Маєте в своїому домі спільника Саши Муратова“ сказав до шефа, глядачи йому проникливо ввічі.

„Що за чорт! Хтож це такий?“

„Ваш шофер!“ „Каналія“.

Негайно спроваджуйого сюди.

Натиснув гузик дзвінка до кімнати дижурного старшини.

Спровадьте мені мого шофера з гаражу. Вважайте, щоб нє зв'язав по дорозі“.

По хвилині старшина впровадив низького, плечистого мужчину, в ясній ліберії.

Шеф поліції підійшов до нього, відправивши рухом руки старшину.

„Степане, що ви робили сьогодні після полудня в готелі „Esplanade?“

„Сьогодні після полудня я й не рухався з гаражу!“ відповів шофер.

„Без жадних крутійств! Тут маєте п'ятьсот марок, а тут приказ ув'язнення, за публичне насильство но і ще інші справки. Вибирайте! Або скажете, де є пані Белемі, або..“ зробив рух, якби підісував приказ ув'язнення..

„А нічого мені за це не буде?“ спитав не-сміливо.

„Ні! Тільки попращаєтеся зі своєю посадою. Наразі не можу затруднювати в себе злочинців.. Но, говоріть!..

...„Пані є в шинку старого Торквата“.

Змучені очі поручника розблисли промінням надії...

* * *

Два авта, повні тайної поліції, задержалися в бічній вуличці. Двох агентів, перебраних за робітників всунулося передом до шинку. Поручник на чолі прочих прийшов кілька хвилин пізніше вслід за ними.

З глибин мрячної кімнати вдарив в них со-лодкаво-нудний запах алкоголю, змішаний з тю-тюневим димом. Шойно після хвилини зза мряки диму і алкоголевих випарів виринули сидячі при столиках постаті. Піднеслися трівожно до гори руки на вид витягнених бровнінгів.

Поручник одним скоком найшовся при дверях, що провадили до другої кімнати..

Свен Мартен, старий знакомий, сидів при столику, обернений плечима до дверей..

„Ах Свен! Ми таки вкінці стрінулися!“ кинув поручник крізь затиснені зуби.

Свен обернувся. Червоне з пиття лице, залялося гидкою червінню ненависти.

Хвилина вагання і Свен скочив до поручника... В руках заблищала вузька клінга штилету.

Пекучий біль в грудях струсонув поручником. Відскочив на бік під стіну, останком сил витягаючи набитий бровнінг.

Свен причаївся вже до другого скоку. В тій самій хвилині вказуючий палець поручника ворухнув язичком револьверу.

Впав стріл... Другий... Третий... Злочинець захитався. З пронизливим зойком вхопився за груди і цілим тягарем звалився на бік...

Поручник повів рукою по чолі... Червоні плати закрутилися в його очах... Зомлілий повалився на Мартена...

XXIII. Червоні рожі.

Відчинив змучені очі. Мов крізь мряку побачив, похилене над ним обличчя шефа поліції. Біля нього усміхнений погідно, добродушний лікар та молода санітетка.

Дрібні зморщки на чолі поручника стягнулися в напруженню. Десь глибоко в мізку клубилися в хаотичному темпі думки — спогади. Виринуло на хвилину ароганцьке обличчя Саші Муратова, викривлене в цинічному усміху, перемінюючись звільна в напнятвану злочином маску Свена Мартена.

А потім... бійка в шинку... тіло злочинця в смертельних судорогах...

„Чому?..“ рвалося в думках нестерпне питання „чому?..“

В голові поручника почався божевільний танець поплутаних думок. З їх хаосу винурювалися звільна глибокі сині очі... бліде личко отулене золотими кучерами...

„Алісса...“ шепнув з жахливим зойком...

Др. Фон Лінден похилився над ним. Зажурені очі сплили лагідною усмішкою.

„Пані Белемі від трьох днів уже гостить в моєї жінки“.

Блідий усміх подяки загостив на змарнілім обличчю поручника. Витягнув руки до шефа.

„То я вже три дні лежу тут...?“ здивувався.

Добродушний лікар похитав головою. „Небагато бракувало, щоб ви були положилися на віки. Центиметр на ліво, неминучий внутрішній кровотік і експедиція на другий світ. Маєте щастя...“

„Що має висіти не утоне,“ замітив фільозофічно шеф поліції.

„Цинізм не покидає Вас навіть в обличчю смерти“ пробував всміхнутися поручник.

„Не вільно говорити більше,“ — вмішався лікар. В противному разі не позволю ніколи вже приймати відвідуючих.“

„Ще тільки одно слово пане професор! Коли заберуся звідси?“

„Маємо ще час говорити про це. Зрештою, чи вам тут зле?“ спитав докірливо.

...Зір поручника впав на китицю червоних рож, що лежали біля него на коврі.

Пестливо погладив дрібні пелюстки, ніжно до них усміхаючись.

„Це від Вас?.. Дякую дуже...“

Притулив рожі до уст.

„Подяку приймаю,“ усміхнувся злосливо шеф „але повір, що не знаю за що?“

„За рожі.“

„Даруй, але в такі сентименти бавився я ще тоді, коли освідчався моїй жінці. Перед п'ятнадцятьма роками, голубчику, перед п'ятнадцятьма.“

„Хтож приніс їх в такому разі? здивувався поручник.

„Якесь пані в жалобі,“ сказала молода санітетка. „Лишила їх в портієра з карточкою: для пана поручника Ввайльдмор. Прізвища свого не подала.“

Невжеж прізвище було потрібне поручникови?..

Жінка в жалобі... Алісса!.. Золоті кучері... сині, мов незабудьки очі в ніжній ангельській усмішці, образ, що незатертими чертами врився в його пам'ять і ще перед двома роками...

Примкнув змучені очі. Здавалося, що заснув.

Др. Фон Лінден і лікар вийшли тихо з кімнати.

А поручник Вайльдмор снував невидні нитки мрій...

* * *

Минув тиждень.

В лагідний, зимовий вечір, поручник Вайльдмор, в товаристві др. фон Ліндена, покинув санаторію.

Зникли безслідно, бліді, нездорові румянці. Очі жеврілися давним вогнем. Тільки повільний хід при палиці свідчив про минулу недугу. Добродушний лікар, що за час побуту поручника в санаторії, сердечно його полюбив, відпровадив їх аж до лімузини. Розпрощалися і авто рушило в білі вулиці.

* * *

Поручник ввійшов неспішно до сальону, попиханий злосливо шефом.

„Ніхто не втече перед своєю судьбою!“ вмовляв у поручника цілу дорогу і замість домів, завів його до себе.

Дрібна, жіноча сільветка поспішала поручникови на зустріч.

„Арт!“ радісний оклик завмер на її устах...

Припав до її малих, випещених рук, окривавючи їх градом поцілуїв.

Не боронилася. Почувала себе втомленою, безборонною, а притім дуже щасливою, щасливою гому що вже скінчилися страшні хвилини непевності і жаху про його життя.

Поручник пняв від щастя. Ждав від років на нього...

Припав до уст, яких не боронила. Примкнула тільки сині очі...

Минуло кілька хвилин, поки легко висвободилася із його обнять...

Бліде її лице сплило чарівним румянцем стиду...

Др. фон Лінден був свідком їх привитання...

Збентежена вибігла швидко зі сальону.

* * *

Комісар Льотшек вертав поволи до здоровля...

Коли Лінден і поручник його навідали, привитав їх блідим усміхом.

...„То Саша Муратов так мені доїхав! При помочі малого кубка чорної кави, до якої всипав отруї. Проте не маю до нього жалю. Не мав іншого виходу. Мусів рятуватися, моєю „ліквідацією“. Що вибрав ще так мало шкідливий спосіб, за це повинен я бути йому вдячний“.

„Спочиває тепер спокійно на кладовищі“. Сказав шеф поліції.

„Самогубство?“ спитав комісар.

„Не подібне це до Саші. Цього рода люде ще в останній хвилині перед смертю, підбадьоруються надією несподіваного рятунку.“

„Якже згинув Муратов?“ питав дальше комісар.

„Кілька днів після арештування вдалося йому втечи з дирекції поліції, де ждав на переслухання. Приловлено його у вестибулю Комерсійного Банку. Мав там своє скритку з документами, но і конто з грішми. Агенти придержали його в останній хвилині. Боронився скажено. Застрілив одного агента, але остаточно дістав своє. Три стріли в груди.“

„Кінець, гідний його цілого життя“. завважав поручник.

„Найдено при нім“ продовжав шеф, „копію договору, яку стягнув міністри разом з течкою — псевдокомісар“.

„А друга копія?“ спитав комісар.

„Віднайшов її наш приятель“.

Комісар глянув проникливо на поручника. В цьому погляді не було уже ні сліду невдоволення. Витягнув руку, яку поручник щиро стиснув.

До кімнати всунувся тихо професор Гартманн, начальний лікар санаторії.

„Доброго здоровля, як бачу ви сердечно завзялися нівечити всі мої заходи, щоби якнайскорше привернути комісареві здоровля. Після кожної вашої візити підноситься температура, хорий зачинає маячити. Мусимо на кілька днів замкнути доступ панів до пацієнта, инакше святкуватимемо іще в санаторії.“

„Змірив пульс недужого. Знов горячка!“ розсердився „Будь ласка, залишіть тепер пана комісара. Мушу зробити йому інекцію іще перед сном.“

* * *

Повільним ходом Лінден з поручником вийшли зі санаторії на вулицю.

„Зимно“ завважав шеф, підносячи пушистий футряний ковнір.

Поручник в задумі ступав біля нього.

Вулиці блищали білим, сніжним килимом. В повітря дрожали сніжні платинки снігу граючись у рефлексі вуличних ліхтарень.

„В суботу вертаю до Лондону“ сказав знечевя поручник.

„А леді Белемі?“ спитав шеф.

„Не знаю“.

Задержалися біля постю авт. „Вступиш може до мене?“ спитав шеф, вказуючи йому біля себе місце в таксі.

„Не маю часу“ замимрив невиразно і попрощався.

Авто рушило з місця. Поручник поволікся з похилою головою далше вулицею.

Дрібні сніжинки слалися йому покірно під ноги
Топтав їх немилосерно...

XXIII. Вітчизна перш за все..

Сиділи в двійку у затишному малому салоні панства фон Лінденів. Вечірній сумерк слався тінями по стінах кімнати.

В глухій тишині ніжним шепотом спливала сповідь зболілих сердець.

Два роки нестерпної муки, Аліссо. Мені здавалися вони довічною каторгою. Мов крізь сон згадуються мені, давні безжурні дні. Дні, в яких здавалося, що осягнули ми наше щастя. Невжеж справді вони колинебудь були? Чи це тільки глум су'ьби? Миліяні баньки? Ілюзії?“

Д Дрібна, випещена рука спочала на його руці.

„Арт! Були дні, далекі, здається перед віками. але були, коли щастя проходилося біля нас. Але ми боялися сягнути по нього.“

Тямиш наш останній вечір? Невжеж ти не відчув, що діялося тоді в моїй душі. Одно твоє слово, і я булаби твоя. Але ти мовчав. Недобрий!

А я? Я не могла, Арт. Назвеш це гіпокризією. Можливо. У нас це зветься добрим вихованням. Ми даємо любов, але не сміємо перші сягати за нею. Байдуже, що життя впісля болючо мститься. Трагічний пересуд переходитиме з покоління в покоління і ломитиме життя тисячам людей“.

„Милишся, Аліссо! Не цей пересуд зламав наше життя, а обов'язок. Розумієш, обов'язок жовніра, що стоїть на стійці і навіть за ціну життя не може зійти з неї. В цей вечір, який міг статися завязком нашого щастя, мені призначено таку стійку. З тою хвилиною мені не вільно вже було мріяти про власне щастя. Не вільно було навіть і сказати про це...“

„Чому Арт? чому?“ ніжний шепіт нісся благуючою просьбою.

„Не зрозумієш цього ніколи, Аліссо. Ти жінка. А жінки не хочуть цього розуміти.“

„А може, Арт, я зрозумію?“ повторила з дитячою впертістю.

Усміхнувся.

„Мені призначено було скинути зі себе старшинський однострій, зречися всіх прав до власного життя і стати в ряди безіменних істот, яких ви звете розвідчиками, а я зву їх героями.“

„Що працюють за гроші для здійснення ідеалу „Величі Імперії“ або чужих заборчих плянів“ сказала погірдливим тоном.

„Болючо кривдиш тих людей, що зі самопошаною працюють в підземеллях для нас. Вони пожертвували все, що могли, бо своє власне життя для ідеї!“

За гроші? Зле думаєш, Аліссо. За гроші працюють тільки безхарактерні одиниці, гідні погорди — шпіони. Щоб осягнути маєток, вони шафують своєю і чужою честю, життям, щастям. Це зви-

чайні злочинці, для яких не можна мати співчуття чи оправдання.

Але чи можна звати шпіонами людей, що своєю молодістю, любов'ю, маєток, славу зложили на жертовнику Батьківщини і працюють для забезпечення спокійного життя своїх громадян-братів.

Чи можна, вкінці, звати шпіонами людей, що в холоді і голоді працюють для визволення своєї Батьківщини з чужого ярма? Їх мучать по тюрмах, катують, вішають, звать звичайними бандитами, чужими наймитами. Але вони є героями, очайдухами. Я в подиві хилю перед ними головою. — Бо я зрозумів велич їхньої жертви. Я тільки два роки працював в підземеллю. Вони мені видалися віками. А ті люде ціле життя там працюють. Вони вже нічого не сподіються для себе від життя. Вони зуміли перемогти себе і зрезигнувати з власного щастя. Кинули свою родину, перечеркнули всі свої амбіції без слова протесту, щоби обняти свою стійку, на якій грозить їм вічно смерть або щонайменше досмертна тюрма.

Та ти не зрозумієш їх, як не можеш зрозуміти і мене. Я мав до вибору. Обовязок або любов. Колиб я був відмовився від сповнення обовязку в ім'я любови. чи я бувби гідний тебе? Артур Ввайльдмор, дезертир, викинений поза ряди чесних людей.

„Але чи не можна було получитьи обовязку з любовю?“ спитала докірливо. „Не можна було стати перед мною і сказати: Аліссо, я люблю тебе, але мушу тепер покинути тебе. Обовязок кличе мене від тебе. Жди на мене.“

„Ні, Аліссо!“ заперечив гірко. „Мені приказано було мовчати. Я дав слово твому батькови. Ніхто не смів знати про мою місню“

„І це болючо пімстилося на нас. Твій таємничий виїзд викликав в мене небажані здогади які ніхто не хотів розвіяти. Всі мовчали, робили' таємничі міни, які тільки побільшували мої підозріння. В тій непевній атмосфері промучилася я рік. А коли про мою руку освідчився льорд Белемі і я в останнє звернулася до батька зі запитом про тебе, ти знаєш, що він сказав:

„Не жди на поручника Ввайльдмор. Він більше не вернеться...“

І чиж можна було дивуватися, що я рішилася тоді на цей крок. Я хотіла забути тебе, вирвати з серця усі спогади, перечеркнути минуле. Що це не вдалося, то тільки моя вина. Я тебе забагато кохала“.

„Я не дивуюся твому батькови, Аліссо. Це людина з крові і кости жовнір. Йому чужі такі речі, як любов, родинне щастя. В нього обовязок перш за все. Засліплений в цьому, хотів перервати останній ланцюх, що вязав мене зі світом. Боявся, що я піддамся свому почуванню і відмовлюся сповнити свою місію. Що за сором бувби тоді для нього. Поручник Ввайльдмор, його протегований відмовився сповнити приказ своїх зверхників. Він діпняв свого. Поручник Ввайльдмор за ціну свого щастя, сповнив свій обовязок. Тепер вже може свобідно вести своє життя“.

Замовк попадаючи в задуму. Гляділа з жалем, на його бліде зоране болем обличчя. — Спостеріг її жалісний погляд і усміхнувся.

„В суботу вертаю до краю. Взивають мене Вернеш зі мною Аліссо?“ додав несміло.

„Чи я знаю?“ сказала непевно. — Коли шофер др. фон Ліндена повідомив мене, що ти тяжко ранений лежиш в підмійській обержі, я присягла тобі, що як виздоровієш, моє життя належить до

тебе. Ця вістка була підступом і моя присяга не була важна. Але коли тебе фактично поранено, годину пізніше я повторила її. Що дня ходила до церкви і молилася за тебе. Тямиш наш привіт після твого повороту з санаторії? Це був щирий відрух, але я його пізніше жалувала.

Тепер ти не зрозумієш мене. На око видається, що ми вільні і нічо не стоїть на перешкоді нашому щастю. Але ми забули про тінь, що стоїть між нами. Про тінь льорда Белемі. Ми не жили зі собою. Льорд був джентельменом і ушанував мою трагедію. А всеж таки, я була його законною жінкою. І мені не вільно мріяти про своє шастя, коли ще тінь його трагічної смерти висить надімною. Це не булоби чесне, Арт. Не можеш цього вимагати від мене."

"Розумію тебе" сказав глухо. Проймаючий біль зумів він скрити глибоко.

"Розумію тебе" повторив.

Довжезний ряд вагонів блищав рядами освітлених вікон. По коридорах сновигалися тіни подорожних і носильщиків.

Лишилося пять хвилин до відїзду. Проходжувалися по пероні, залитім товпою людей. Мовчали хоч десятки питань рвалися нестерпно на уста. Вкінці шеф поліції не видержав.

"Мусиш їхати?" — спитав.

"Мушу!" відповів непевно поручник.

"Ти мав їхати щойно в суботу?"

"Мушу бути скорше".

Шеф поліції покрутив головою.

"Не розумію вас, Одно вперлося їхати нагло до якоїсь заказаної діри над морем, друге знов без прощання втікає до Лондону. Як тут визнатися у вашій ситуації?"

„Я навіть не пробую визнатися“ сказав поручник гірко. „Життя заклопотало мене і я зрештучив вже зі спроб боротися з ним. Жінки ділають звичайно під впливом хвиливого...“

Гудок кондуктора перервав бесіду. Викинув руку до шефа поліції.

„Прощайте!“

Шеф збирався щось відповісти, але тільки нервово задрожали його уста. Кріпко стиснув долоню поручника. Підійши до вагону. Поручник зник в дверях. По хвилині з'явився у відчиненому вікні. Другий і третій гудок. Застогнала важко льокомотива, викинула зі себе густий клуб диму і при зові сирени рушила вперед.

„До скорого побачення!“ кинув в останнє др. фон Лінден, підбігаючи здовж перону за утікаючим поїздом.

Поручник усміхнувся. Туркіт колес заглушив його останні слова. Поїзд висунувся зі скляної галі і пропав у вечірній пітьмі.

Шеф поліції спрямував кроки до виходу.

XXIV. У „Воріт щастя“.

З товариської хроніки „Таймса“.

10.-го липня; Льорд Артур Роман Ввайльдмор одинокий син бл. п. Льорда Артура Губерта Ввайльдмор, поручник резерви королівської Армії, Великої Британії, розпорядком Міністра Війни зістав відзначений Д. С. О. *) і в степені сотника генерального штабу покликаний до активної служби. Як довідуємося з достовірних джерел, сотник Ввайльдмор покидає в слідуєчому тижні Лондон і виїжджає до Калькути, де обійме становище делегата генерального штабу при Індуському корпусі...

*) Високе військове відзначення в Англії.

* * *

Молочно-білий сніп фосфоричного світла стелився по розбурханім нічним вітром хвилях моря. Дрібні пасма місячного сяйва, пробиваючись крізь фантастично різьблений серпанок хмар, гралися на лискучій сталі двох великанів — коминів, що слали в темний небосклін густі смуги диму...

„Беренгарія“ зі завзяттям порола хвилі Середземного Моря. Від години находилася на повному морю. Горішний поміст пароплава світив пусткою. Перед хвилиною пронизливий зов гонгу візвав всіх подорожних до вечері.

На задній частині помоста забіліла нагло заблукана сильветка. Оперлася вигідно на поручча і легко пережилилася в діл.

Сотник Ввайльдмор шукав самоти. Гамір і безжурні усміхи подорожних, що цілий день гуляли по помості, дражнили його. На протязі цілого дня не покидав своєї каюти. Навіть підчас постою в Неаполі не вийшов на поміст, щоби бодай здалека поглянути на це чарівне місто.

Шойно пізнім вечером, коли товпа подорожних з галасливим криком збилася в ідальні і баровій салі, здецидувався вийти на поміст.

І тепер, опертий на поручча, виповідав темній ночі свою тугу й біль.

В цей погідний літний вечір розятрилися давні рани, сплили кровю жалю, огірчення і душевного болю.

В цей, чарівний літний вечір ридала в його душі безмежна туга за чимсь чарівним, незнаним, за чимсь, що звемо щастям.

Ця туга звільна прибрала постать дрібної, жіночої сильветки.

„Алісса!..“ заціпив з болю зуби.

Арт!... задрожав ніжний, жіночий шепіт.

І заблисли сльози йому на очах. Під тягарем спогадів, ще більш похилилася струнка його постать.

Ніжним, пестливим рухом обняли цю постать несміло дві жіночі руки. Обняли сильно, бо боялися знову його втратити.

Ясніли усміхом мов незабудьки сині очі, задрожали малі червоні уста...

„Арт.“ Після двох літ скитальства невимовної туги і болю стрінулися знову.

В ту чарівну, літню ніч на кораблі... Протер чоло дрожачою рукою. Здавалося йому, що снить, що за хвилину присне чарівний сон і він знову лишиться самотній...

„Аліссо?“ вирвалось сумнівом з його уст.

„Я, Арт!“ і зближила несміло уста до його уст. „На завсіди вже, як схочеш...“

Золоті кучері спочали на його грудях. Замкнула обережно повки, даремне стараючись вкрити дві невеличкі слізки...

З холодним подихом західного вітру, долетіли лінійні звуки барової оркестри і уривки гамірної розмови.

З мрячної поверхні моря вистрілила в темний небоскін ракета. Розблисла серпанком іскор, опадаючи легким луком в діл, щоби по хвилині потонути в блискучій безодні.

Дельфіни починали свої ігри. Море зацвило снопами блескучих іскор. Розбурхані хвилі зажеврилися таємничим світлом.

Притулені до себе гляділи зі захопленням на палаюче море...

Деся далеко на помості залунали кроки...

Алісса цілим тілом притулилася до стрункої постаті сотника.

„Арт,“ шепнула несміло. „Чи ти пробачиш мені колинебудь?“

З безмежною любов'ю глянув на неї.

„Забудьмо, Аліссо, наше минуле. Хай воно здається нам тільки поганим сном. Сьогодні стелиться нам шлях до щастя... Ми ще такі молоді... Не вжеж не можемо на ново почати життя?“

Похилився над червоними устами.

Залунали гострі кроки. Це проходив дижурний старшина пароплава. Звільнилася з обнять сотника поправляючи розбурхані золоті кучері.

Сині очі післали в слід за зникаючою сільветкою дижурного старшини докірливий погляд. Сотник доглянув його і усміхнувся свавільно.

„Пробачиш йому?“ спитав жартом.

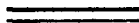
„Тяжко“ сказала поважно „хіба...“

„Хіба...“ „...Більше вже не верне“ докінчила сь обливаючись розкішним румянцем...

* * *

„Беренгарія“ з завзяттям порола розбурхані хвилі Середземного Моря... Далеко на сході білилися вже „Ворота Сходу“... Суецький канал.

Східні мудрці зовуть його „Воротами щастя.“

Львів січень 1930 р.

Цього автора:

ВИЙШЛИ:

Срібні Тіни (Про фільмове мистецтво) Львів 1929.

Зірки екрану (Збірка кінових монографій) Львів 1931.

Тайна червоного посольства (Сенсаційна повість),
Львів 1931.

В ПРИГОТОВАННЮ:

Жрець Святого Кактуса (збірка екзотичних новель)

Легіон вперед! (повість на тлі повстання в Марокко).

